

\$2.00

ב"ה

לוּח יוּמִי הַלְכָה לַמַּעֲשֵׂה

עם פרטי ההלכות והמנהגים
לימי הפורים ה'תשפ"א

משבת קודש ח' אדר
עד יום ראשון, ט"ז אדר

יו"ל על ידי
בד"צ דק"ק קראון הייטס
כאן צוה ה' את הברכה

לזכות
הרה"ת ר' **מנחם מענדל**
וזוגתו מרת **מלכה** שיחיו
ובניהם
אברהם, ארי' זאב שיחיו
קאבאטשניק

לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר שליט"א
ולהצלחה רבה ומופלגה בכל
ולנחת יהודי חסידי מכל
יוצאי חלציו

לזכות
יעקב בן ג'והר
לבריאות איתנה
והצלחה מופלגה

בימי הפורים האלו, בוודאי תהנו מתוכנו העשיר והנהדר של הלוח היומי, שמנחה אתכם בכל ההלכות הנצרכות - שלב אחרי שלב - לפי סדר היום.

נא הביעו את הוקרתכם למאות שעות העבודה שהושקעו המפיקים, הכותבים, העורכים, מתרגמים, מעצבים והמפיצים, והרימו תרומה להשתתפות בהוצאות הרבות, באמצעות האתר

www.daytodayguide.com

באתר ניתן לקבל פרטים גם על מבצע המנויים ללוח היומי לשנת תשפ"א

כמו כן ניתן ליצור קשר בטלפון: 347-465-7703

לוח יומי

הלכה למעשה

עם פרטי ההלכות והמנהגים
לימי הפורים ה'תשפ"א

משבת קודש ח' אדר עד יום ראשון ט"ז אדר

מאת

המרא-דאתרא וחבר הבד"צ
הרב יוסף ישעי' ברוין שליט"א

בשיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב נאמר: "יש לעורר ע"ד לימוד ההלכות הצריכות לימים אלו, שבהם ישנם כמה וכמה שינויים בתפילה וכמה מנהגים וכו' – שילמדו הלכות אלו בשו"ע, או כפי שמצינו לאחרונה, שמדפיסים בלוחות השנה כמה וכמה הלכות השייכות לאותו הזמן, הלכות הצריכות, שתועלת מיוחדת בזה בפרט לאלו שאין להם ספרים מאיזו סיבה שתהי', או שיש להם ואינם יודעים היכן לחפש וכיו"ב, שע"י העיון בלוחות אלו – ע"ד לוח כולל חב"ד (ובב' האופנים או כפי שהוא תלוי על הקיר, או בתור ספר קטן) שמלוקטים בו המנהגים וההלכות הצריכות – מוצאים בנקל את ההלכות האמורות. ולכן דבר נכון ביותר הוא שכאו"א יעיין בלוחות הנ"ל, באופן שכל ההלכות דימים אלו יחקקו בזכרונו, מפני שלפעמים כשמתעוררת שאלה בזה נמצאים במעמד ומצב שאסור להפסיק ולשאול, או שאין את מי לשאול, ויתירה מזו – לפעמים אינו יודע כלל שצריך לשאול".

ע"פ בקשת רבים, מצו"ב מטעם הבד"צ, קיצור עיקרי הלכות ומנהגי פורים השכיחים ונוגעים למעשה, במתכונת של לוח יום-יומי.

מקורות להמובא בפנים ניתן למצוא בשולחן ערוך ונו"כ. ספר המנהגים-חב"ד. לוח כולל חב"ד. שיחות מאמרים ואגרות קודש. **ועוד ועוד.**

כל הלכה הוזכרה בהזדמנות הראשונה המתאימה, אם כי כמה פעמים רלוונטית גם לימים הבאים, כפשוטו.

* * *

כרגיל בכגון דא, נדפסו כמה תזכורות מענייני "הלכתא למשיחא"¹,

(1 במדור "הלכתא למשיחא" נזכרו לפעמים גם דיני טומאה וטהרה, והוא ע"פ המבואר בתניא (אגה"ק סכ"ו – קמג, א) שלימות המשיח יצטרכו לידע הלכות טומאה וטהרה. (ומצות בטלות לעת"ל – היינו בתח"מ דוקא. ואכ"מ). וכ"מ מזה שהובאו הלכות אלו ברמב"ם ביד החזקה, דאל"ה מאי דהוה הוה (וכפי שהוכיחו עד"ז בכ"מ – ראה לדוגמא שו"ת הרי בשמים ח"ג סע"ה. ולהעיר, שמש"ק שם בדין תק"ש בכ"מ ש"י"ב בי"ד שהביאו הרמב"ם – יש ליישב ע"פ שיחת ליל ג' דחה"ס תשמ"ח). ולהעיר גם מצורת הבית להתו"ט (יחזקאל מב, כ) בטעם התרחבות גבולי הר הבית לעת"ל. וזכר לדבר, מארז"ל (פסחים נ, א) שדיני נגעים ואהלות יקרין בעוה"ז, וקפויין – היינו קלים להבנה (חדא"ג מהרש"א שם. בניהו שם) – לעוה"ב. (אבל ראה מה שפי' במאירי שם. וראה גם הגהות יעב"ץ ומלא הרועים שם). ועפ"ז, קיום היעוד "את רוח הטומאה אעביר וגו'" (בשלימות עכ"פ) הוא בתקופה שני' דימוה"מ, בתח"מ, וכמובן מכ"מ. וראה גם לקו"ש ח"א ע' 221. סה"מ מלוקט ח"ב ע' רפ. סה"ש תנש"א ח"ב ע' 576 ובהערות 9-108. ועוד. ולהעיר מאג"ק ח"ז ע' שנו. ואכ"מ בזה. (ומש"כ בלקו"ש חכ"ה ע' 263 שלא יצטרכו ללמוד גם הל' שבת – בפשטות קאי בתקופה שני' דוקא. אבל, לפ"ז צ"ע הכוונה בהע' 51 שם, שכפה"נ ר"ל שהל' שבת ונדה לא נז' בתניא שם. ועצ"ב החילוק). כן להעיר מדין נט"י בזה"ז בכדי שיהיו רגילים לאכול בטהרה לעת"ל (שו"ע אדה"ז סי' קנח ס"א). וראה גם ב"ח יו"ד סוסי' קפג – לענין נדה אחרי שיבנה המקדש. (אבל באג"ק ח"ג ע' קנג שגם בתקופה ראשונה דימוה"מ ל"ש טומאת נדה, משא"כ שאר טומאות. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 27 הע' 59. ויל"). וראה זה פלא, בס' שערי ג"ע (אורח צדיקים דרך ז) שבסוף אלף הששי יתנוצץ אור תוס"ש ויעביר רוח"ט ויהיו קצת מצות בטלות כגון פרשיות טומאה וטהרה וכו'.

[והנה, בתניא שם (קמה, ב) שהנגלות יהיו גלוים וידועים לכל איש ישראל בידיעה בתחלה בלי שכחה וא"צ לעסוק בהם. ומשמעות הדברים, שצ"ל הלימוד בהם תחילה, פ"א עכ"פ, אבל א"צ עסק. וכן פי' בלקוטי ביאורים (קארף). וכ"מ גם בסה"ש תנש"א (שם). וכן לעיל שם ע' 575, שהדגיש תיבת "לעסוק"). וכ"ה להדיא בר"ד משיחת ש"פ צו תשמ"ח. וראה גם ר"ד אחו"ק תשמ"ח].

אמנם, בהמשך הענין, ש"גם אפשר וקרוב הדבר שידעו מפנימיות התורה כל גופי התורה הנגלית כמו אברהם אבינו ע"ה ולכן א"צ לעסוק בהם כלל". (ורק ערב רב שלא יזכו למטעם מאילנא דחיי שהוא פנימיות התורה צריכים לעסוק במשנה להתיש כח הס"א הדבוק בהם). ור"ל, שלפי בי' זה, ת"ח א"צ כלל ללמוד הנגלות לעת"ל, והיינו גם ללא התעסקות. (עיי"ש בסה"ש בהערה 89. לקוטי ביאורים שם. וראה בשער האמונה פנ"ו בארוכה. וצע"ק שבכ"מ מבואר להדיא ע"ד לימוד הנגלה לעת"ל – ראה לקו"ש חט"ז ע' 39 בשוה"ג להע' 45. ר"ד משיחת יום שמח"ת תשמ"ח. כ"ח חשוון תשנ"ב. וכ"ה בכמה מאמרי דא"ח – ד"ה והמשכילים זיהירו תש"כ. הבאים ישרש תשל"ח. השמים כסאי תשמ"ח. ואולי הדיוק בתניא שם רק "זופי התורה הנגלית" (וכמ"ש לפנ"ז בתניא שם, ש"הי' גם עיקר עסק התורה ג"כ בפנימיות המצות וטעמיהם הנסתרים". ועד"ז הוא בכ"מ (ראה גם סה"ש תש"ד ס"ע 107 ואילך. סד"ה והי' ביום ההוא תש"כ. ועוד). ולהעיר מהמבואר בכ"מ (ראה דרך חיים סח, ד. חיים אדם לברך תרל"ח פכ"ג. סה"מ מלוקט ח"ה ע' עדר) במעלת לימוד הנפלאות דתורה מתוך גליא דתורה, בבחי' "תלמודו בידו"), משא"כ הפרטים המסתעפים, וכן שקו"ט ופלאול דאורייתא, לאפשא לה בנגלה דתורה (ראה לקו"ש חכ"ז ע' 240. ולהעיר מד"ה הנה ישכיל עבדי תשל"ב בתחילתו. ולהעיר גם מסה"ש תש"נ ע' 357. וצ"ע בסה"ש תשנ"ב ס"ע 27 (ואילך), ששקו"ט בתושבע"פ יבטל לעת"ל. ובפשטות י"ל, שהכוונה שם לעמל ויגיעה ("במחשכים הושיבני") לברר ההלכה, שזה ל"ש לעת"ל – ראה גם מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושים לפסח (ע' קד). ואולי קאי בתקופה שני' דוקא. וע"ד הנת' בסה"ש שם ע' 510 – ראה בכ"מ קובץ העו"ב לך וחי"ש תשע"ה. ועצ"ע, שבשער האמונה שם מפורש שמש"ח לא שפיע נגלה. וצ"ע. וראה גם שיחת אחש"פ תשמ"ו. ולהעיר משיחת ליל ח"י אלול תשמ"ב).

מתוך ציפיה ותשוקה לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש², שאז אפשר יהיה לקיימן כפשוטן להלכה למעשה מיוסד על הוראות כ"ק אד"ש בריבוי שיחות, ומהן:

"מדובר כמ"פ לאחרונה, אז לויט אלע סימנים שטייען מיר היינט אויף דעם שוועל פון דער גאולה, ווען "הנה זה (משיח) בא", ותיכף ומיד רגע לאח"ז – כבר בא. דערפון איז אויך מובן בנוגע צו דער עבודה פון אידן וואס פאדערט זיך. . אז א אידן'ס אויפפירונג אין אלע ענינים אין זיין טאג טעגלעכן לעבן אויך בזמן הזה תיכף ומיד פאר דער גאולה – איז מעין ובדוגמת דעם לעבן און הנהגה פון אידן בימות המשיח ממש. [וואס דאס איז אויך די הדגשה המיוחדת בתקופה האחרונה בהנוגע דעם לימוד פון "הלכתא למשיחא", די הלכות וואס זיינען נוגע צו דעם לעבן פון אידן בזמן הגאולה³]."

"מוסיפים גם בהתשוקה והגעגועים להגאולה. . שענין זה נעשה גם ע"י ההוספה בלימוד התורה בעניני הגאולה וביהמ"ק, אשר, הלימוד בענינים אלו ממחר ומזרז עוד יותר קיומם בפועל ממש, כך, שמהלימוד יוצאים תיכף ומיד לפגוש את משיח צדקנו, ואומרים לו שזה-עתה סיימו ללמוד כמה הלכות הקשורות עם ביאתו! נוסף לכך שכיון ש"אחכה לו בכל יום שיבוא", נכללים ב"הלכות הצריכות להן" [לנשים] בכל יום כו"כ דינים דהלכות קרבנות וכיו"ב⁴."

"דער אויבערשטער בעט זיך ביי אידן אז זיי זאלן זיך עוסק זיין ב"סדר קרבנות". . ובכלל זיך עוסק זיין בתורת עולה כו' (וואס דורכדעם איז כאילו הקריב כו') – און דאס וועט ברענגען דעם הקריב עולה וכו' כפשוטו – המלך המשיח כו' בונה המקדש כו' וחוזרין כו' מקריבין קרבנות כו' ככל מצותה האמורה בתורה במהרה בימינו ממש, וכנ"ל – ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו כו' כמצות רצונך⁵."

הערה כללית: הזמנים שנכתבו כאן הם לשכונת קראון הייטס. כיון שאי אפשר לצמצם, וישנם כמה גורמים היכולים להשפיע על הדיוק בזה, לפיכך ראוי להקדים [או לאחר, לפי הענין] את הזמן במידת-מה – ולא לחכות לרגע האחרון⁶.

ועוד כתב באו"א בתניא שם (לפנ"ז), ש"למעשה יהיו צריכים [ערב רב] לפרטי הלכות איסור וטומאה יותר מישראל שלא יארע להם פסול וטומאה ואיסור כי לא יאונה כו". ולכאן לפי ב' זה, עדיין צריכים לפרטי ההלכות, אבל לא כמו בערב רב. וילע"ע.

2 ובס' שערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים שיל"ז ז"ע (מכת"י אאמו"ר, ובתוספת נופך מאחמו"ר הרה"ג הרמ"ש שליט"א) בפתחה, האריך מאד בגודל החיוב ללמוד דיני הקרבנות הנהוגים לעת"ל. ובתוך הדברים הביא פרפרת נאה מס' אמרות טהורות (תהלים קיט, קסו) על מארז"ל (שבת לא, ב) שבשעה שמכניסין אדם לדין אומרים לו וכו' צפית לישועה פלפלת בחכמה כו', וצ"ב מה ענין זל"ז. וגם למה לא אמר "פלפלת בתורה". אלא דשניהם ענין אחד, שאם ישיב שציפה לישועה, ישאלו אותו "פלפלת בחכמה", דחכמה זה סדר קדשים (כמבואר בשבת שם), דהיינו אם למד סדר קדשים, שהמצפה לישועה מפלפל בסדר קדשים, כי זולת זה על כרחך לא ציפה לישועה, דהא בהא תליא, והמצפה לישועה מפלפל בחכמה.

3 שיחת שמח"ת תשנ"ב – סה"ש תשנ"ב ע' 39. – חלק מההדגשות אינן במקור.

4 משיחה לנשי ובנות חב"ד, ספר השיחות ה'תש"נ כרך ב ע' 485.

5 לקוטי שיחות חלק יח ע' 341.

6 נתבאר בארוכה בכינוס תורה בבית חיינו "770", חוה"מ פסח תשע"ח.

שבת קודש פרשת תרומה, ח' אדר, שבת זכור

שבת לפני פורים מוציאים שני ספרי תורה, הראשון לפרשת השבוע והשני לפרשת זכור (בסוף פרשת כי תצא) שהיא חובה מן התורה שישמענה כל אדם מישראל, בכדי לזכור את שעשה עמלק לישראל בצאתם ממצרים. ותיקנו לקרותה בעשרה ומתוך ספר תורה בשבת שלפני פורים, כדי להקדים זכירת עמלק ("זכירה") למפלת המן ("עשייה").

אם השומע אינו מבין הקריאה לא יצא, ולפחות צריך שיבין הענין. על השומעים לכוון לצאת מצות זכירת עמלק. ועל הקורא לכוון להוציאם ידי חובתם. וא"צ לכוון לצאת בברכת התורה של העולה לתורה. אפילו חיסר מלשמוע כמה תיבות כל ששמע עיקר הענין יצא בדיעבד.⁷

לכמה פוסקים גם נשים⁸ חייבות במצוה זו. באם קשה עלי' לילך לבית הכנסת, תקרא מתוך חומש.

מי שאינו יכול להגיע לבית-הכנסת, עליו לקרוא פרשת זכור מתוך חומש. לכמה פוסקים ניתן בדיעבד לצאת ידי חובה בקריאת-התורה (שלפני קריאת המגילה) ביום פורים.

נהוג שאפשר לחזור קריאת התורה אפילו עבור ששה שלא שמעו, כשיש עשרה משתתפים.⁹

אומרים "אב הרחמים".

מנחה: קריאת התורה (פ' תצוה). אומרים "צדקתך".

הלכתא למשיחא: לרוב הפוסקים (וכ"ה להלכה) - מצות זכירת עמלק נוהגת מן התורה גם בזמן הזה כשאינן אפשרות למחיית עמלק. אבל י"א שאינה נוהגת מדאורייתא רק בימות המשיח כשתהי' אפשרות לקיים מצות מחיית עמלק.¹⁰

לגבי מצות זכירת עמלק בימות המשיח **לאחרי** שכבר נתקיימה מחיית עמלק - כתב המנחת חינוך¹¹: "אפשר אף בביאת משיחנו שיכרת עמלק מכל וכל ולא יהי' זכר להם, מ"מ הזכירה יהי' תמיד מ"ע, לזכור ולא לשכוח"¹².

(7) ישנם המדייקים להשתמש בספר תורה שנכתב בכתב אשכנזי ולשמוע את הקריאה מבעל קורא בהברה אשכנזית דוקא כדי לצאת יד"ח המצוה (וכן להיפך ספרדי - דוקא בכתב וועליש והברה ספרדית), וכן לשמוע דוקא מס"ת שנכתב בו פצוע דכא עם אל"ף. אבל אין דברים אלו מעכבים כלל, וניתן לקיים את המצוה בכל אופן - ראה הנס' בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' א ובסי' ב.

(8) ראה בארוכה שו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' ג.

(9) והארכנו מזה במק"א (ראה בהסכמה לס' בירורי מנהגים).

(10) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' ד, וש"נ ללקו"ש חכ"א (דלקמן בהערה 12).

(11) מצוה תרג - הובא בלקו"ש ח"ד ע' 91 הערה 24.

(12) ובלקו"ש שם: "וצ"ע שכותב זה בדרך אפשר והרי... לכאורה ודאי הוא". ועד"ז נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ תצוה תש"מ. ש"פ צו תשד"מ. וראה באו"א במלאכת שלמה מגילה פ"ג מ"ד - הובא בלקו"ש חכ"א ע' 191 הערה 26. אבל עיי"ש בפנים השיחה.

ולהעיר מתיב"ע תצא כה, יט לגבי מל"ת ד"לא תשכח": "ואפילו ליומי מלכא משיחא לא תתנשי". אבל להעיר מרבינו בחיי תצא שם. וכ"מ בפ' הרמב"ן עה"ת שם.

מוצאי שבת קודש

אומרים ויהי נועם ואתה קדוש וכו'.
קידוש לבנה¹³.

יום ראשון, ט' אדר

יום בוא כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע לחצי כדור התחתון.

בשיחת ט' אדר תש"נ¹⁴: ט' אדר הוא היום שבו הועבר המרכז של חסידות חב"ד מחצי כדור העליון לחצי כדור התחתון – בבוא כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו לארצות הברית באופן של קביעות (כמדובר כמ"פ). ועיי"ש¹⁵ השייכות להנזכר במגילת תענית והובא בשו"ע או"ח סתק"פ שגזרו בו תענית שנחלקו ב"ש וב"ה.

מבצע פורים:

במכתב כללי מיום י"א אדר ה'תשל"ז¹⁶: "מבצע פורים, להשתדל שכל אחד ואחת יקיים כל מצוות ימי הפורים ועניניהם כהלכתם, השתדלות על ידי דבור – הדבור עמהם בדברים היוצאים מן הלב בכ"ז, וע"י מעשה – במקום ובענין שיש צורך: להמציא בעל קריאה (דהמגילה, וביום – גם דפ' ויבוא עמלק), מנות – מוכנות לקיום מצות משלוח מנות, מטבעות – לקיום מצות מתנות לאביונים. ומה

[ומש"כ בתיב"ע בשלח יז, טז לגבי מצות מחיית עמלק "מדרא דמשיחא ומדרא דעלמא דאתי" (ועד"ז במכילתא שם) – נתבאר בשיחת ליל שמח"ת תשמ"ו. וראה גם שיחת ש"פ תצוה תשמ"ז].

וילה"ע מחדא"ג מהרש"א (ברכות יג, רע"א) דבמקום דכתיב בי' זכר, גם לעתיד לא יבטל הזכר לגמרי.

13 ולהעיר, בנוגע ההמתנה למוצאי שבת, הנה ברמ"א או"ח סתכ"ו – והובא בשיחת ש"פ נח תשנ"ב (סה"ש תשנ"ב ח"א ע' 68) – שאין להמתין למוצ"ש באם הוא אחר יו"ד לחודש. ולכא' הכוונה, מילתא בטעמא, יו"ד למולד ולא לחודש. וכ"ה להדיא ביוסף אומץ יזפא סתע"ב. ולהעיר שבמג"א שם ב' אופנים בדבר: שאין להמתין רק אם מוצ"ש אור ל"א (ואולי – רק כשהוא אור ל"ב, עיי"ש), או אפי' כשמוצ"ש אור ל"ד. אבל למסקנא הכוונה דוקא באופן שמוצ"ש אור ל"א. וכן מוכח מל' הלבוש שם ס"ד. וכ"נ גם מד' הט"ז סק"ג. וכ"פ במשנ"ב שם סק"ו. אבל ראה חיי"א כלל קיח ס"ד. ובסה"ש שם בהע' 120 מ' קצת שמפרש שרק באופן שמוצ"ש אור ל"ב בחודש (כבקביעות שנה הנ"ל) אין להמתין (וכתחילת דברי המג"א). ויל"ד. אולם, בסר"ד המג"א משמע, שבלא"ה לדין לפס"ד הרמ"א (שם ס"ג, שכן נוהגין לכתחילה עכ"פ) אי"ז תלוי בימי החודש כלל, וצריך לחשב שבמוצ"ש ישארו עוד ה' לילות עד חצי כ"ט ל"ב תשצ"ג מהמולד. וכ"ה גם במשנ"ב שם. ואולי כיון שלדין נוהגים להקל בדיעבד עכ"פ כדעת המחבר, א"צ להחמיר כולי האי בנוגע ההמתנה למוצ"ש.

ונראה, שבמקומות חמים ויבשים (ובפרט – בקיץ) לית לן בה (ראה לקט יושר ע' 69: בימי הקיץ לעולם גם בימי החורף בהיות השמים לטוהר (אף שבדברי רבו בשו"ת תרוה"ד סל"ה לא נזכר חילוק בדבר). וראה במקו"ח בקיצור הלכות סתכ"ו ס"ב. וא"ש מש"כ במנהגי מהרי"ל הל' ת"ב, והובא בשמו בד"מ סתכ"ו סק"ב, שקידש במוצ"ש נחמו אף שהוא מי"ב בחודש ואילך). וכ"ה להדיא בר"ד משיחא הנ"ל. (ושם, שזמן קידוש לבנה במוצ"ש הבא, אור ל"ב חשוון). וראה שיחת ליל ז' חשוון תשמ"ו בנוגע לקידוש לבנה במוצ"ש הבא, אור ל"ב חשוון. והכי איכא למשמע משו"ת נוב"י או"ח סוסי' מא, עיי"ש"ה. ובסה"ש הנ"ל, שבנוגע לפועל, "במקום שיש שאלה וספק יעשו כהוראת רב מורה-הוראה שעל אתר". וראה בארוכה בר"ד הנ"ל.

14 סה"ש תש"נ ח"א ע' 326.

15 בהע' 16

16 נדפס בלקו"ש חט"ז ע' 619.

טוב – לצרף גם קיצור הלכות פורים הצריכות, ועכ"פ – קיצור פרשת ימי הפורים האלה ותקפו של נס".

ובמכתב כללי מיום י"א אד"ש ה'תשמ"א¹⁷: "אין קאנקרעטע ווערטער: פארשטארקן און פארברייטערן די צוגרייטונגען צו פורים, אין אן אופן אז יעדער איד מנער ועד זקן טף ונשים, זאל מקיים זיין פורים אין דער פולסטער מאס, אריינציעהנדיג אין דעם אלעם – קיום מצוות פורים. . אויך קינדער, א סאך קינדער, אלע קינדער, אינגעלאך און מיידעלאך. און זעלבסט פארשטענדליך, ערמעגליכן און פארזארגן יעדער אידן וואס געפינט זיך אין ספעציעלע אומשטענדן (אין דער ארמיי, בתי זקנים, בתי יתומים, שפיטעלער, בתי האסורים) ער זאל קענען פראווען פורים ווי אויבן געשריבן".

בר"ד משיחת מוצאי ט"ו בשבט תשל"ז (כקביעות שנה זו)¹⁸: וויבאלד אז ס'רעדט זיך וועגן מבצע פורים דארף דאס האבן א הכנה בעוד מועד, און הכנה בעוד מועד איז בכמה ענינים אין תורה, תורת חיים הוראה בחיים, איז כמה ענינים אין זמן איז דער שיעור פון שלושים יום, וואס דאס איז חמשה עשר בשבט. וואס דאס איז בכל שנה ושנה, עאכו"כ בשנה זו וואס פורים קומט אויס ביום הששי, במילא ווערט דאך דעמאלט א גאנצע שאלה און שינוי הסדרים ווי אזוי מ'זאל דורכפירן דעם מבצע פורים. ס'איז דאך ניט שייכות פארן ערגעץ פרייטאג נאך האלבן טאג, דארף דאך זיין דער שמירת שבת ויו"ט. דאס איז דאך אן ענין וואס מ'דארף דאך אויסהיטען און אפהיטען יענעם און זיין נזהר שלא לגרום אז ביי א צווייטען און ביי א דריטען און ביי כוחו וכח כוחו זאל ניט ארויס אן ענין פון היפך פון שמירת שבת. איז דערפאר בעוד מועד וועט מען מסתם גלייך מאכען די תוכניות, די אלע פלענער, ווי אזוי מ'זאל דורכפירן דעם מבצע פון פורים בשנה זו. (בנוגע בביתו איז דאך דא די דינים אין שו"ע, בנוגע אבער צו מבצע פורים עם הזולת ובכל מקום ובסביבה הקרובה ובסביבה הרחוקה ובכל מקום שידו מגעת...)

הכנות לפורים

בנוגע קניית מגילת אסתר – ראה בהערה¹⁹.

הנותנים משלוח מנות בתוך כלים החייבים בטבילה:

בדרך כלל, אין להטביל כלים שנקנים על מנת לתתם במתנה לאחר, לפני שהם עוברים לרשות המשתמש. לפיכך אין לסמוך על הטבילה הנעשית לפני נתינת המתנה. מי שרוצה בכל זאת להטביל את הכלי עבור מקבל המתנה, יכוון לזכות את הכלי – ע"י אחר – עבור המקבל, ורק אז יוכל להטבילו.

17) לקו"ש חכ"א ע' 489 ואילך.

18) ע"פ סרט הקלטה. ועד"ז הוא בר"ד משיחת ש"פ יתרו וש"פ משפטים תשל"ז. וראה שיחת ש"פ משפטים תשל"ד בסופה.

19) בנוגע כתיבת ומכירת מגילה שאינה מהודרת – ראה שו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' ו. ולענין קניית מגילה מכספי מעשר – ראה שם ח"ב סי' ז.

אבל, באם שולח כלי מלא אוכל כמתנה, כדרך ששולחים במשלוח מנות, יש מקום לומר שהקונה צריך להטבילו לפני כן. אמנם, מכיון שהדבר בספק, לכן, בכדי לצאת מידי ספק, ראוי שנותן המתנה לא יניח את האוכל ישירות על הכלי, כי אם בתוך שקית נפרדת [נייר אפייה לא מהווה הפסק בין עוגה למגש], כך שהאוכל לא יגע בכלי. וכשתגיע המתנה לידי מקבל המתנה, יטביל המקבל את הכלי בברכה. ומכל מקום, הרוצה להניח את האוכל ישירות על הכלי, יש לו על מה לסמוך, כיון שמעיקר הדין, נראה שפטור מטבילה, ובפרט בכלי זכוכית (שחיובם מדרבנן).

ואם רוצה בדוקא להטביל את הכלי עבור מקבל המתנה, יכול לזכות את הכלי עבור המקבל, כנ"ל.

האופה עיסה בשיעור חלה בכדי לחלק לכמה עיסות נפרדות עבור משלוח מנות לכמה אנשים (כל עיסה אפויה לאיש אחר), חייב להפריש חלה. ומהיות טוב נכון שיפריש חלה שלא בברכה. ועדיף שיעשו עיסה אחת כשיעור ולא יחלקוה, ולהפריש בברכה²⁰.

המקבלים עוגות וכיו"ב במשלוח מנות מאנשים רבים יזהרו בדין הפרשת חלה, שכן גם בעיסות שאין בהן כשיעור, אם הם ממין הראוי להצטרף, והם בכלי אחד, הסל מצרפן לחלה, אפילו אחר שנאפו. והמנהג להקל במונחים במקרה או במקפיא שאינו מצרפן לחלה²¹.

בספר השיחות תש"נ²²: להשתדל בעוד מועד (ובפרט החל מר"ח אדר, שבועיים לפני פורים) בנתינת צרכי הפורים לכל אלה שזקוקים לכך (מתחיל מהנמצאים בסביבתו, וכן הנמצאים בריחוק מקום, ועד – בקצוי תבל), כדי שיוכלו לחוג ימי הפורים כדבעי, באופן של "אורה ושמחה וששון ויקר", כפשוטו, נוסף על דרשת חז"ל, ובאופן של "משתה ושמחה", עד לשמחה שלמעלה מהגבלה.

שיחות ואגרות קודש בקשר לקביעות שנה זו שפורים חל בע"ש – ראה הנסמן בהערה²³.

יום שלישי, י"א אדר

המפרש בים והיוצא בשיירא, מחוייב ליקח עמו מגילה לקרוא בזמנה, ביום י"ד. באם אינו מוצא מגילה ליקח עמו, קוראה בי"ג אדר, או בי"ב, או בי"א בלא ברכה. אבל צריך שיהא בקיבוץ עשרה, דשלא בזמנה בעי עשרה²⁴. (ואם אי אפשר לו להמתין עד ימים הללו,

20 והארכנו מזה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי"ח.

21 והארכנו מזה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי"ט.

22 ח"א ע' 309.

23 ראה לקו"ש ח"ז ע' 50. חי"ז ע' 69. ובלה"ק – ח"מ ע' 196. מכתב כללי מיום י"א אד"ש תשמ"א – נדפס בלקו"ש חכ"א ע' 488. מברק לימי הפורים תשמ"א – שם ע' 498. שיחת ש"פ צו תשי"ד בתחילתה. ש"פ תשא תשח"י בתחילתה. פורים תשכ"ה. תשא תשכ"ח בתחילתה. ש"פ תשא תשל"ד בתחילתה. ש"פ תצוה תשל"ז בתחילתה (וכן בהמשך). ש"פ צו תשמ"א. שמח"ת תשמ"ו. ועוד.

24 ראה מג"א סתרפ"ח סקי"א. א"ר סקט"ז. משנ"ב סק"כ.

וי"א שכיין שקורא בלא ברכה יכול לקרותה בפחות מעשרה ג"כ. ולכתחילה יחזר אחרי עשרה

קורא אפילו מתחילת החודש). ונסתפקו הראשונים אם צריך לקרוא גם בלילה. ולמעשה, יש לקרוא גם בלילה. אם נזדמן לו מגילה אחר כך חוזר וקורא אותה בברכותיה בזמנה, ביום י"ד, הואיל וקרא אותה שלא בזמנה. סעודת פורים, וכן משלוח מנות ומתנות לאביונים, לא יקיים אלא בזמנה. ולכן, במקום אונס כגון שנקבע לו ניתוח ל"ע בפורים יעשה כנ"ל. ומכל מקום, במבצעים ובמושב זקנים וכדומה, כשאינם רוצים מאיזה סיבה שתהי' לקרוא בזמנה, אין לעשות מעשה ולהקל לקרוא שלא בזמנה.

ליל חמישי, אור לי"ג אדר

כל תענית שאוכלים בו בלילה הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה עמוד השחר²⁵. והוא שלא ישן שינת קבע. אבל אם ישן שינת קבע אינו חוזר ואוכל ולא שותה, אלא אם כן התנה לאכול או לשתות. והרגיל לשתות בלילה אחר השינה מותר לשתות בלא תנאי. ומכל מקום, תוך חצי שעה²⁶ לעלות השחר אסור להתחיל לאכול סעודת קבע, אבל טעימה בעלמא (אכילת פירות וירקות ושתיית משקה שאינו משכר אפילו הרבה, ואכילת מזונות עד כביצה ועד בכלל) מותרת.

יום חמישי, י"ג אדר, תענית אסתר

נהגו כל ישראל להתענות בתענית אסתר²⁷. מטעמי התענית: לזכר היום בו התענו היהודים כשנקהלו לעמוד על נפשם בי"ג באדר (בשנת ג'תו). וי"א לזכר שלושת הימים בחודש ניסן שבהם התענו אסתר והיהודים אשר בשושן²⁸.

זמן התענית: מעלות השחר²⁹ בשעה³⁰ 5:14 ועד צאת הכוכבים³¹ בשעה 6:11.

– ראה פמ"ג שם בא"א סקי"א. הגהות יא"פ שם. ערוה"ש שם סי"ח. (25) ראה לקמן בהערה 29 עד"ז.

(26) להעיר שבשו"ת בצה"ח ח"ג סנ"ב סק"ו ר"ל בדא"פ בדעת אדה"ז בסידורו (סדר ספה"ע) שלילה שלפני התענית קיל טפי, ומותר לאכול עד עלוה"ש ממש, דל"ג שמא ימשך. אבל, נוסף לזה שכ' כן רק מסברא ואין לזה שום מקור, והו"ע הרגיש שהוא דוחק (אף שהביאו עוה"פ בסו"ד, במסקנת הדברים, ושוב בדא"פ) ומסתבר לומר דל"פ רבנן – יל"פ בפשי' דבסידור שם מיירי בטעימה בעלמא, ולא נחית לפרט, מדלא קאי בדיני ק"ש ותפלה. וז"פ.

(27) להעיר משו"ע אדה"ז סרפ"ח ס"ד.

(28) וראה לקו"ש ח"ו ע' 2-371.

(29) זמן התענית מעלות השחר – כ"ה בפוסקים.

אמנם, בר"ד משיחת ליל עשרה בטבת תשנ"ב נזכר בין הדברים שישנם כמה שעות עד להתחלת התענית בעלוה"ש, או אפילו הזירות [להתחיל להתענות] עוד לפני"ז. ואולי הכוונה להמבואר בכ"מ (אג"ק ח"ח ע' תקנז, נעתק גם בלקו"ש חט"ל ע' 225. ועד"ז – ובשינויים קלים – במ"מ והגהות לאגה"ת פ"ג) בכוננת אדה"ז באגה"ת פ"ג שיכול לאכול עד ג' שעות לפני נץ החמה. ולהעיר מהוספת המלקט בספר המנהגים ע' 45 בשוה"ג.

ועו"ל בפשטות שהכוונה להישן שינת קבע ולא התנה. וכ"מ בשיחה הנ"ל, בסה"ש תשנ"ב ע' 231 הערה 45 בשוה"ג.

(30) לחשבון 16.1 מעלות.

(31) לחשבון כוכבים בינונים לאדה"ז.

החייבים בתענית: מגיל בר-מצוה ובת-מצוה ואילך. תענית אסתר אינה חובה כ"כ כשאר צומות. ולכן יש להקל בו לעת הצורך. אבל בריאים לא יפרשו מן הצבור אפילו הולך בדרך וקשה עליו התענית (אם לא יזיק לו)³². והמסופק אם חייב להתענות יעשה שאלת חכם. מעוברות ומניקות, יולדות כל שלשים יום, ואלו שאינם בקר-הבריאות, פטורים מלהתענות. והרבה פוסקים מקילים גם בחתן וכלה במשך שבעת ימי המשתה (ויש המקילים גם בבעלי ברית, היינו המוהל והסנדק ואבי הבן³³, והמנהג שמשלימים התענית). לפרטים נוספים יש לעשות שאלת רב. לא מצינו שהפטורים מלהתענות בתענית אסתר ימנעו מלאכול מעדנים ולהתענג בבושר ויין. ומכל מקום ימנעו קצת באכילה ושתיה כדי לכלול עצמם עם הציבור. וכן לא מצינו חומרא לבעלי נפש בשאר עינויים כבשאר תעניות ציבור³⁴. אין לצחצח שיניים אף אם אינו בולע מים. אך יש להקל באם קשה עליו, ויזהר שבשעת שטיפת הפה יהיה ראשו בשיפוע למטה שלא יבלע מים בטעות³⁵.

שכח ואכל מחוייב להשלים התענית. ואינו צריך להתענות יום אחר, אם לא שכוונתו לשם כפרה. ויכול לומר עננו בנוסח: עננו ביום צום התענית הזה. ואם אכל פחות משיעור כותבת בכדי אכילת פרס או שתה פחות מרביעית לא נעקר התענית ממנו ויאמר עננו כרגיל.

הלכתא למשיחא: "כל הצומות האלו עתידים ליבטל לימות המשיח ולא עוד אלא שהם עתידים להיות ימים טובים וימי ששון ושמחה שנאמר וכו"³⁶.

בנוגע לתענית אסתר (שלא נזכר בפסוק, ואינו שייך לענין החורבן והגלות) - ראה הנסמן בהערה³⁷.

מנהג ישראל להרבות בצדקה ביום התענית. נוהגין לשער מה שהיה אוכל ביום התענית, ליתן לעניים בערב.

קוראים בתורה בתפילת שחרית ומנחה ("ויחל משה"³⁸), ומפטירים

32 ומה גם שיש לו סמך מן המקרא, וי"א שהוא מדברי קבלה ושחמור משאר צומות.

33 אבל לא בשאר קרואים.

34 ראה במ"מ וציונים להלכה יומית אות שמו.

35 ראה שו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' ה.

36 רמב"ם סוף הלכות תעניות - נתבאר בלקוטי שיחות חלק טו ע' 412.

ע"ד חיוב סעודה לעת"ל - ראה מג"א הל' ת"ב (סי' תקנ"ב סקי"א). שיחת יום ב' דר"ה תשנ"ב. ולהעיר שבשו"ת בנין שלמה ח"א סנ"ו שבזמן בית שני לא הקריבו תודה ושאר קדשים הנאכלין בתענית אסתר. ויש, בטעם שאומרים מזמור לתודה.

37 ראה מכתב שבלקו"ש ח"ו ע' 371 ד"ה וזכרם. התוועדויות תשמ"ו ח"ב ע' 696. אבל ראה ד"ה כי תשא תשמ"ז. התוועדויות תנש"א ח"ב ע' 288. סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 292 (ב"כותרת"). ולהעיר מסה"ש תש"נ ח"א ע' 349 הערה 109. ואכ"מ.

38 באם אין עשרה מתענים - אפשר לקרוא ויחל אם יש בביהכ"נ אף רק ג' מתענים. וכ"ה גם בתענית אסתר, ולא רק בד' צומות, וכמפורש בהגהות ללוח כולל חב"ד תשט"ז. אלא שי"א שכשאינן מתענין שלא מחמת חולי אין להקל, ועוד להעיר שבכ"מ כתבו רק כשיש עשרה מתענים בעיר, ונוגע לשלוחים הנמצאים בערים רחוקות. אלא, שבזמנינו כשאינם מתענים מחמת העדר הידיעה, כאנוסים דמי, וכתינוקות שנשבו. ולא שפורשים מדרכי צבור בשאט נפש. ומה גם בתענית אסתר שבקל התירו לבטל התענית - ראה בכ"ז בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"א.

בתפילת מנחה כבכל תענית ציבור.

בשחרית: רק הש"ץ ואמר עננו³⁹, בחזרת הש"ץ, בין ברכת גאל ישראל לברכת רפאנו. [וכן אומרו במנחה, כדלקמן]. שכח, ראה בהערה⁴⁰.

אמירת הסליחות בתוך סדר התפילה.

סדר התפלה לשחרית: לאחר חזרת הש"ץ, תחנון, נפילת אפים, והוא רחום, סליחות, אבינו מלכנו הארוך, ואנחנו לא נדע, חצי קדיש. מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה.

המבשלים היום לשבת: באם נצרך לטעום ממאכלי שבת לראות אם יש בו מלח ותבלין, יש לסמוך להתיר לטעום מעט ולפלוט.

מחצית השקל: לפני מנחה נוהגים לתת לצדקה (לעניים וכן לצרכי בית הכנסת) שלושה מטבעות (לזכר שלושת הפעמים בהם מופיעה המילה "תרומה" בפרשת שקלים) לזכר "מחצית השקל" שנתרמה מידי שנה, בחודש אדר, לבית-המקדש (כדי שבחודש ניסן יתחילו להקריב קרבנות ציבור מתרומה חדשה). ולא יתנו לשם כפרה אלא יתנו לשם נדבה וצדקה. משתמשים במטבעות של חצי דולר. יש המעדיפים להשתמש בדווקא במטבעות העשויים מכסף⁴¹.

ניתן להחליף את המטבעות האישיות עם המטבעות מכסף שאצל הגבאים וכיו"ב⁴².

39) באם אין עשרה מתענים – אומר הש"ץ עננו בברכה בפני עצמה אם יש בבית הכנסת אף רק ג' מתענים. ועל כל פנים כשיש עוד שבעה שאכלו פחות מכשיעור. וראה בארוכה בהנס' בהערה הקודמת.

40) שכח השליח ציבור להוסיף עננו, אם עדיין לא סיים ברוך אתה ה' של ברכת רפאנו – יחזור ויאמר עננו. ויתחיל שוב ברכת רפאנו. אבל אם סיים את הברכה – יאמרה בשמע קולנו כיחיד המתפלל, ויחתום "העונה בעת צרה ושומע תפילה". ואם חתם בשומע תפלה לבד יצא. שכח בשמע קולנו – יאמרה כברכה בפני עצמה לאחר ברכת שים שלום.

41) ולהעיר מערוה"ש הל' שקלים ספ"ב ס"ב"ד וספ"ד ס"ב. וצ"ע שהרי היו שוקלין דרכונות (שקלים פ"ב מ"ג) שהם של זהב (ראה ירושלמי שקלים פ"ג ה"ג. פירש"י בכורות נא, א ד"ה מצרפין. פי' הרע"ב שם ועוד). אבל ראה רמב"ם שקלים פ"א ה"ו שהיו שוקלים בסלעים, ועיי"ש בראב"ד. וראה שקל הקודש שם ה"א ד"ה מחצית. וראה בפירש"י מגילה כט, ב, דמשמע קצת שאינו מועיל בפרוטות. אבל ראה חינוך מ' קה. (אלא שבחינוך שם נזכר גם שו"כ, אף דל"מ במצות מחה"ש. וראה מנ"ח ומנחת סולת שם. ועוד. וראה לקו"ש חט"ז ע' 384 הע' 35).

[ובדרך החידוד, ילה"ע ממטבע של אש ומשקלה מחה"ש וא"ל הקב"ה זה יתנו (משא"כ במנורה של אש, להדעות שהי' של אש, וי"א גם ארון ושולחן, נאמר וראה ועשה בתבניתם. וראה רבינו בחיי תרומה כה, מ. ומש"כ "זה מעשה המנורה" – י"ל. וראה לקו"ש חל"ח ע' 35 בהערות). וראה תורת משה להחת"ס ריש פ' תשא. לקו"ש שם ע' 387].

וראה יסו"ש"ה שער יב. מנהגי חת"ס. כה"ח סתרצ"ד סק"כ. שו"ת מנח"א ח"א ס"ל. וראה לקו"ש חכ"ו ע' 236 הע' 58.

42) כיון שמהדרים שיהא מכסף, כבהערה הקודמת. וגם עדיף ליתן מטבע ששם מחצית עליו ולא ליתן דמיו (אף שמדינא ליכא קפיאדא בדבר – ראה מהר"ל מנהגים אות ו. דע"ת סתרצ"ד סק"א. שו"ת מהרש"ם ח"ח סצ"ז. התעוררות תשובה ח"ג סתפ"ח. כה"ח ושו"ת מנח"א שבהע' הקודמת. דרכי חו"ש סתתמ"ג. שו"ת צי"א ח"ג סע"ב. מנח"י ח"ט סס"ט. ויען יוסף ח"ג סת"ז. תשוה"ג ח"א ס' ת. ח"ג סרכ"ה. אבל ראה וישאל שאול סי' קלח. ואיך שיהי', עדיף טפי שיהא שם מחצית עליו בדאפשר, ובפרט שמקום לומר דשאני זכר למחה"ש ממחה"ש, ולחומרא, שרק ע"י נתינת מטבע ששמו מחצית שייך זכר, שבל"ז ה"ז צדקה גרידתא. וק"ל). ועוד להעיר, שכמ"פ נמצא אצל הנותן רק שטרות של נייר שיי"א שאין גופן ממון – ראה גם הנסמן אצלנו בלוח לחנוכה (לענין דמי חנוכה בשטרות).

גוף המנהג – נז' במשנ"ב סתרצ"ד בבה"ל סד"ה ויש (ועיי"ש מה שהעיר). לוח א"י טוקצינסקי. ועוד.

יש שכתבו שאין לקרוא למטבעות בשם מחצית השקל כי אם זכר למחצית השקל וכיו"ב. ויש המפקקים גם בזה. אבל אין המנהג כן⁴³. החייבים במחצית השקל: מגיל עשרים ואילך. ולכמה דעות – מגיל בר־מצוה. בשיחות קודש נזכר שמפורסם המנהג לתת גם עבור כל בני הבית (נשים וקטנים – ראה מנהגי האדמו"ר בספר המנהגים. ויש שנותנים גם עבור עוברים), והנוהגים כן חייבים להמשיך במנהג זה מידי שנה (עד שהבנים מגיעים לגיל בו חייבים בעצמם בנתינה), אלא אם התנו במפורש בפעם הראשונה שעושים כן בלי נדר. בשיחת כ"ד אד"ר תשנ"ב⁴⁴ נאמר: "מה טוב ומה נעים שיחנכו ג"כ קטנים לתת ג' מחצית השקל מכספם שלהם".

מי שלא נתן לפני מנחה יכול לתת אחריה, או בפורים ביום, לפני קריאת המגילה.

אין להשתמש בכספי מעשר ל"מחצית השקל".

מנחה: מוציאים ס"ת וקורין ג' גברי בפרשת ויחל משה. ומפטירין דרשו. סדר התפלה למנחה: וידבר, אשרי, חצי קדיש, ויהי בנסוע, קריאת התורה, הפטורה וברכותי, יהללו, חצי קדיש, שמונה עשרה ("עננו"), חזרת הש"ץ, קדיש תתקבל, עלינו, קדיש יתום. (ואין אומרים תחנון ואבינו מלכנו).

בתפילת העמידה אומרים כולם "עננו" בברכת "שמע קולנו". שכח היחיד ולא אמר, ראה בהערה⁴⁵.

בחזרת הש"ץ אומר הש"ץ "עננו" בין "גואל" (ברכת "גואל ישראל") ל"רופא" (ברכת "רפאנו"), וברכת כהנים ("אלקינו ואלקי אבותינו") לפני שים שלום.

דברי כבושין אחר מנחה⁴⁶.

צאת הצום⁴⁷ בשעה 6:11 אבל אסור לאכול קודם קריאת המגילה, כדלהלן.

הלכתא למשיחא: בזמן הזה, עד שיבוא משיח במהרה בימינו, אין קוראין המגילה אלא בזמנה (ביום י"ד באדר לערי הפרזות ובט"ו באדר למוקפות חומה) (אם אינו חל בשבת, כבשנה זו שאז קוראין ב"ד), אא"כ בשעת הדחק כשיוצא לדרך ואין לו מגילה, ובלא ברכה). אבל, לעתיד לבוא, כשישראל שרויין על אדמתן ויקדשו על פי הראי' ותחזור המלכות

43 וראה בשו"ת זכר שמחה סע"ו שלא על חנם לא הוזכר הדבר בפוסקים, ומנהגן של ישראל קדושים מיוסד ע"פ דין.

וראה שיחת ש"פ שקלים תשכ"ו בטעם שאין חשש בנתינת מחצית השקל משום נראה כמקריב קדשים בחוץ. ולהעיר מלקו"ש חכ"ו הנ"ל.

44 שיחות קודש תשנ"ב ח"ב ע' 788.

45 שכח היחיד ולא אמר "עננו" ונזכר לאחר שאמר שם ה' בחתימת "שומע תפלה", יאמרנו (ללא חתימת הברכה) אחר "אלקי נצור", לפני "יהיו לרצון" השני.

46 ראה לקו"ש ח"כ ע' 352 (וש"ג) ע"ד מנהג כמה קהילות בעבר לומר ביום התענית בזמן מנחה דברי כבושין לעורר לתשובה, ושכדאי לעורר ע"ד מנהג הנ"ל במקום האפשרי – שיאמרו אחר מנחה (לכה"פ כמה מלים) דברי כבושין או מזמור תהלים המתאים, ובמקום שאא"פ – שיחשבו עכ"פ דברי כבושין.

47 כוכבים בינונים לאדה"ז.

לישראל - כשחל י"ד אדר בערב שבת [כבקיעות שנה זו], בני הכפרים מקדימין וקוראין מגילה היום, ביום הכניסה⁴⁸.

ליל ששי, אור לי"ד אדר, ליל פורים

אסור לעשות מלאכה, לישון מחצי שעה קודם צאת הכוכבים עד לאחרי קריאת המגילה. כן אסור לאכול קודם שישמע קריאת המגילה אפילו התענית קשה עליו⁴⁹. ולענין טעימה (היינו כביצה המוציא או מזונות) (ולא יותר)⁵⁰, ופירות וירקות [וכן שאר מאכלים] אפילו הרבה, ושתיית משקה שאינו משכר) – יש להקל במקום צורך גדול, כשהתענית קשה עליו, כדי להתחזק מעט מחולשת התענית. ובאדם חלוש, שהשהי' מזיק לו, וטעימה אינה מספיקה לו, מותר לו לאכול, אך יבקש מאחר שיזכיר לו לקרוא את המגילה. אשה השרוי' בתענית, ומחכה לשמוע קריאת המגילה מבעלה לכשיחזור מבית הכנסת, יכולה להקל בטעימה, כנ"ל.

בד"כ נהוג לאחל בפורים: "א פרייליכען פורים", או "א גוטען פורים". ובכ"מ: "גוט יום טוב"⁵¹.

בנוגע ללבישת בגדי שבת, שבכ"מ שנכון ללבוש מבערב⁵², הנה ב"רשימת מנהגי פורים שיש בהם חידוש"⁵³ בתחילת "מנהגי האדמו"ר" – ובהערה שם – "מובן שאין זה הוראה לרבים"⁵⁴: "לבוש

48 ע"פ מגילה ב, סע"א. ובפירש"י שם, ועיי"ש ברי"ף. רמב"ם הל' מגילה פ"א ה"ט. טור וב"י או"ח רס"י תרפח. [וראה לשון הרמב"ם בפיהמ"ש ריש מגילה. ולהעיר מדרשות חתם סופר ח"א רח, א. אבל עיי"ש רב, א. זכרון סופרים מגילה ז, א ד"ה וימי. ולהעיר שכיון דאתי משיחא הכל עבדים לישראל, ועמדו זרים וגו' ובני נכר אכריכם, וא"כ לכאו' ל"ש ה"ט דמספקין מים ומזון].
49 ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ד.

50 בנוגע לפת הבאה בכיסנין – כ"כ להדיא בפמ"ג או"ח סת"ל"א בא"א סק"ד. ובערוה"ש שם סכ"ו החמיר טובא עיי"ש (וסותר קצת למש"כ הו"ע בסרל"ב סי"ח לענין מנחה).

ועפ"ז, צ"ל דמש"כ בדה"ח סמ"ד סק"ד לענין מנחה שרק בקובע סעודתו (וכ"מ בפמ"ג סרל"ב בא"א סק"י ב, והב"ד בישועות חכמה על קש"ע סס"ט ס"ג. וכ"פ במשנ"ב סרל"ב סק"ד) – שאני התם דמיירי בתבשיל מה' מיני דגן. וראה בקש"ע שם ובמסגה"ש סק"ב. וראה משנ"ב סרפ"ו בשעה"צ סק"ז. וראה לענין סוכה, בשע"ת סתרל"ט סק"ה ובמשנ"ב שם סקט"ז ובבה"ל שם. ולאדה"ז אפי' בתבשיל אסור חוץ לסוכה ביותר מכביצה. ולכאו' טעימה לפני מנחה וכדומה חמירא מסוכה – ראה מג"א סוסי' רלב לענין שתי'. אבל לאידך, סברא שבסוכה מחמירין טפי – ראה ישועות חכמה שם. וראה שו"ת מהר"י אסאד ח"ב חו"מ (בחלק ההשמטות) סרנ"ג. לבו"מ מהדו"ת או"ח ס"י קי. זכרון יהודה או"ח ס"י קה. קב חיים ס"ו. קובץ תשובות ח"ג ספ"ט.

51 כ"ה האיחול בהתחלת השיחה שבסה"ש תש"א ע' 66. וכן שמעתי מעד-שמיעה, בר סמכא דמהימן עלי כבי תרי, ע"ד מעשה רב בזה, אף שכמדומה קרוב לודאי שבד"כ לא הי' בנוסח זה. וראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ב.

52 כ"ה בכ"מ כפנים. ויש שכתבו קודם תפלת מנחה (סידור יעב"ץ דיני קריאת המגילה פ"ז ס"א. וביסושה"ש י"ב פ"ג שכך הובא בספרים). ולהעיר שבס' המנהגים (שבהערה הבאה) הובא ד"ז לפני שנזכר המנהג בנוגע לנתינת מחה"ש. ויל"ע, אם תלוי בזמן תפלת המנחה, והיינו אם מתפלל בזמן מנחה גדולה או סמוך לערב.

53 ספר המנהגים ע' 74.

54 ולהעיר משיחת ש"פ תצוה תשמ"ה ע"ד מנהגים שנהגו בהם רק רבותינו נשיאנו שמיד עם פרסומם נעשו שייכים לכאו"א, ובשיחת ש"פ דברים תשמ"ז על אלו שהתפרסמו עם הדגשה שאינם הוראה לרבים (כמו בהערה הנ"ל) שעכ"פ יש בזה לימוד והוראה [וע"ד המבואר בשיחות כ' אב תשי"ד וש"פ קרח תשח"י על הגלמוד מהמנהג להתענות ביום חופת בנותיו]. ובשיחת י"ט אלול תשמ"ח – לענין משי.

משי כמו בשבת ויום טוב⁵⁵.

נהגו ללבוש פרצופים (=מסיכות) לפורים. וראה שיחת תענית אסתר תשמ"ט שנעשה בעיקר ע"י קטנים⁵⁶. ויזהר שלא יהא בהם חשש שעטנז דאורייתא. בנוגע ללבישת בגדים שיש בהם כלאים דרבנן⁵⁷ ובגדי אשה לאיש – יש שהתירו לשמחת פורים והרבה פוסקים שללו בתוקף. ואכ"מ⁵⁸.

לענין חיוב ציצית בתחפושות, לדוגמא במעיל שבתחפושת של כהן גדול⁵⁹, מכיון שהדבר בספק, כדאי לעגל⁶⁰. ולאידך, אינו מברך על טלית גדול שלובש לתחפושת.

ראוי שלא להתפלל כשלבוש בתחפושת באופן שאינו ראוי לעמוד כך בפני המלך.

יש להזדרז בתפילת ערבית ובקריאת המגילה.

בתפילת העמידה אומרים "ועל הנסים". דיני' ודין השוכח וכו', מפורטים לקמן. [אין להפסיק בין ברכת 'השכיבנו' ל'שמונה עשרה' להכריז 'ועל הנסים']. אח"כ קדיש "תתקבל" וקריאת המגילה. דיני ומנהגי הקריאה, מפורטים לקמן.

אחרי קריאת המגילה וברכה שלאחריה אומרים "שושנת יעקב", ואתה קדוש", קדיש שלם (בלא "תתקבל"), עלינו.

55 ועוד שם אודות "סויבלענע היטל" בסעודת פורים. ועד"ז במנהגי פורים (בפאריז) צ"ח: לבוש משי. [ורק] לשלחן [לבוש] בשטריימיל".

ולהעיר מד"מ ורמ"א או"ח סתרצ"ה (ס"ב – ממרהי"ל, ויעו"ש במהרי"ל). ובנימוקי או"ח על אתר (ומציין לספרו אות חיים ושלוש (ע' רב), עיי"ש) שבק"ק קראקא, באתרא דהרמ"א, לא נהגו כמותו. ובמנהגים דק"ק וורמיישא (לר"י שמש) ע' רסא שרק הנשים נהגו בבגדי יו"ט. [ועד"ז – ע"ד הסוד – בס' עטרת תפארת להבא"ח (כתר מלכות אות רז)]. ובס' עבודת ישראל לפורים ש"בפורים אין מן הצורך ללבוש בגדי יו"ט כי האור הזה שזורח למטה אינו כ"כ גדול", עיי"ש (ע"ד בגדי שבת. ועד"ז בשער המפקד מנהגי ירושלים ע' קנג – בנהר פקוד אות ד).

ולהעיר מפ"י אבן יחיא למגילת אסתר ט, יט: "שמחה ומשתה ויום טוב – לאוסרו במלאכה שלא יראה בה עושה סימן ברכה לעולם ולכבדו בכסות נקי". (ואולי כוונתו רק "מעיקרא", אבל "לבסוף (שם ט, כב) כתיב 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה' ואילו 'יו"ט' לא כתיב", לפי ש"מלאכה לא קבילו עלייהו" (מגילה ה, ב), וא"כ הה"נ שלא קיבלו לכבדו בכסות נקי. או יאמר, שמצד המנהג ש"נהגו בהן איסור" במלאכה (מגילה שם), ועד שנפסקה ההלכה (שו"ע סתרצ"ו ס"א) שאינו רואה סימן ברכה לעולם, הה"נ בכסות נקי. וראה עד"ז לעיל לענין קביעת שם יו"ט). וראה גם בצוואת יש נוחלין (בפרק אזהרת שבת ויו"ט) החילוק בין בגדי שבת, יו"ט ופורים. וראה בהמובא במועד לכל חי (להגר"ח פאלאגי – סל"א אות חי). ובמנהגי הרש"ש סל"ח: בגדי שבת או בגדים חמודים. ועד"ז בבא"ח תצוה סכ"ב: בגדי שבת או בגדים אחרים שהם חשובים ולא ילבושו בגדי חול.

56 וראה שיחת ש"פ ויקרא תשמ"ח ע"ד לבישת עטרה.

57 להעיר מחוות יאיר חדש באור עולם סק"י.

58 ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' כ.

59 במעיל כה"ג עצמו, שקו"ט בזה. וראה הנסמן בשערים מצויינים בהלכה עמ"ס זבחים (שי"ל לאחרונה) – לרב אחאי גאון אחי וראש הרמ"ש שליט"א – פח, ב.

60 ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' יט.

ניתן לקרוא את המגילה כל הלילה⁶¹, עד עלות השחר⁶². ופשוט, שמ"מ מדין זריזין מקדימין למצות יש להקדים ככל האפשרי. גם בלילה, נוהגים בשמחת פורים ומרבים קצת בסעודה. נכון שימצא בביתו נרות דולקים ושלחן ערוך. יש שאינם אוכלים בשר בליל פורים, כדי להדגיש שאין יוצאים אז חובת סעודת פורים⁶³. סוף זמן קידוש לבנה (לכתחילה) כל הלילה⁶⁴.

יום ו' ערב שבת קודש, י"ד אדר, פורים

מצוות פורים ניתן לקיימן מנץ החמה (לעוך בשעה 6:34 בבוקר) ועד השקיעה (לעוך 5:43 בערב). כמובן, שהמדליקות נרות שבת קודש, מוכרחים להקדים לקיים מצוות היום לפני הדלקת נרות שבת (בשעה 5:25).

סוף זמן קריאת שמע 9:19

משכימין לבית הכנסת. גם ביום אין לאכול קודם קריאת המגילה. ואדרבה, קריאת היום חמורה יותר. אבל, יש מקום להקל בשתי'. ובמקום הצורך – גם בטעימה (אכילת פירות וירקות ושתיית משקה שאינו משכר אפילו הרבה, ואכילת מזונות עד כביצה)⁶⁵.

יש שכתבו שלא לאכול סעודה קבועה (או אפילו לטעום) גם לפני קיום שאר מצוות היום (נוסף למקרא מגילה) – מתנות לאביונים ומשלוח מנות. והמנהג להקל⁶⁶.

אין אומרים תחנון.

אחרי תפילת העמידה (וחצי קדיש שלאחריה) קוראים בתורה (פרשת ויבא עמלק. מי שלא שמע פרשת זכור מכוון לצאת ידי

61 י"א להחמיר שלא להתחיל קריאת המגילה לפני צאת ג' כוכבים קטנים לפי שהוא מד"ק. וי"א שבכל דרבנן החמירו בקטנים, ורק בתעניות הקלו. אבל סוגיין דעלמא שקריאת הלילה היא מדרבנן (להלן הע' 79) ושכל דרבנן אפשר להקל. [נשקוט בפ"ע במה שנהגו להתפלל ערבית במוצאי תעניות בזמן יציאת ג"כ בינונים, אף שלענין ק"ש שהוא מה"ת צ"ל קטנים דוקא כמפורש בסדר הכנסת שבת].

לענין קריאת המגילה בין השמשות – נחלקו הפוסקים, ובשעת הדחק גדול כגון לחולה או זקן, אפשר להקל. ובמקום אונס, בדלית ברירה ממש, אפשר לסמוך על המקילים לקרוא אפילו מפלג המנחה באם לא יתאפשר לקרוא אח"כ. אנוס ששמע קריאת המגילה מפלג המנחה (קודם בין השמשות), ושוב נתאפשר לו לקרוא אח"כ בזמנה, חוזר וקורא ללא ברכה. וראה עוד בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ה.

62 ובא"ר סתרפ"ח סקי"ט שלכתחילה צ"ל לפני חצות הלילה. אבל אין כן דעת רוב הפוסקים – ראה מג"א סתרפ"ז סק"א. ועוד. ומפורש בבה"ג הל' מגילה, הביאו בהגהות עובר אורח (מכת"י) סתרפ"ז סק"א.

63 ויש נוהגים לאכול חלב – רוח חיים סתרפ"ה ס"א.

64 שלכתחילה אין לקדש בליל שבת.

65 ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ד.

66 ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סט"ז. ובהמובא שם מלקט יושר בשם רבו בעל תרוה"ד, שטוב לשלוח קודם אכילה, ומוכח שאינו מדינא – יש להוסיף, שגם בזה גופא, מקום לפרש שכוונתו רק לפני סעודת פורים (ולא לפני אכילה בכלל), והרי נהגו בסעודת פורים סמוך לערב בכדי שיהא "פנאי לאכול בסעודה בשמחה ובתענוג" (שו"ת תרוה"ד סי' קי. ושם, שאכל גם סעודה אחרת לפני"ז בשחרית. וכ"ה בלקט יושר ע' 158). ועוד, שהכוונה לפני סעודת המקבל, שהרי משלו"מ הוא בכדי שיהא לכאו"א די סיפוקו לקיים הסעודה (תרוה"ד שם. ובכ"מ).

חובתו בשמיעת קריאה זו).

אחרי קריאת התורה – קריאת המגילה. אין לחלוץ התפילין עד אחר קריאת המגילה⁶⁷.

מי שעדיין לא נתן "מחצית השקל" עושה זאת לפני המגילה. באמירת "שהחיינו" מכוונים (מלבד על קריאת המגילה, גם) לצאת ידי חובת כל מצוות החג: משלוח מנות, מתנות לאביונים וסעודת פורים⁶⁸.

אחרי קריאת המגילה וברכה שלאחריה אומרים "שושנת יעקב", "אשרי" "ובא לציון" וקדיש שלם – ואחר כך מחזירין הספר תורה להיכל⁶⁹.

בקביעות שנה זו שפורים חל בערב שבת מקדימים לאכול סעודת פורים בבוקר מפני כבוד שבת, ומה טוב – להתחיל בסעודה קודם חצות היום (בשעה 12:08)⁷⁰, ועכ"פ – לפני שעה עשירית (לערך 2:56)⁷¹, בכדי שיוכל לאכול סעודת שבת לתיאבון. כשהתחיל הסעודה לפני חצות, מותר לו להמשיך בסעודה אף שנמשכת אחרי זמן מנחה גדולה. אבל אם מתחיל בסעודה אחרי חצות, ימתין עד זמן מנחה גדולה, ויתפלל מנחה לפני. [דין הממשיך בסעודתו אחרי כניסת השבת – ראה להלן (סעודת פורים)].

מנחה: אומרים הודו, פתח אליהו וכו'.

תזכורת: מרוב הטרדות במצוות היום, להיזהר שלא לשכוח מלהתפלל מנחה. (דיני שתוי ושכור בעת התפלה, נתפרטו להלן).

תזכורת: לא לשכוח להשלים שיעורים היומיים, ובפרט – השיעורים השונים לכל נפש, שיעורי חומש⁷², תהלים, ותניא⁷³, ושיעור רמב"ם. וכן לא לשכוח אמירת שמו"ת לפרשת תצוה.

67 מג"א סתרצ"ג סק"ב בשם מט"מ. והטעם משום דדרשינן ויקר אלו תפילין (כ"כ במט"מ סתת"ר"ב). ובפמ"ג בא"א שם דקאי אפילו במי שהתפלל כבר ועתה שומע מגילה. ובספר המנהגים חב"ד: ביום גם שמיעת וקריאת המגילה בתפילין דרש"י. ועיי"ש בהערה. ולהעיר מהמנהג (מועד לכל חי סל"א סקפ"ח. כה"ח סתרצ"ג סק"צ. ועוד. וכן ראינו מעשה רב) למשמש בתפילין של ראש בעת קריאת מלת "ויקר".
למנהגנו אין לחלוץ התפילין לפני אמירת תהלים שלאחרי התפלה, ראה שו"ת באתרא (כת"י) דרב סי' ה'רעז.

68 ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ח.

69 כ"ה בסידורי תהלת השם בהערה בשוה"ג (ותוקן ע"פ הוראה – ראה התקשרות גל' תלה), ע"פ תוס' ד"ה פסק מגילה ד, ב. וכמה דעות בזה – ראה בכ"ז שעה"כ פ"א סכ"ב (ושם, מפי השמועה אצל הצ"צ). משנ"ב סתרצ"ג בבה"ל ד"ה מוצאין. אורח נאמן רס"י צו. ילקוט הגרשוני סתרצ"ג סק"ה. כה"ח שם סק"ה. מרגניתא דר"מ (שפירא) מהדו"ח הגהות לשו"ע סתרצ"ג ס"ד (ע' רמה). שו"ת איתן ארי' סצ"ט. הנסמן בחקרי מנהגים ח"ג סי' קג. אבל בשנת תנש"א הורה כ"ק אד"ש להחזיר הס"ת לפני קריאת המגילה.

70 רמ"א סתרצ"ה ס"ב. וכ"ה בלווח כולל חב"ד. קצוה"ש סס"ט סק"ח. וראה שיחת ש"פ תצוה ול"ג בעומר תשל"ז. וראה בארוכה אצלנו בלווח להושע"ד בנוגע סעודת הושע"ר קודם חצות. וש"נ. וכ"ה ביומן דשנת תשל"ד בס' זכרון דברי שלום ע' סו.

71 ראה סה"ש קיץ ת"ש ע' 37. ובארוכה – קונטרס מנהג ומקורו – סעודת פורים שחל בערב שבת. וש"נ.

72 בשנה זו: תצוה ששישביעי.

73 השייכות דשיעור תניא דשנה פשוטה לפורים – ראה שיחת פורים תשכ"ג.

בדרך כלל, מתפללים תפילת מנחה (עם "ועל הנסים") קודם סעודת פורים. בקביעות שנה מקדימים לאכול סעודת פורים בבוקר מפני כבוד שבת, כנ"ל. באם אוכל אחרי חצות, נכון להתפלל מנחה לפני.⁷⁴ אין לעשות מלאכה בפורים⁷⁴ (והעושה בו מלאכה אינו רואה מאותה מלאכה סימן ברכה לעולם). וע"י גוי מותר⁷⁵. מלאכות קלות שאין בהן שיהוי מותר. אבל יזהר שלא יתבטל משמחת היום. לצורך פורים מותר לעשות אפילו מלאכות גמורות. וכן כל מלאכה של שמחה או כל מלאכת מצוה. פרקמטיא מותר כיון ששמחה היא לו, ויזהר שלא ימשוך בה ויתבטל משמחת פורים. ויש שנהגו להחמיר אא"כ הוא להרויח לצורך סעודת פורים. [בנוגע לכיבוס במכונת כביסה, שאין בו שיהוי, מקום להקל⁷⁶. בנוגע לתספורת – כיון שהוא לצורך פורים ושמחה היא לו, יש להקל⁷⁷ ובפרט בקביעות שנה זו שהיא בערב שבת. וכן מותר ליטול צפרניו].

הלכתא למשיחא: לעתיד לבוא יהא פורים אסור בעשיית מלאכה מן הדין, וכדין יום טוב⁷⁸.

הלכתא למשיחא: אמרו חז"ל שכל המועדים עתידין ליבטל וימי הפורים אינן בטלים לעולם. ונתבאר בכ"מ. וגם בכ"מ בדא"ח.

כל הגברים והנשים, כולל קטנים שהגיעו לחינוך, מחוייבים ב:

א. שמיעת קריאת המגילה

חייבים⁷⁹ לשמוע את המגילה פעמיים: פעם בלילה ופעם נוספת ביום. [ב"מבצעים" כשאי אפשר לקרוא מגילה פעמיים – אין לדחות קריאת הלילה ח"ו מפני מצוה העתידה לבוא, ומחוייב לשמוע קריאת הלילה אף שע"ז מטיל בספק האפשרות לשמוע ביום⁸⁰]. ניתן לקרוא המגילה ביום עד שקיעת החמה (5:43). אם יודע

74) ובליל פורים, כתבו רוב הפוסקים להתיר. והמיקל לא הפסיד הברכה. והמחמיר תבא עליו ברכה (נוספת).

75) ובמלאכה בפרהסיא כגון בנין בית ע"י גוי – נחלקו הפוסקים. ובמקום צורך גדול, הפסד מרובה או לצורך מצוה יש להקל. ובקבלנות, ודאי יש להקל.

76) אבל להעיר מס' אורחות יושר לר"י מולכו פי"ט שראיתי להרבה נשים שעומדות על הכביסה ביום שושן פורים [שנהגו במקומו מספק ב' ימים] ומה הנ"י להן שאין עושין מלאכה ועושין מלאכות יותר כבדות. ועכ"ז, במכונת כביסה שבימינו שאני, וכמובן, באופן שלא יתבטל ע"ז משמחת פורים.

77) ראה שו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ג.

78) מחשבות חרוץ אות כ (פיעטרקוב תער"ב – פח, רע"ג). וכבר קדמו עד"ז ביערות דבש ח"ב (דרשות בק"ק אה"ו דרשה א' (בדפוס ווארשא – קב, ב)). [ולהעיר מדרשות חת"ס ח"א לפורים תקס"ד (קצז, ג). ושם – לז' אד"ש תקפ"ו (קנג, ד)].

79) נחלקו הפוסקים בגדר קריאת המגילה ביום (וי"א גם בלילה) אם הוא מד"ק או לא. וראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ט ס"ט בין הדברים.

80) ראה מה שהארכנו מזה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ט, ושו"ר אריכות מזה בקובץ האוצר חו' לח (שי"ל אשתקד (תש"פ)) וש"נ גם לכמה אחרוני זמננו. ובכמה פרטים נמצאו דברינו מכוונים.

שתימשך הקריאה בין השמשות, קורא בלא ברכה.⁸¹ כמובן, בקביעות שנה זו שפורים חל בערב שבת, יש לסדר להקדים קריאת המגילה הרבה לפני זה. אם נאנס – ראה להלן (הכנות לשבת).

מחנכים את הקטנים למצוות שמיעת המגילה. נהוג להביא לבית-הכנסת גם את הקטנים ביותר (באם אינם מפריעים)⁸². הורים ישגחו על ילדיהם שיקשיבו לקריאה ולא יפריעו.

צריך לעשות השתדלות מירבית לשמוע את המגילה בבית-הכנסת, ברוב עם (ולפחות בעשרה, אף שמותר לקרוא גם בפחות בעשרה). המתפלל בקביעות בבית הכנסת במנין המיוחד לו, אינו צריך ללכת לבית הכנסת גדול יותר.

הקורא את המגילה (ולמנהגנו – גם השומעים מתוך מגילה כשרה) פושט אותה מכריכתה כאיגרת, וכופלה יריעה על יריעה. ולמנהגנו – הכפילה היא לשלושה חלקים.

לפני הקריאה מברכים שלוש ברכות: "על מקרא מגילה", "שעשה נסים" ו"שהחיינו" (גם ביום).

נכון שהקהל יעמוד בשעת שמיעת הברכות. בעת קריאת המגילה אין השומעים צריכים לעמוד.⁸³

הקורא מכוון להוציא את השומעים.

כתב אדה"ז בשולחן ערוך: כשכולם מקיימים מצוה ביחד כגון שמיעת מגילה מצוה שאחד מברך לכולם בין הקורא בין אחד מן השומעים. אבל אם רצו לקיים כל אחד המצוה בפני עצמו ולברך לעצמן הרשות בידם כגון שיקרא כל אחד המגילה לעצמו אם אין שם עשרה. ומכל מקום טוב שיקרא אחד לכולם לקיים ברב עם הדרת מלך אע"פ שאין חיוב בדבר שאין לחייב אדם שיקיים המצוה המוטלת עליו ע"י שליח כשיכול לקיימה בעצמו.

למעשה, בקריאת המגילה בצבור, מי שאינו רוצה לצאת בברכת הש"צ ורוצה לברך לעצמו בלחש רשאי, אם יש לו מגילה כשרה

81) ראה בארוכה שו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ו.

82) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב ס"ח.

83) אם כי הרבה נוהגים סלסול בעצמם לעמוד להידור – ראה מנהגים וורמיישא סרי"ח, שהרבנים היו עומדים ושאר הציבור יושבים. ובס' מנהג טוב סי"ג שמנהג טוב לשמוע בעמידה משום פרסו"נ. וראה טור ברקת סתר"צ סק"א. וכן מעשה רב במנהג כ"ק אד"ש. וראה גם המסופר ברשימות דברים חיטריק ח"א ע' קפז ע"ד פורים תרפ"א. ולכאורה מקום לומר שכ"ה גם ע"פ שיטת הטור רס"י תרצ ודעמי' (ראה אוצה"ג מגילה סצ"א-צב. שבה"ל ס' קצח. תניא רבתי ס"מ. וראה עט"ז סתר"צ ס"א. ראשון לציון מגילה כא, א בדעת הרמב"ם. שו"ת חקל יצחק או"ח ס"ג) שחובת העמידה בקריאת המגילה היינו משום גוף הקריאה ולא רק משום כבוד הצבור, דגמרינן לה מקריה"ת (אמנם, לדין חובת העמידה בקריה"ת משום כבוד התורה ול"ש במגילה). ועפ"ז מקום לומר, דהה"נ שעל השומעים לעמוד משום שוכ"ע (להעיר מכעי"ז שו"ע אדה"ז סע"ז ס"י ובקו"א שם. הל' שחיטה ס"א סקנ"ב). ואף שבקריה"ת לא נהגו להחמיר, מקום לומר דשאני קריה"ת שהיא חובת ציבור, אבל במגילה שהיא חובת יחיד ושוכ"ע מקום שגם השומעים יעמדו. ועכ"פ בקריאת היום שי"א שדינה כהלל שצ"ל בעמידה (ראה שו"ת חת"ס או"ח סנ"א. גליוני הש"ס מגילה כא, א. ועוד). ויל"ד, שבמ"ת שמעו כל ישראל מדין שוכ"ע (ראה גם תוד"ה כדאשכחן ברכות כ, ב), ועכ"ז חובת עמידה נאמרה רק לגבי משה. ובגוף הענין, הרבה יש להאריך ולהשוות הנידונים – עמידה בשמיעת חזרת הש"ק, בקדיש, בברכת תק"ש ובתק"ש, בברכת ספה"ע. ואכ"מ. ולמעשה, אין המנהג כן.

שקורא בה לעצמו מלה במלה בעת שהש"ץ קורא⁸⁴.

יש להקשיב לברכות ולא לענות "ברוך הוא וברוך שמו", אלא רק "אמן", ומכוונים לצאת ידי חובה.

מי שהגיע באיחור יאמר את הברכות לבד, באופן שיסיימן קודם הקריאה. וכשלא הספיק לברך קודם, יש לו לברך בלחש בין הפרקים (כגון⁸⁵ כשהציבור אומרים פסוק "איש יהודי" בקול)⁸⁶.

מי שכבר יצא ידי חובה וכעת קורא להוציא אחרים, יברכו רק השומעים ובעמידה. וטוב שיברך אחד מהם בקול ("על מקרא מגילה", "שעשה נסים", "שהחיינו") ויכוון להוציא את שאר השומעים (שצריכים לעמוד אף הם). כשקורא להוציא **נשים**, אומרות הנשים בברכה ראשונה: "לשמוע מגילה" (וי"א "על מקרא מגילה"). [כשקורא לאחרים, והוא יצא כבר, וחושש שלא ישמעו כל הקריאה, לא יברך להם, וכן לא יאמר להם לברך].

הקורא להוציא אחרים שכבר יצא ידי חובתו מותר לו להפסיק באמצע במקום צורך גדול.

כשקורא ביחיד או לנשים מותר לו לישיב בשעת הקריאה.

למרות שנשים חייבות בשמיעת המגילה, אין לה לקרוא לעצמה, וכל שכן שאסור לה לקרוא להוציא אחרות⁸⁷, ועליה לשמוע מאיש הקורא (זולת בשעת הדחק, כשאי אפשר כלל, כיון שאין לה מי שיקרא לפניה, שאז קוראת לעצמה במגילה כשירה (ומברכת כנ"ל)). ואם קראה בעצמה, תחזור ותשמע מאיש הקורא.

אין יוצאים ידי חובה בשמיעת המגילה ע"י רמקול, טלפון, רדיו וכיו"ב. [בנוגע למכשירי שמיעה⁸⁸, באם רק מחזקים את הקול באופן מכני, ולא ע"י זרם אלקטרי, יוצא בזה ידי חובת קריאת המגילה. אבל במכשירי שמיעה עם בטרייה יש להורידם לפני קריאת המגילה. פתרונות אפשריים: לעמוד קרוב לבעל-קורא או לשמוע את הקריאה ביחידות ממי שקורא בקול. ואם אינו יכול לשמוע כלל ללא המכשיר, יקרא לעצמו כשהמכשיר מותקן על אזנו. ובדיעבד יצא גם אם קרא ללא מכשיר. יש שדנו להקל אם שומע קול דברים (ולא הברות בעלמא) גם ללא המכשיר שמיעה, והמכשיר רק מגביר את הקול].

בקריאת המגילה ביום, נכון להחמיר שלא יקרא בחור בר מצוה להוציא אחרים אם לא נתמלא זקנו. אבל בקריאת הלילה אין חשש. גם בקריאת היום, אם קורא להוציא נשים, יש להקל. ובשעת הדחק,

(84) יסושה"ה ש"יב ספ"ד. שו"ת זבחי צדק ח"ג סי' קנח. רב פעלים ח"ד או"ח סל"ג. בא"ח תצוה סי"א. וכן מעשה רב.

(85) ראה משנ"ב סתרצ"ב בשעה"צ סקי"א. כה"ח סקכ"ג. ואכ"מ.

(86) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב ס"ט.

(87) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי"ב.

(88) ראה אג"ק (נדפס בהשמטות ודילוגים ושינויים בלקו"ש חכ"א ע' 496. ובשלימות) – בהיכל מנחם ע' נב. וע"פ הנת' שם מובן שאין מקום כלל לחלק בין שופר למגילה כמו שעלה ע"ד כמה. ומה שנז' שם מכשירי שמיעה רק בנוגע לשופר, פשוט כיון שביו"ט ל"ש טלפון ורדיו. וחקרו מאחרוני זמננו בנוגע לשלל קוכליארי, אם דינו כמכשירי שמיעה. ובפשטות, וע"פ הנת' שם, ה"ה והוא הטעם.

כגון ב"מבצעים" שאין אחר שיקרא להם, אפשר להקל אף בקורא לגברים.

לכתחילה צריך לחזור אחרי בעל-קורא הבקי לקרוא בנקודות וטעמים כהלכתה. כשאין מי שיודע לקרוא בטעמים בעל פה, ואין ביכולת הקורא לעיין בחומש לפני כל פסוק ולקרוא אח"כ מתוך המגילה, וגם אין מי שיודע להקרות לבעל-קורא (לעמוד לידו עם חומש מודפס ולסייע לו בלחש. ועדיף שיסייע ע"י סימנים באצבעותיו), מותר לכתוב הטעמים במגילה ולברך עליה (אף שלכתחילה אין לכתוב נקודות וטעמים במגילה), אבל עדיף לקרוא בלא טעמים⁸⁹. [המסייע לבעל-קורא יקרא אחר כך מתוך מגילה כשירה לעצמו, כי מן הסתם אינו יכול לכוון דעתו לשמוע היטב מחמת טרדתו להשמיע לאזני הקורא].

כשאין הקורא יודע הנקודות (או קרי וכתוב וכו'), ואין אחר שיכול לקרוא או להקרותו, אין לו לברך על קריאת המגילה. ונכון שיכתוב הנקודות במגילה, או יניח פלסטיק שקוף על המגילה ויסמן הנקודות וטעמים עליו⁹⁰. כמו כן, יכול הקורא להקשיב לקלטת עם נוסח הקריאה באוזניות, וינמך קול האוזניות (כיון שעליו להשמיע קריאתו לאזניו), ויזהר שלא יקרא שלא מתוך הכתב.

אין לחלק קריאת המגילה לכמה אנשים, שכל אחד יקרא חלק מהקריאה, אלא אם כן בעת הצורך⁹¹.

סתם ידים עסקניות הן ולכן יש להחמיר ליטול ידיו לפני שנוגע במגילה.

הנוגע באמצע סעודה במגילת אסתר (או בתפילין וספר תורה) אינו צריך ליטול ידיו לסעודה עוד פעם.

אסור לדבר בשעת קריאת המגילה, החל מהברכה הראשונה שלפניה ועד לברכה שאחריה. בדיעבד, אם הקורא דיבר אין השיחה הפסק ואינו צריך לחזור. אבל השומע שדיבר, כיון שבעודו מדבר לא ישמע מה שהקורא קורא, ואם כן לא שמעה כולה, לא יצא ידי חובתו.

מי שיש לו מגילה כשרה והוא בקי לקרוא כדבעי, יכול לקרוא מתוכה, ביחד עם הקורא, וצריך שישמיע לאזניו, אבל בשקט, באופן שלא יפריע לאחרים.

מגילת אסתר כשרה בדיעבד גם אם חסרות בה תיבות או פסוקים, ובלבד שהחסרון הוא עד חציה⁹². אם חסרה המגילה בתחילתה, בסופה או ענין שלם אפילו באמצעה – פסולה, אפילו החסרון הוא במיעוטה. [אלא שאין לקורא לקרוא בעל-פה כשמוציא אחרים,

89 ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"י.

90 וצ"ע מה עדיף, שיש שדנו בפלסטיק משום חציצה. אבל יותר נראה שאי"ב חשש, ועדיף מניקוד בתוך המגילה שפסולה לכמה דעות, אף שלהלכה כשרה בדיעבד.

91 ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"א. ובשולי הדברים, אגב, אעירה שבכמה אחרונים שנז' אצלנו שם מפורש להדיא שגם שכשלא שמע השני מתחילתה וקרא חצי' אמרינן שומע כעונה ויוצאים השומעים אף שאין אצל הקורא מעשה המצוה בשלימות ולכאן ל"ש ערבות, ודלא ככמה אחרוני זמננו שנסתפקו בזה.

92 ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ז.

ויקרא מתוך חומש. מותר לקרוא בעל־פה רק תיבה אחת שאין לה משמעות כלל אלא אם נצרף אותה לתיבה אחרת].
צריך לוודא שקורא מתוך הכתב⁹³. בדיעבד, אם קרא מיעוטה בעל־פה יצא.

באם עוקב אחר הקריאה ממגילה מודפסת (בחומש וכיו"ב) אין לו לקרוא ביחד עם הקורא, אלא אם החסיר כמה מילים⁹⁴, שיכול להשלים בקריאה מהנדפס – בלחש אבל באופן שישמיע לאזניו (ולא רק בחיתוך שפתיים). וכשאינו מסוגל לשמוע מחמת הרעש דינו כלא השמיע לאזניו) – וימשיך לקרוא עד שישגיג את הקורא, ואז ימשיך לשמוע. (אבל אין להשלים מה שהחסיר תוך כדי שמיעת המשך הקריאה מהקורא, שה"ז כקורא למפרע, ואם קרא למפרע רק תיבה אחת לא יצא⁹⁵. ואם ירצה בדוקא, יכול גם לקרוא כל המגילה מלה במלה עם הקורא מתוך החומש ולהתנות שבאם אינו שומע מלה מסויימת מהקורא יוצא ידי חובתו במלה הנ"ל בקריאה שלו). ועדיף שישלים את שהחסיר בשמיעתו בקריאה מתוך מגילה כשרה, ועל כן ראוי ונכון שתהא לפני כל א' מגילה כשרה.

חייבים לשמוע כל מילה מקריאת המגילה, מתחילתה ועד סופה, לפי הסדר. מי שלא שמע אפילו מילה אחת – לא יצא. אבל אם שמע ולא כיון בכל מילה יצא, ואם היה לבו פונה ומחשב דברים אחרים לא יצא. ולכן נכון לעקוב אחרי הקורא מתוך מגילה כשרה, או לפחות עם מגילה מודפסת.

אם החסיר אות מחמת הרעש או שהקורא הבליעה בקריאתו, אם יש לזה משמעות אחרת, כגון שהחסיר מ"ם של תיבת לאביונים (שמשמעו: "לאביון שלי") לא יצא. אבל כל שאינה משנה המשמעות, שהענין מובן מתוכנו, כמו נו"ן של תיבת המן, יצא בדיעבד⁹⁶. ויש מחמירים גם בזה.

ארבעת הפסוקים של גאולה שאף השומעים אומרים אותם בקול (לפני שיקראם בעל הקריאה) הן: "איש יהודי וגו'". "ומרדכי יצא וגו'". "ליהודים היתה וגו'". "כי מרדכי היהודי וגו'", ומזדרזים לסיימם טרם שיקראם בעל הקריאה.

עשרת בני המן נקראים אף הם בקול ע"י הציבור ובנשימה אחת, החל מהמלים "חמש מאות איש" ועד "עשרת".

במנהגי חב"ד לפורים כתוב שמכים "המן" איזה פעמים במשך הקריאה (במקום שנזכר באיזה תואר: "האגלי", "הרע" וכיו"ב).

93 ראה שו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי"ג.

94 פחות מחצי המגילה, כנ"ל.

וראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי"ג.

95 ושקו"ט באחרונים בקורא לעצמו ושומע בבת אחת המשך הקריאה, ואפ"ל אות אחת, אם בבת אחת הוא בגדר קריאה למפרע. ואכ"מ.

96 ראה תוד"ה רגלא ע"ז כב, ב. נו"כ הטושו"ע או"ח רס"י קמב (בקורא לאהרן הרן). שו"ת מהרי"ט אה"ע סט"ז. וראה ערוה"ש או"ח סס"ס ס"א וס"ב. דברי מלכיאל ח"ה סוסי' כ. (ולהעיר משו"ע אדה"ז סי' קכח סמ"ח במוסגר שאם רוב בני העיר קוראים כך ה"ז בכלל משמעות הענין). משנ"ב סתר"צ בבה"ל ס"י ד"ה אין מדקדקין. בנתיבות ההלכה פורים ע' רלז. ועוד.

וימתין הקורא מלקרוא עד שיגמרו הקהל להרעיש.

ונשמרתם מאד לנפשותיכם: משחקים מסוכנים כמו פיקות ונפצים עלולים לגרום לנזקים חמורים. אין לשמור פיקות וקפצונים בכיס מחשש להתפוצצות, ואין "לירות" אותם בקירבת האוזניים והעיניים.

מנענעים את המגילה באמירת "האגרת הזאת", "אגרת הפורים הזאת השנית".

ברכת "הרב את ריבנו" (שאחר קריאת המגילה) נאמרת רק כשהקריאה הייתה בציבור, אבל לא ביחיד.⁹⁷ מברך ואח"כ כורך את המגילה.⁹⁸

גברים המסופקים⁹⁹ אם חיסרו מלשמוע מלה בקריאת המגילה ביום, חייבים לחזור ולשמוע משם ואילך (ללא ברכה), ואם היא מלה שאינה מפסידה הקריאה, כלומר שאינה משנה משמעות הענין, יש מקום להקל. ובקריאת הלילה, בכל אופן יש להקל. בנשים, יש מקום להקל אפילו בקריאת היום.

(97) כך פסק אדה"ז בסידורו.

וב"מנהגי האדמו"ר" – "מובן שאין זה הוראה לרבים" – שמברך גם ביחיד. וראה לקו"ש ח"א ע' 279. ולהעיר משיחת ש"פ תולדות תשמ"ח ע"ד מנהגים שנתגלו רק ליחיד סגולה, להיותם עניינים השייכים להם.

ונחלקו אחרונים, בקרא ביחיד וכינס עשרה עבור הברכה. אבל מכמה ראשונים נראה שניתן לברך.

והמקל לצרף נשים (וקטנים) – יש לו על מי לסמוך. ונת' אצלנו בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי"ד. וכש"כ בקרא בפני עשרה נשים לחוד ללא אנשים. וחזי לאצטרופי להמבואר שם, שגם בדעת המחמירים שאין לברך ביחיד – מצינו דלאו מילתא דפסיקתא היא, ראה בבירור הלכה סתרצ"ב (ח"ג ע' ת) שהביא שבאר"ח וכלבו גופא כתבו שמברך לאחר' ביחיד. ולהעיר שבכמה פוסקים כתבו להדיא לברך לאחר' בקורא ליולדת. ויש להוסיף, שגם לענין צירוף עשרה לקריאתה, ל' בעה"ט (הל' מגילה – קי, א) הוא: אין מצטרפות לכתחילה. והו"ד בכמה ראשונים. ומשמע דבדיעבד ש"ד. ובאר"ח (הל' מגילה ס"ב) ש"אין ראוי להשלים בהן עשרה". וכ"ה בס' המאורות מגילה ה, א. וגם בדעת המאירי (מגילה ה, א) נראה שהוא משום פריצות. (ואף, שיש שרצו להפריד בין הדבקים, שדין עשרה בברכה שלאחר' חמירא טפי – לא הביאו רא' לסברתם. ונראה פשוט שהטעם משום פרסו"נ. וכ"כ בערוה"ש סתרצ"ב ס"ה. ודלא כמי שחידש שהוא מדין ברכה אחרונה על קריה"ת, שאין לזה יסוד ומקור. ושאינו ברכת הגומל שצ"ל בעשרה אנשים דוקא – דילפינן מקרא דכתיב בה "וירוממוהו בקהל עם", ונשים לא איקרי קהל). ועוד, שיי"א שרק למ"ד שאין מוציאות אנשים אין מצטרפות. (אבל במאירי ואר"ח מוכח שאינו). יצאו מקצתם לפני הברכה – לכאו' יש להחמיר שלא לברך, ראה שם אצלנו.

(98) וראה שיחת פורים תשט"ז. וכמ"פ ראינו מעשה רב להתחיל בכריכת המגילה קודם הברכה ולסיים אח"כ.

(99) ראה שו"ת באתרא דרב פורים ח"ב ס"י.

ובפרטיות: בספק שאינו שקול, י"ל שחזקתו ששמע.

בספק אם טעה הקורא (בטעות שמשנה המשמעות), יש מקום להקל. ובקריאת היום, נכון להחמיר, ומי שברור אצלו שהקורא לא טעה, אף שאחרים מכחישים אותו, ודאי פטור מלשמוע עוד הפעם.

ובנשים, י"א שגם ביום קריאתן רק מדרבנן ולא מדברי קבלה. וראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב ס"י. ויש להוסיף, שכ"כ בטל תורה מגילה כ, א, באשה המסופקת אם קראה המגילה בכלל. וכש"כ בענייננו שמסופקת אם חיסרה מלה, שיי"א שאינו מעכב. ובהמובא שם אצלנו לצרף בתור סניף מש"כ בלקט יושר ע' 156 שא"צ לשמוע חיתוך האותיות, שמצותן רק בשמיעה, והערנו שבלקט יושר גופי' כתב כן (לעיל ע' 155 – בסימני הדרשה) רק בדא"פ – יש להעיר שבדפו"ר הוא בשינוי, בנוגע לשומע מנמנם.

השואל מגילה מחבירו רשאי להניח לאחר לקרוא בו ברשותו¹⁰⁰, ואין לחוש כלל שמא המשאיל אינו רוצה להשאיל ולעשות חסד אלא לזה ולא לזה¹⁰¹, ובלבד שיקרא יחידי ולא עם אחר, אפילו עם השואל, כי לא השאיל אלא לאחד ולא לשנים, ואין לנו לעשות חסד בממונו שלא מדעתו, אפילו כל שהוא, יותר ממה שראינו בעינינו שכבר עשה מדעתו¹⁰².

הלכתא למשיחא: "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים עתידין ליבטל לימות המשיח חוץ ממגילת אסתר, והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה וכהלכות של תורה שבעל פה, שאינן בטלין לעולם"¹⁰³.

ב. אמירת "ועל הנסים"

אומרים "ועל הנסים" בתפילת העמידה ובברכת-המזון, הן בליל פורים והן ביום, כדי להודות לה' על הנסים.

בתפילת העמידה אומרים זאת בברכת "מודים". דין השוכח, ראה בהערה¹⁰⁴.

אין לדלג לכתחילה ועל הנסים כדי שיוכל לענות קדושה ומודים. אומרים בברכת המזון, בברכת הארץ ("נודה לך") ועל הנסים. דין השוכח, ראה בהערה¹⁰⁵.

100 ואינו חושש שמא אין רצונם של הבעלים שיהיה פקדונם ביד אחר, כיון שעדיין הוא בביתו וברשותו,

101 שכיון שאנו רואים שעשה חסד בממונו והשאיל לזה, מן הסתם אינו מקפיד בחסד זה שעשה גם על אחר.

102 ע"פ שו"ע אדה"ז שאלה ושכירות ס"ד. אבל מסתבר שאם השואל אוחז בעצמו במגילה, והשני רק מסתכל בה, אין חשש.

103 רמב"ם סוף הלכות מגילה. ומקורו – ראה בלקו"ש חכ"ו ע' 222. ונת' שם ע' 226 ואילך.

104 שכח לומר ועל הניסים בתפילה ונזכר לפני שאמר את השם בברכת הטוב שמך – חוזר ומתחיל ועל הניסים. (וראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג סימן ג בארוכה). אבל אם לא נזכר עד לאחר שאמר את השם אינו חוזר (יש אומרים שיאמר לפני יהיו לרצון השני: "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי ואסתר וכו").

טעה ואמר "בימי מתתיהו וכו", אם נזכר לפני שאמר "שמונת ימי חנוכה אלו", חוזר ואומר "בימי מרדכי וכו", וגומר תפלתו. ואם כבר אמר תיבות הנ"ל, אף שחוזר ואומר "בימי מרדכי וכו", וגומר תפלתו, מ"מ אח"כ מתפלל עוד הפעם תפלת נדבה, כיון שאמר שקר גמור בתפלתו, אבל אמירתו "בימי מתתיהו וכו" אינו בגדר שקר (ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב ס' 1). ואם כבר אמר שם השם שבחתימת הברכה, גומר תפלתו כרגיל, ומתפלל עוד הפעם תפלת נדבה.

אמר ועל הנסים וטעה והמשיך כנוסח ברכת המזון ואמר "ועל הכל", אם נזכר לפני שאמר "ואכלת ושבעת גו", יחזור ויאמר "ועל כולם יתברך". אבל אם כבר אמר "ואכלת גו" דינו כשח באמצע התפלה שחוזר ל"רצה". ואם נזכר אחרי שאמר "יהיו לרצון" השני, חוזר לראש התפלה.

105 אם שכח לומר ועל הניסים ונזכר לפני שאמר את השם בחתימת ברכת על הארץ ועל המזון, חוזר ומתחיל ועל הניסים (וראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב ח"ג ס"ג). אך אם נזכר לאחר שאמר את השם אינו חוזר שהזכרת פורים אינה חובה כלל בברכת המזון. ומכל מקום יכול לומר בתוך הרחמן, שכשיגיע אצל הרחמן (הוא יזכנו), יאמר "הרחמן הוא יעשה לנו נסים כמו שעשה לאבותינו בימים ההם בזמן הזה בימי מרדכי וכו". וכן יש לנהוג.

טעה ואמר "בימי מתתיהו וכו", אם נזכר לפני השם שבחתימת הברכה חוזר לתחילת הברכה. ואם כבר אמר שם השם שבחתימת הברכה, אינו חוזר.

אמר ועל הנסים וטעה והמשיך כנוסח התפלה ואמר "ועל כולם יתברך", יחזור ויאמר "ועל הכל" (כבשח באמצע ברכת המזון שחוזר למקום שפסק. ועד"ז כתב בקצוה"ש סמ"ז סקכ"ה מטעם אחר, עיי"ש). ואם נזכר אחר שאמר שם השם בחתימת הברכה ועדיין לא אמר "הטוב

י"א שצריך לומר "מגדול" בסיום ברכת המזון בחנוכה ובפורים, אך "מעשה רב"¹⁰⁶ לומר "מגדיל" בחנוכה, ולכאורה כן הוא גם בפורים. בנוגע לברכת שעשה ניסים ושהחיינו על עיצומו של יום – ראה בהערה¹⁰⁷.

ג. מתנות לאביונים¹⁰⁸

כל אחד ואחת, כולל קטנים מגיל חינוך (ואפילו ספק אם הגיעו לחינוך), וגם מי שהוא עני בעצמו, חייב לתת¹⁰⁹ ביום הפורים¹¹⁰ (ולא בליל פורים או במוצאיו) לפחות לשני עניים כסף או שווה כסף, לכל אחד לכל הפחות בשווי פרוטה, לערך 5 סנט לכל עני¹¹¹. כמובן שזהו השיעור המינימלי, אך נכון וראוי להרבות במתנות לאביונים. וראוי ליתן למה שיותר עניים¹¹².

מי שאינו מוצא עני יכול לתת לגבאי צדקה על מנת לתתו אחר כך לעניים (ויד גבאי כיד עניים), או אפילו ליתן לאחר שיזכה בו עבור עני מסויים¹¹³. ונכון להודיע לעני שהמעות נמצאים עבורו. וכשגם זה לא שייך, יתנו לקופת צדקה שבביתו. ויכול לייחד בפורים את הכסף על מנת לתת לעניים אחר כך. אבל לכמה דעות לא יצא בזה ידי חובת מתנות לאביונים¹¹⁴. ומכיון שכן, עדיף ליתן בנוסף לזה

שמך, מסיים "למדני חקיך" וחוזר ל"ועל הכל". ואם סיים ואמר "על הארץ ועל המזון" יצא. (106) בהתוועדות קודש זאת חנוכה ה'תשל"ח.

(107) ראה מאירי מגילה ד, א. מג"א סתרצ"ב סק"א ובלבו"ש לשם. מו"ק שם. בה"ל שם ס"א ד"ה ושהחיינו. לקו"ש חי"א ע' 346. סה"ש תשמ"ט ח"ב ע' 738 ואילך. וראה שיחת ש"פ צו תשי"ד. ועצ"ע.

(108) סידרו כאן מתל"א לפני משלו"מ ע"פ הסדר בטושו"ע, אף שבפסוק משלו"מ קודם. ובנוגע סדר עשייתן – ראה בהערה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי"ז. ושם, שמסתבר שיש להקדים מתל"א לפי שעניים מצויים בביהכ"נ, והמצוה מזומנת לפניו, ואין להעביר על המצוה. גם בד"כ יש משום אל ישוב דך נכלם. וכ"מ ממה שאמרו שענייהם של עניים נשואות למקרא מגילה. אמנם, במקום שמאזיה סיבה שתהי' לא שייכי טעמים הנזכרים – יכול להקדים משלו"מ, ואפי' סעודת פורים, ראה שם סט"ז.

(109) בעצמו או ע"י שליח. והארכנו במילואים (א) בסוף הלוח, עיין שם. וראה שם אם צריך ליתן בב' קופות, והשייך לזה.

(110) ראה אצלנו בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' חי בנוגע נתינה לפני פורים לחלק בפורים. ושו"מ בדע"ת רס"י תרצד שהעיר ג"כ מד' הרמב"ם בפי"מ. אבל משם מוכח גם שכשאינו יום הכניסה לאו ש"ד. וי"ל כן גם בד' בעה"מ שכתב שהטעם דילמא אכלי להו דקאי רק ביום הכניסה. וכ"כ בשו"ת דבר אליהו סס"ט. א"א מבוטשאטש סתרצ"ג. ועוד. ועוד זאת, שבשאר הראשונים שלא פי' כד' בעה"מ, עכצ"ל דס"ל דלא מהני לפני פורים. וגם בד' בעה"מ שיש לחוש דילמא אכלי להו, היינו בטעם התקנה מעיקרא ליתן דוקא בפורים, וממילא גם כש"ש הטעם אין ליתן לפניו. וכ"כ בשו"ת בית שערים שהובא אצלנו שם.

(111) ריטב"א מגילה ז, א. משנ"ב סתרצ"ד סק"ב. וראה שיחת ז' אד"ש תשל"ו. שיחת פורים תשכ"א. שיחות ש"פ משפטים ופורים תשכ"ג. לקו"ש ח"ב ע' 537. ח"ד ע' 1285. וראה אג"ק חכ"ב ע' תכג. ועייג"כ אג"ק ח"ב ע' קעז. וכן נז' בשיחת פורים תשמ"ט אחרי מנחה (בסרט הקלטה ואינו בנדפס). ובהמשך הדברים, שבכמות הנתינה אין חידוש לגבי מצות צדקה בכלל. (112) ב"ח סתרצ"ה.

(113) בגדר דין זה, הארכנו במילואים (ב) בסוף הלוח, עיין שם.

(114) ראה בארוכה בהערה הקודמת. ולכאורה קופת צדקה עדיף מהפרשה גרידא, שי"א שדינם ככליו של קונה, וכאילו הגיעו ליד גבאי, וזכו בהם עניים. ואכ"מ. ובפרט את"ל (כסברת שו"ת דברי פנחס שבהע' הקודמת) שא"צ זיכוי ע"י אחר במתל"א, ויכול ליזכות להם בעצמו, או לסברת האחרונים (שבהע' הקודמת) דחל עלה שם צדקה (אף שמקום לחלק בד"ז בין מתל"א לצדקה. ואכ"מ). ומ"מ, גם לדידהו עדיף ליתן בתוך קופה לקיים ההפרשה בשלימות – ראה

לפני פורים באופן שיגיע לעניים בפורים.

יש שכתב לדקדק לשלוח לעניים מרודים ומופלגים הנקראים אביונים¹¹⁵. ולמעשה, כתבו הפוסקים שכל מי שהוא בגדר "עני" בכלל. והיינו, מי שאין לו כדי פרנסתו ופרנסת בני ביתו.

יש להחמיר שאשה נשואה וכן ילדים הסמוכים על שולחן אביהם לא יסתפקו בכך שהבעל והאב נתן "מתנות לאביונים" אלא יתנו משלהם¹¹⁶.

אין מדקדקין במעות פורים, אלא כל מי שפושט ידו ליטול נותנים לו¹¹⁷. נהגו ליתן דמי פורים לכל עובדי עבודת הקדש הרבנים והחזנים והשמשים והמלמדים, וכן למוסדות התורה וכו', שעניניהם של אלו נשואות לדמי פורים, אבל אין יוצאים בזה יד"ח מתנות לאביונים.

"מוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים¹¹⁸ מלהרבות בסעודתו ובשילוח מנות לרעיו, שאין שם שמחה גדולה ומפוארה אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים שהמשמח לב האומללים האלו דומה לשכינה".

את השיעור המינימלי של מתנות לאביונים אין ליתן מכספי מעשר.

הלכתא למשיחא: בספר השיחות תש"נ¹¹⁹: "ויש לעיין כיצד יהי קיום

המצוה ד"מתנות לאביונים" כשיקויים היעוד "אפס כי לא יהי בך אביון"¹²⁰117.

עד"ז בא"ח ש"א ויגש סי"ג. ולהעיר גם מסה"ש תשמ"ט ח"א ע' 336 – לענין מתל"א. וראה גם שיחת ש"פ ויקהל תשל"ו (בנוגע להנמצאים בית האסורים). ובשיחת ליל אדר"ח אד"ש תשל"ו (ע"פ סרט הקלטה. ובשיחות קודש נדפס בשינויים) נז' להדיא שבנתניה לקופת צדקה ה"ז עכ"פ באופן המבואר באחרונים שבמקום שאין עניים נותן לתוך קופת צדקה. (115) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' טז.

(116) וראה מג"ס סתרצ"ה סקי"ד. א"ר סקי"ג. אג"ק ח"כ שם. לקו"ש ח"ב ע' 537. ח"ד ע' 1285. ויש להקנות להם הכסף תחילה – ראה שבות יצחק פורים ס"ח סק"א. וראה כה"ח סתרצ"ה סק"ו. וכ"ה בשיחת ש"פ ויקהל וליל אדר"ח אד"ש תשל"ו בנוגע להנמצאים בבית האסורים. ובלקו"ש ח"ב שם שלא לסמוך על הדעות שבאופנים מסויימים יכול האב ליתן עבורם. (וילה"ע מזה שמצינו דל"מ דין עבד כנעני בצדקה, שצ"ל נתינה שלו דוקא (אף אם אין צ"ל כסף שלו), כמ"ש הנהיבות בתשובתו בשו"ת חמדת שלמה סל"ב, והובא בפת"ש יו"ד סש"ה סקט"ז). ובקטן שלא הגיע לעונת הפעוטות אא"פ להקנות לו, אבל מרגילו במצוה. [ויש שכתבו להקל באשתו ליתן עבורה, וכמו שמביא עבורה קרבן עשיר לפי שאשתו כגופו, או שהוא מתנאי כתובה ונחשב כאילו הביאה בעצמה. ונדחקו לפרש במג"א דלעיל שהכוונה להודיע לה שנותן עבורה].

(117) הארכנו במילואים (ג) בסוף הלוח, עיין שם.

(118) במקור הענין וגדרו – ראה שו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סט"ו. וראה בריטב"א מגילה שבהע' הקודמת: שאין נותנים להם צורך סעודת פורים בדקדוק וצמצום אלא בהעדפה. ושם, שזהו ג"כ בכלל "אין מדקדקין בדבר" (וכפירש"י ב"מ עח, ב).

וראו להעתיק מש"כ בס' אורחות יושר לר"י מולכו פי"ט: ומדאגה אני מדבר שראיתי בכמה בעלי בתים שמרבים בהוצאה במשלוח מנות איש לרעהו במיני מתיקה רוקח מרקחת מעשה רוקח ומרבין ליתן שכר לשליח המביא אותם, וכן מתקנים מאכלים הרבה מינים ממינים שונים כסעודת שלמה המלך בשעתו, ובמתנות לאביונים שהיא מצוה רבה מצמצמים את עצמם אף על פי שהוא דבר מועט [ומעתיק ל' הרמב"ם ככפנים, ומסיים:] על כן הירא את דבר ה' יפריש מממונו לצדקה המובחר ממה שהפריש להוצאת פורים.

(119) ח"א ע' 310 הערה 114.

(120) פ' ראה טו, ד.

(121) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כב.

ד. משלוח מנות

כל אחד ואחת, כולל קטנים מגיל חינוך (ואפילו ספק אם הגיעו לחינוך) חייב לשלוח ביום הפורים (ולא בליל פורים או במוצאן) לפחות לאחד מרעיו, איש לאיש¹²² ואשה לאשה (ולא להיפך¹²³), לכל הפחות שתי מנות (שני סוגי מאכל שונים¹²⁴, מוכנים לאכילה מיידית. ולדוגמא: תפוח וסוכריה. חתיכת עוגה וסודה או מיץ¹²⁵). אפשר גם מאכלים כאלו שברכתם שווה) כדי להרבות ריעות. וכל המרבה לשלוח מנות לרעיים משובח, ובפרט לאומללים¹²⁶. (במנהגי האדמו"ר בספר המנהגים: משלוח מנות לשלשה אנשים מאכל ומשקה¹²⁷).

לטעמי המצוה (והנפק"מ בהלכה) וכן מנהגים שונים – ראה בהערה¹²⁸.

אף שהמרבה לשלוח מנות לרעיו משובח, אין הכוונה שתהא בצורה מוגזמת. וכבר נזכר לעיל שמוטב לאדם להרבות במתנות לאביונים מלהרבות בסעודתו ובשילוח מנות לרעיו. ועיקר המטרה במשלוח

122 (לגדול דוקא ולא לקטן (ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' יג).

123 (כ"ה ברמ"א סי' תרצ"ה ס"ד להלכה, ואף שנתקשו בזה בכ"מ ממכה טעמים (ראה בארוכה שו"ת באתרא דרב פורים ח"ב סי' יב), מ"מ, אין לזוז מד' הרמ"א, ובנ"י יוצאים ביד רמ"א.

124 (בכ"מ הובא כן מערוה"ש סתרצ"ה סי"ד. ושם ר"ל ולפרש כן בפ' מש"כ הרמב"ם (מגילה פ"ב הט"ו) שתי מנות של בשר. והאריכו בזה בכ"מ. ובאמת, בראש יוסף מגילה ז, א נסתפק בזה. ונראה מדבריו שנוטה לומר שא"צ ב' סוגים. וראה א"א מבוטשאטש סתרצ"ה ד"ה צריך. אבל כ"ה להדיא ברלב"ג אסתר ט, כב. וכ"ה באג"ק ח"כ שם. חכ"ב ע' תכג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1288. וראה בארוכה שו"ת באתרא דרב פורים ח"ג סימן א.

125 (ראה לקו"ש ח"ב שם. אג"ק ח"כ שם. וראה מה שהארכנו בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג סימן א. ושם הובא שיש המהדרים לשלוח מאכלים מתוקים ומיני מתיקה – ראה נמוק"מ מגילה ז, א. א"א מבוטשאטש סי' תרצ"ה.

126 (ראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כא. ולהעיר שבלקט יושר ע' 158 כתב ע"ד מנהג אוסטרייך, שלבסוף (אחרי ששלחו "לכל הקהלה") באו רוב הדגים [שנהגו לשלוח חתיכת דג ויין] בביתם של העניים. וסברת החי"א כלל קנה סל"א, שבנתינה לעני לא קיים משל"מ ע"פ פירושו המחודש בירושלמי – דחוי' קרינן לה, שנוסף לזה ששאר המפרשים, ומהם מגדולי הראשונים, פירשו באו"א (וראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג ס"א), עוד זאת שבכל האחרונים מפורש שלא כדבריו גם בגוף הענין. וכבר נז' בח"א שם אצלנו ל' פיוט ריה"ל: ושלחו מנות לאין נכון לו. וכן מצינו בשלה"ג מו"ק פ"ג (יז, ב – בדפי הרי"ף בשם ריא"ז (ונדפס בפסקי ריא"ז מו"ק פ"ג ה"ו ס"ב)) שאבל אחר שבעה ישלח בצינעא לא' מקרוביו או מן העניים (והארכנו בדבריו לקמן). וראה גם ט"ז סתרצ"ו סק"ג ומג"א שם סק"א (אבל י"ל שקאי עלה התם מדין מתל"א. וכן הביין בדרה"ח דיני אבלות ס"ג). כן בכ"מ שקו"ט באם אפשר לקיים משל"מ ומתל"א בב"א. וראה גם בשד"ח אס"ד מערכת פורים ס"ח שדחה דבריו.

וראה לקמן בהערה 134, שבל' הראשונים שהאבל שולח לשנים ושלשה מרעיו איכא לפרושי דדיוקא אתא לשמוענין. ואולי איכא למישמע מן הדא שבנוהג שבעולם שולחים גם לאלו שאינם מרעיו ומיודעיו. לאידך, ל' שלה"ג מורה שבד"כ אין שולחים לעניים. וי"ל. ובל אופן, ברור דס"ל שיוצא בזה יד"ח.

127 (ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג סימן א בארוכה.

128 (לטעמי המצוה (והנפק"מ בהלכה) – האריכו בזה בכ"מ. וראה הנסמן אצלנו בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סכ"א.

ממנהגי משל"מ: בשו"ת שם הבאנו מכ"מ שהמנהג שלא להודות לשולח על המנות.

כמו"כ המנהג להחזיר משל"מ למי שנתן לו. ועד שיש שנסתפקו אם יש בזה דין שושבינות שנגבית בדניינים. אלא, שהמחזיר צ"ע אם יצא יד"ח – ראה שם. ויש להוסיף מש"כ במנות הלוי אסתר ט, כב (רט, ב) ובפ"ר ש" די אוזידיא שם שזהו החילוק בין מנות למתנות, שבמנות מקבל גם תמורתה.

מנות הוא לקיים המצוה, בכדי להרבות רעות או לעזור לאומללים, ולא מחמת שמוכרח בדבר מצד מנהגי ונימוסי המקום או להראות עשרו¹²⁹.

יש להחמיר שאשה נשואה וכן ילדים הסמוכים על שולחן אביהם לא יסתפקו בכך שהבעל והאב שלח "משלוח מנות" אלא ישלחו "משלוח מנות" משלהם.

נוהגים לשלוח "משלוח מנות" באמצעות שליח¹³⁰, ובשליחות זו נוהגים להשתמש גם בקטנים.

אין להשתמש במעות מעשר עבור משלוח מנות¹³¹.

ראוי שכל אחת מה"מנות" תהא חשובה ומכובדת, ולפחות בשיעור "כזית"¹³².

נכון להימנע מליתן יין שאינו מבושל ליהודי שאינו שומר תומ"צ לע"ע, אך המיקל בכגון זה יש לו על מי לסמוך¹³³.

אבל (ל"ע) בתוך שלשים או בשנת האבלות על הוריו חייב במשלוח מנות, אך רק מאכלים פשוטים, ולא "תפנוקים העשויים לשמחה". ולא ישלח להרבה אנשים¹³⁴.

אין שולחים משלוח מנות לאבל (ל"ע) בתוך שלושים, או בשנת האבלות על הוריו. אך ניתן לשלוח לבני המשפחה. ואם שלחו לאבל מותר לו לקבל. וגם להחזיר משלוח מנות, כנהוג¹³⁵.

אין ללוה לשלוח משלוח מנות למלוה משום רבית¹³⁶, אלא אם כן אם היה רגיל לשלוח לו דורון קודם לכן, ובלבד שלא יתכוין עכשיו לשלוח בשביל ההלוואה, וגם לא יתן בשעת הפרעון.

עני המקבל מן הצדקה חייב במשלוח מנות. ואם אין לו, יחליף סעודתו עם חבירו.

השולח "משלוח מנות" לבית חברו, ואין החבר בבית ויקבל המשלוח רק אחר פורים – ייתכן שלא יצא ידי חובה.

נהגו העולם להקל לסמוך על השליח שעשה שליחותו (וכן במתנות

129) ראה הנעתק לעיל הע' 118 מס' ארחות יושר ע"ד הבעלי בתים שמרבים בהוצאה במשלוח מנות ובמתנות לאביונים שהיא מצוה רבה מצמצמים את עצמם. וראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים שם. ושם ע"ד תקנות שתיקנו בד"ז. ויש להוסיף מש"כ בלקט יושר ע' 158, שכאו"א שולח לכל הקהל חתיכת דג ויין בכלי. [ולהשקוט שם אצלנו בענין לא יעבור וב"ת – יש להוסיף מד' מראה הפנים לירושלמי מגילה פ"א ה"ד (ה, א – והובא באג"ק ח"ח ע' רמז)].

130) בדברי רבותינו נשיאינו – ראה לקו"ש ח"ד ע' 1286. חל"ג ע' 118 הערה 39. סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 94 (ושם ע' 302, שמנהג ישראל ששולחים משלוח מנות ע"י התינוקות). אג"ק – נדפס בנשיא וחסיד ע' 478 ובאג"ק חכ"ג ע' קכז. ר"ד ש"פ עקב תשמ"ג. וראה בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"כ.

131) וגם כשמוסיף על המוכרח בכדי להרבות במשלוח, ומכמה טעמים – ראה אצלנו בארוכה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א ס"ז.

132) ובדוחק, כזית לשניהם ביחד. וראה שיחת פורים ה'תשכ"ג. ז' אד"ש ה'תשל"ו. וראה מה שכתבנו בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג סימן א הערה ה.

133) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ב ס' יד.

134) הארכנו במילואים (ד) בסוף הלוח, עיין שם.

135) וע"ד השבת שלום – כ"כ בהגהות עובר אורח (מכת"י) סתרצ"ו ס"ו.

136) להעיר משו"ע אדה"ז ס' קס ס"ד במוסגר שגם בצדקה לעני אסור אם לא ה' רגיל.

לאביונים), וא"צ לברר שנתקיימה השליחות, שחזקה שליח עושה שליחותו¹³⁷.

ה. אכילת סעודת פורים

ימי פורים הם ימי משתה ושמחה ואסורים בהספד ותענית. שמחת פורים גדולה הרבה משמחת יום טוב.

צריך לאכול לפחות סעודה אחת ביום פורים כדי לשמוח בשמחת פורים. ויקבץ אנשי ביתו וחבריו לשמוח כראוי.

אין לאבל ר"ל בשנת אבילות לרקוד אף לא בשעת הסעודה, אבל מותר לו לרקוד מעט בביתו ביחיד, אם דרכו בכך בכל שנה. ואם מניעתו מלרקוד תתפרש כאבילות בפרהסיא, אזי מותר לרקוד¹³⁸.

זמן סעודת פורים בשנה זו – בבוקר (ראה לעיל בסדר יום של פורים). ומותר להמשיך בסעודה גם אחר כך, אפילו אחרי שעה עשירית. אבל זהר שלא ימלא כריסו, ויניח מקום לסעודת שבת שיאכלנה לתיאבון¹³⁹.

מצוה להרבות בסעודת פורים. ויש להדליק נרות דרך שמחה.

כדאי שהסעודה תהיה עם נטילת ידים ואכילת לחם, ותכלול בתוכה בשר¹⁴⁰. וגם אשה שחל ל"ט במוצאי פורים מותרת לאכול בשר, ותיזהר לנקות היטב את פיה ואת שיניה לפני הטבילה¹⁴¹.

נוהגים לאכול "קרעפכין" בפורים¹⁴² [והטעם, על פי המבואר בכ"מ ענין דיום הכפורים הוא כ"פורים]¹⁴³.

ברכת קרעפכין, בדרך כלל, מזוונת, לפי שנעשית מעיסה שברכתה מזוונת (שנילושה בשאר משקין, והולכין אחר הרוב). אם ברכת העיסה המוציא, מברך המוציא על הקרעפכין, לפי שהמילוי מבשר שהוא מין לפתן המשביע, אף אם עיקר כוונתו באכילת פת זו בשביל המילוי שבתוכה והלפתן טפלה בכוונתו.

ברכת אזני המן, בדרך כלל, מזוונת, לפי שהעיסה נעשית בימינו באופן שברכתה מזוונת. [וגם אם ברכת העיסה המוציא, אם המילוי הוא ממניי מתיקה, והמילוי הוא העיקר, והעיסה טפילה, באופן שעיקר עשייתה אינה למזון ולהשביע אלא לעידון ותענוג, מברך עליהם מזוונת].

137 (ידועה הקושיא (ראה שו"ת אחיעזר ח"ג סע"ג סק"ב. ועוד) שבשל תורה ל"א חזקה זו, ומצות פורים מדברי קבלה נינהו, וה"ה כשל תורה.

ו"ל, ובהקדם שד"ז גופא שא"א חזקה שליח עושה שליחותו הוא רק מדרבנן (אחיעזר שם סק"ג. וכ"ה בכ"מ). ועפ"ז חזי לאצטרופי כל הני סברות להיתרא שהארכנו בהם בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כ.

138 (ראה שו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כה.

139 (ראה ערוה"ש סרמ"ט ס"ז.

140 (ראה בהנ"ס בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כג, ושם הובא משיחת פורים תשמ"ח (ע"פ סרט הקלטה): דוקא פארבונדען כמנהג ישראל מיט אכילת בשר, און אויכעט אכילת לחם ווי דער מנהג איז. וראה גם שם אודות אם צ"ל בשר בהמה דוקא או לא.

141 (ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כד.

142 (ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כג.

143 (ראה מנהגי חב"ד ליוהכ"פ בהערה.

טוב לעסוק מעט בתורה קודם שיתחיל הסעודה.

מפורים ואילך שואלים ודורשים בהלכות פסח (כולל ובמיוחד בנוגע להתעסקות ליתן מעות חטים ושאר צרכי הפסח לכל הזקוקים¹⁴⁴ ומבצע פסח בכלל: חלוקת מצה שמורה¹⁴⁵).

הלכתא למשיחא: "חכמים הראשונים תקנו בזמן שבית המקדש היה קיים שיתחילו הדרשנים לדרוש ברבים הלכות הרגל שלשים יום לפני הרגל דהיינו **שמפורים**¹⁴⁶ ואילך ידרשו הלכות פסח. לפי שכל אחד ואחד הדר בארץ ישראל חייב להביא ברגל ג' קרבנות עולת ראייה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה וכל קרבן צריך להיות נקי מכל מום ומשאר דברים הפוסלים את הקרבן לפיכך תקנו חכמים לדרוש הלכות הרגל שלשים יום לפניו כדי להזכיר העם את הרגל שלא ישכחו להכין בהמות הכשרים לקרבן ויהיה להם שהות כל שלשים יום¹⁴⁷.

החל **מהיום**, "מפורים ואילך"¹⁴⁸, נזהרים מאכילת מצה¹⁴⁹. והמנהג להימנע אף ממצות חמץ¹⁵⁰.

כל שלשים יום לפני הפסח טוב ליזהר ולעיין בכל דבר שעושה שלא ישאר דבוק בו חמץ באופן שלא יוכל להסירו בנקל כשיגיע ערב פסח. [ובכמה מקומות נזכר שתוך שלשים יום קודם הפסח יש לחוש יותר בנוגע לחמץ. ויש בזה כמה פרטים וחילוקי דינים. ומהם: הזהירות לא לשאוב בכלי חמץ מיין שהוכן לפסח תוך ל' יום. כשראה שהכניסו למקום שפטור מבדיקה חמץ תוך ל' יום. בגדים שנתכבסו ע"י תערובת חמץ או ניירות שנדבקו בחמץ תוך ל' יום. היוצא מביתו תוך ל' יום ובדעתו שלא לחזור עד אחר הפסח או לעולם. העושה אוצר תוך ל' יום ובדעתו שלא לפנותו עד אחר הפסח. ועוד].

חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי¹⁵¹. ולפחות ישתה יותר מהרגלו. ואחד המרבה ואחד הממעיט, ובלבד שיכוון לבו לשמים. ומכל מקום יראה להיות זהיר בענין נטילת ידים וברכת המוציא וברכת המזון ויהיה שמחה של מצוה. מי שהוא חלש בטבעו וכן מי שיודע בעצמו שעל ידי שתייתו יזלזל חס־ושלום באיזו מצוה, בברכה או בתפלה, או שיבוא חס־ושלום לקלות ראש, מוטב שלא ישתכר.

144) סה"ש תש"ג ח"א ע' 351 הערה 134. ועוד.

145) וראה שיחת פורים תשכ"ו. ש"פ פרה תש"מ.

146) ומה שלא מתחילים מי"ג אדר, שלשים יום שלמים לפני י"ד ניסן, זמן הקרבת קרבן פסח, ובדיקת וביעור חמץ – ראה תוס' בכורות נו, ב. טורי אבן מגילה ל, א. ונת' באריכות בשיחת ש"פ תזריע תשד"מ.

147) שו"ע אדה"ז ריש הלכות פסח.

148) שלושים יום לפני פסח – ראה בקטע שלפנ"ז ובהנסמן שם. וכ"ה בס' קדושת ישראל אות מב. אבל ראה בלוח כולל חב"ד.

149) לפי ש"בימים אלו (ש)מתחילים כבר ענין המצה" – לקו"ש ח"א ע' 293. וראה שו"ת אג"מ אור"ח ח"א סקנ"ה. ולהעיר מזמן אפיית מצה – ראה ח"י סתנ"ט סק"ד. פמ"ג סתנ"ח בא"א סק"א.

150) ראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סכ"ו.

151) בגדר המצוה – ראה משנ"ת בשו"ת באתרא דרב פורים ח"ג סימן ב.

בכמה שיחות קודש נתבאר השייכות ליון גשמי. אלא שבזה גופא, ידוע השקו"ט¹⁵² אם צ"ל בין דוקא או בשאר משקאות המשכרים (שאף אם הטעם לפי שעיקר הנס ע"י משתה יין, מקום לומר שגם שאר משקה המשכר דינו כיון). [וי"א שחיוב לבסומי מתקיים גם בשאר משקאות, אבל צריך יין מדין משתה ושמחה¹⁵³]. ויש להעיר ממשמעות שיחת זאת חנוכה תשל"ט, שהוא בין דוקא ולא בשאר משקאות המשכרים¹⁵⁴.

הקיא כל מה שאכל ושתה לא יברך ברכה אחרונה. וי"א שגם לא יצא ידי חובת סעודת פורים, ולכן אם לא נשאר כזית במעיו יאכל שוב. (ופשוט שאם אכל כזית במשך היום סגי. ובפרט שמעיקר הדין א"צ פת).

ציוה עליו אביו שלא להשתכר, מחוייב לציית מדין כיבוד אב ואם¹⁵⁵.

בשיחת ש"פ ויקרא תשמ"ט¹⁵⁶: יש להרעיש ולפרסם בכל מקום ומקום, הן בחוץ לארץ והן (ועאכו"כ) בארצנו הקדושה, ע"ד ההשתדלות שכל עניני הפורים יהיו באופן ד"ברוב עם הדרת מלך", לא מבעי בנוגע למקרא מגילה, דמאי קמ"ל, אלא גם בנוגע לשאר עניני הפורים, משלוח מנות ומתנות לאביונים, ומשתה ושמחה, שאף שלא מצינו שיקפידו לעשותם "ברוב עם" אלא כאו"א לעצמו, מ"מ, כיון שרוצים וצריכים לסיים הגלות (ה"פיזרן לבין האומות") ע"י ההוספה באחדותם של ישראל, כדאי ונכון ביותר להשתדל ככל האפשרי שגם ענינים אלו יהיו "ברוב עם", ועד כדי כך שכאשר יודעים שבפנה נדחת בעולם נמצא יהודי אחד (יחיד) יש להשתדל להביא אליו (אם אין אפשרות להביאו למקום הציבור) עוד תשעה יהודים כדי שגם הוא יוכל לקיים עניני הפורים בציבור. ובפרטיות יותר: בנוגע ל"משתה ושמחה" – אף שכאו"א חוגג סעודת פורים בביתו, עם בני משפחתו כו', הרי ידוע המנהג שהי' בכמה קהילות קדושות בישראל שהיו הולכים בפורים מבית לבית כדי להשתתף ולהוסיף בסעודת ושמחת פורים של יהודים נוספים¹⁵⁷, נוסף לכך שיכולים להוסיף בשמחת פורים "ברוב עם" לאחר הסעודה בביתו עם בני משפחתו. ובנוגע ל"מתנות לאביונים" – מובן וגם פשוט שהנתינה "ברוב עם" צריכה להיות בתכלית הזהירות בכבודם של העניים, ע"י הנתינה "ברוב עם" לגבאי צדקה או לקופת צדקה.

152 (ראה יסושה"ה שי"ב פ"ז. גליוני הש"ס מגילה ז, ב (הובא בלקו"ש ח"מ (שזכינו וי"ל ז"ע) ע' 187 הערה 22). שו"ת התעוררות תשובה ח"ג או"ח סתצ"א סק"ב. שבילי דוד סתרצ"ה סק"ג. נימוקי או"ח שם סק"ד בסופו. כה"ח סתרפ"ח סקמ"ה. ערוה"ש סתרצ"ה ס"ה. משנת יעקב שם. שו"ת פאר עץ חיים או"ח סל"ו בסופו. להורות נתן ח"ט סכ"ב. ועוד. וראה הנסמן בס' לבסומי בפוריא (טיגרמן) פ"ה סק"ב.

153 (ולהעיר שאונן מותר בין בפורים, ומ' שאינו מקיים מצות שמחה בשאר משקאות. 154) וכ"ה בלקו"ש ח"מ שם: משמע דצריך דוקא יין (עיי"ש). ובשיחת פורים תשל"ט – לומר לחיים על יין דוקא. ולהעיר גם משיחת ליל ב' דחגה"פ תשכ"ה.

155 (ראה אצלנו במ"מ להל' יומית אות תקכט. ובנדו"ז בפרט, הרי מעיקר הדין יוצא כשישתה יותר מלימודו, ועוד שבד"כ ה"ז צער, וגם גורם העדר כיבוד או"א בשכרותו, או שיש להם תועלת כיון שגורם היזק או חשש היזק בגוף או בממון כו'. ועוד איכא בגוה.

156 (סה"ש תשמ"ט ח"א ע' 335. ועיי"ש בפנים השיחה ובר"ד (בלתי מוגה) עוד פרטים.

157 (להעיר משה"ל סר"א ובתניא רבתי סמ"א: ואוכלין ושותין ושמיחין ומזמרין על שולחנם ובבית חבריהם. וראה לקט יושר ע' 36 – לענין שינוי מקום. וראה פמ"ג סתרצ"ה בא"א סק"ה. שו"ת משנה שכיר ח"ב סרל"ד.

האוכל מבעוד יום, ונמשכה סעודתו עד שחשיכה, אפילו כמה שעות בלילה, מזכיר של פורים בברכת המזון, אם אכל כזית לפני השקיעה¹⁵⁸, וזאת בתנאי שעדיין לא התפללו מעריב (באמצע הסעודה). ואם לא אכל כזית לפני השקיעה, אינו אומר על הנסים בברהמ"ז¹⁵⁹.

בקביעות שנה זו, הרוצה להמשיך בסעודה לאחרי השקיעה¹⁶⁰ אסור לו לטעום כלום אפילו מים עד שיקדש, ולכן פורס מפה לכסות החלות ומקדש על היין (ומברך בורא פרי הגפן רק אם לא שתה יין בסעודה), ובוצע מלחם משנה ללא ברכה, ואוכל לפחות כזית חלה. וטוב לחוש לאכול עוד כזית לפחות אחרי צאת הכוכבים. בברכת המזון אומר "ועל הנסים" וגם "רצה והחליצנו". ואחר כך מתפלל ערבית של שבת.

למעשה, אין המנהג להמשיך בסעודה אחר השקיעה¹⁶¹, ומכיון שכן, באם מברך ברכת המזון אחר השקיעה, מזכיר "על הנסים" ולא "רצה", ולא הרחמן לשבת.

נתאחר ולא אכל סעודת פורים עד קרוב לכניסת השבת, יטול ידיו ויאכל, ויפרס מפה ויקדש וימשיך בסעודה. אבל לא יקבל שבת

158) לפי שהכל הולך אחר התחלת הסעודה, שאז חל עליו חיוב הזכרה מעין המאורע ולא נפקע ממנו חיוב זה ביציאת היום.

159) וראה יוקח נא סתרצ"ה סק"ז שאם לא עשה כן לא יצא יד"ח.

160) ועל הנשים להדליק נרות שבת ולהפסיק לאכול עד אחרי קידוש.

161) אף שיש שנהגו בזה (ראה מאירי פסחים קא, א. כתובות ז, א. ועוד. וכ"ה בערך לחם למהריק"ש סתרצ"ה. וראה פסקי ר"י מקורביל נדפס בס' זכרון נר לשמעיל' סנ"ו. וראה מג"א סתרצ"ה סק"ג. ובנהר מצרים הל' פורים סי"ג שכן נהגו בירושלים. ויש שכתבו שאין המנהג כן בירושלים). וראה גם לקט יושר ע' 156 שאע"פ שמדינא מותר אין נוהגים כן. וראה לשמע און ע' קמא ע"ד פורים תרפ"ז שחל בע"ש (ושם: כמדומה רפ"ו. אבל אינו מתאים לקביעות השנה) בלענינגראד, שאמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע: איר דארפט דאס ניט וועלען. וראה שיחת ש"פ משפטים תשל"ד בסופה.

ואפילו בהתוועדויות דיום האחרון של יו"ט הפסיקו לנהוג בזה – ראה שיחת יום שמח"ת תשד"מ [יעד"ז כבר לפני"ז מאז יום שמח"ת תשל"א]. ובשיחת יום שמח"ת תשמ"ח: שאין פורסים מפה ומקדשים לאחרי שפסקו לנהוג כך בחב"ד. (ובהנחה אחרת משיחה הנ"ל: בחב"ד אין נוהגים לעשות פורס מפה ומקדש). ויתירה מזו, שבשנים האחרונות (מאז ר"ה תנש"א) נדחית ההתוועדות דסיום ומוצאי יו"ט לגמרי (גם ללא אכר"ש) לשבת שלאחריו. ובשיחת ליל ו' דחה"ס תנש"א נזכר בסיבת הדבר (גם) בכדי לצאת מכל הענינים והספיקות בהענין דפורס מפה ומקדש וכו'. (וכן נאמר מלכתחילה בטעם שלא תהא התוועדות בשמח"ת בשנת תשל"א – ראה משבחי רבי ע' 155).

ובכלל, כ"ק אד"ש עצמו מעולם לא נהג בזה – ראה שיחת יום שמח"ת תשי"ז. יום ב' דר"ה תשכ"ד. וראה סה"ש תש"ד ע' 39 ובהערות כ"ק אד"ש לשם. ובשיחת תשי"ז שם שהוא מטעמים ידועים. ולהעיר משו"ע אדה"ז סרע"א סי"א שכל בעל נפש יש לו ליהזר לכתחלה שלא לבא לידי כך ויפסיק סעודתו ויברך ברכת המזון קודם שיגיע זמן קידוש היום. וגם ע"פ קבלה – ראה כה"ח שם סקכ"ב.

[ובלא"ה, גם בכל סעודת פורים שהמנהג להמשיך תוך הלילה, כתבו הפוסקים שיברך ברכת המזון תחילה ויאמר ועל הנסים, ואח"כ ילך לבית הכנסת להתפלל ערבית, ואח"כ יכול לאכול ולשתות ולשמוח עוד דהא מצוה בשמחה בשני ימים. ובספר סדר היום הזהיר ש"לא יתעבב בסעודה עד חצי הלילה כדי שלא יאחר ק"ש ותפלה, כי לא תקנו דבר כדי לקלקל ח"ו, אלא יעשה באופן שזה וזה יתקיים בידו, וחפץ ה' בידו יצלח"].

וביחוד, נוגע למבצע פורים – ראה שיחת מוצאי ט"ו בשבט תשל"ז שהועתק בתחילת הלוח, שצריך לסדר מבצע פורים באופן שנהרז בעצמו וגם שומר על אחרים שתהא שמירת שבת, ושלא יצא מזה שנגרם אצל אחרים היפך דשמירת שבת ח"ו, אפילו אצל כוחו וכח כוחו, עיי"ש.

תחילה ואח"כ יאכל סעודת פורים, שאין עושים סעודת פורים בשבת.

בפורים תשמ"א שחל בערב שבת (כקביעות שנה זו): אחרי תפלת מנחה בשעה הרגילה, נכנס כ"ק אד"ש שוב לבית הכנסת, וציוה לסגור דלת הכניסה אחריו, והתחיל לומר מאמר דא"ח ד"ה ליהודים היתה אורה. עם סיום אמירת המאמר, ביקש שימזגו לו כוס יין ואמר "לחיים", והורה לנוכחים לנצל את הרגעים ולומר "לחיים" ללא הגבלות. התחיל לשיר "ופרצת", עמד על רגליו וענה בברכת "לחיים ולברכה" לכל הנוכחים. ולאחר מכן ביקש למזוג לו כוס יין נוסף, ואמר שוב "לחיים", ואח"כ בירך ברכה אחרונה. לפני צאתו מבית המדרש, הזכיר ע"ד ברכה אחרונה, ויצא תוך כדי הרמת ידו בתנופה להגברת השירה. וכך המשיך לעודד ולהגביר השירה בצאתו לביתו, וכן גם אח"כ בכניסתו שוב לביהכ"נ לקבלת שבת.

בשיחת פורים ה'תשמ"ח¹⁶² הוצע שאחרי אכילת סעודת פורים: "טוב ונכון וכו' – אז מ'זאל מאכן א התוועדות הכי גדולה (כנוס את כל היהודים), מנער ועד זקן טף ונשים [כמובן – די אנשים בעזרת אנשים, די נשים – בעזרת נשים, און טף – אין ביידע ערטער], און דערנאך זאל די שמחה ואחדות נמשך ווערן אויך אין שושן פורים"¹⁶³.

בקשר לזמן ההתוועדות בשנה זו, שחל בערב שבת – ראה בלוח למחר (יום ש"ק).

נהגו רבותינו נשיאינו לערוך בהתוועדויות של פורים מגבית עבור "קופת רבינו". בשנת תשי"ד (כקביעות שנה זו) נזכר עד"ז בהתוועדות דיום הש"ק. ושם: קיין מגבית וועל איך ניט מאכען, נאר יעדער איינער זאל גומר זיין איצטער במחשבתו וויפל ער וועט געבן, און אז מען וועט דאס טאן בשעת ההתוועדות דפורים וועט עס זיין בהצלחה. ובשנת תשמ"א נזכר בש"פ שמיני (ושם, שמה שלא נזכר בפורים ובשבת שלאחריו אינו טעם שלא ליתן ח"ו).

משיחת פורים תשי"ג¹⁶⁴:

...מ'זוכט צו אנהאלטן און צו אויפשטעלן די אלטע מנהגים. אויב מ'וואלט געהאט ברייטע פלייצעס, עינים לראות ואזנים לשמוע, לב להבין ומוח להשכיל – דאן וואלט מען ניט זיין מוכרח נוצן דוקא די דרך סלולה, מ'וואלט קענען גיין אויך אויף נייע וועגן און צוקומען צו דער מטרה, לעלות בית א"ל. אויב אבער די זאכן פעלן, מוז מען גיין אויף די וועגן וואס מ'האט אויסגעטראטן פאר אונז. דעמאלט גייט מען אויף דער אחריות פון די וואס האבן אנגעוויזן און אויסגעטראטן די וועגן און אויף זייערע פלייצעס, און דערפאר זוכט מען אויפשטעלן די הנהגות, אויב אפילו, מצד כמה טעמים, זיינען זיי נפסק געווארן לזמן מה.

דער רבי (מהורש"ב) נ"ע פלעגט קלייבן געלט (אדער הייסן זיך מתנדב זיין) – בעת א פארברענגען – דריי מאל א יאר: שמחת תורה,

162) סה"ש תשמ"ח ח"א ע' 303.

163) וראה שיחת פורים תשי"ט ותשמ"ה בטעם שההתוועדות מתקיימת בלילה אחרי סעודת פורים.

164) לקו"ש ח"ב ע' 8-537.

י"ט כסלו און פורים . . פורים – פאר זיינע ענינים (מוסדות, תמיכה לאנשים פרטים וכיוצא בזה) . . אז מען גיט דאס אויף די ענינים וואס דער רבי נ"ע פלעגט קלייבן און אין דעם זמן וואס ער פלעגט דאס קלייבן, וואס דאן איז אן עת רצון וסגולה אין דעם, ברענגט דאס תוספת ברכה און הצלחה, און מען קען קומען צום רבי'ן נ"ע און מאנען, ער זאל ממשיך זיין אלע הבטחות בפועל.

דיני שתוי ושכור:

שתה רביעית יין בבת אחת אסור בתפלה, ואל יתפלל עד שיסיר יינו מעליו אע"פ שיכול לדבר לפני המלך ואינו משתבש. [יין שבתוך הסעודה אינו משכר. וי"א גם לפני המזון. ובסעודת שמחה אפילו בתוך הסעודה משכר. והכלל בזה, שהכל לפי מה שהוא אדם ולפי מה שמבין בדעתו. גם שאר משקים המשכרים חשובים כיון (לגבי תפלה, ולכל הדעות)]. כל אחד שהוא שתוי די לו להמתין לפי מה שמרגיש בנפשו שיפיג יינו.

ואם שתה יותר מרביעית, אם עדיין יכול לדבר לפני המלך, אם עבר והתפלל תפלתו תפלה ואין צריך לחזור ולהתפלל כשיפוג יינו.

אבל אין נזהרין עכשיו ביינות שלנו, שמתפללים אע"פ ששתו רביעית יין ויותר, כיון שאנו מרגישים ויודעים ביינות שלנו שאינם חזקים. וכל שכן אם מתפללים מתוך הסידור שבידם שאין חוששין לשכרות מעט. ואף בעל פה אין לחוש כל כך עכשיו מלהתפלל כשהוא שתוי אם יעבור זמן התפלה עד שיפיג יינו, כיון שעכשיו אין מכוונים כל כך בתפלה¹⁶⁵.

אבל אם שתה באופן שאינו יכול לדבר לפני המלך נקרא שכור. ואם עבר והתפלל תפלתו תועבה וכאילו עובד ע"ז. וצריך לחזור ולהתפלל כשיסיר יינו מעליו. ולכן צריך ליזהר בזה אף עכשיו [ביינות שלנו]. ואפילו עבר זמן תפלה משלים אותה בזמן תפלה שלאחריה. [ונקרא אונס, אע"פ שהתחיל לשתות לאחר שהגיע זמן התפלה, מפני שלא היה יודע הזמן, שהיה סבור שיהיה לו שהות להתפלל לאחר שיפיג מן היין המועט. ואח"כ נמשך לבו אחר המשתה ושכח על התפלה ונשתכר כל כך עד שלא נשאר שהות להסיר יינו מעליו טרם עבור זמן התפלה]. ושתוי מוחלט שמכיר בעצמו שיכול לדבר לפני המלך, צריך שיעידו בו חבריו. ואין דעתו של שכור מכרעת.

בנוגע לקריאת שמע וברכותיה – י"א שהשתוי ג"כ אסור בקריאת שמע כמו בתפלה, וברכות קריאת שמע הן בקריאת שמע עצמה. אבל, להלכה, אם אירע ששתה [אפילו יינות חזקים] לא ימנע מקריאת שמע מפני שהוא ספק של תורה. וכל הקורא קריאת שמע אפילו מספק צריך לקרותו בברכותיו. אבל השכור, דינו כדין תפלה, ואסור בקריאת שמע וברכותיה.

165) וראה במג"א סוסי' צט שבי"ט יכול להתפלל אע"פ ששותה קצת דאא"פ להמתין עד שיפיג יינו. ועיי"ש במגן גבורים דה"ה בפורים. וראה בתה"ד סק"ג שההיתר ביו"ט לפי שמצוה לשתות. אבל, בשו"ע אדה"ז השמיט יו"ט. וי"ל.

בנוגע לברכת המזון – כל שיכול לדבר לפני המלך, אפילו אינו יכול לדבר כראוי, שמדבר וניכר מדיבורו שהוא שתוי אלא שאינו נכשל ומשתבש, מברך הוא ברכת המזון לכתחילה. אבל אם הוא שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך בלא שבוש, יש אומרים שאינו מברך ברכת המזון וברכת שכור תועבה. ויש אומרים אפילו שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך כלל מברך ברכת המזון. ולכתחלה יש לחוש ולברך קודם שבא לידי כך. ואם אירע שנשתכר, אעפ"כ יברך ברכת המזון כי הוא ספק של תורה ולהחמיר. ואינו צריך לחזור ולברך כשיפיג יינו בעוד שלא נתעכל המזון שבמעיו, כי ספק ברכות להקל [שאף שברכת המזון מה"ת, מ"מ זה שיצטרך לחזור לראש ולברך משום שברכת שכור תועבה אינו אלא מדבריהם].

שאר כל הברכות כולן יכול לברך, אע"פ שהוא שכור, לפי שדי בכוונה כל שהוא אע"פ שהיא משובשת.

להורות בדבר הלכה – יזהר כל אדם [ולא רק כהן] שלא יורה כשהוא שתוי יין או שאר דברים המשכרים אפילו בדבר פשוט¹⁶⁶. וצריך ליזהר גם ביינות שלנו¹⁶⁷. ביין – השיעור הוא רביעית יין חי שאינו מזוג במים בבת אחת. ובפחות מרביעית – רק כשאין דעתו מיושבת עליו. בשאר משקין – כל שמשער בעצמו שדעתו צלולה מותר להורות. אף שיין שבתוך הסעודה אינו משכר, בסעודת שמחה כגון פורים, אע"פ שלא שתיא אלא בסעודה, אין להורות, שמתוך שמחה משתכר גם בתוך הסעודה (או לפי שמרבים בשתייה). ואסור להורות כל אותו היום אא"כ נתן דעתו כבר על הפסק, או שמרגיש שסר יינו מעליו. בדבר שהוא ברור בפסוקים, שהצדוקים מודים בו, וזיל קרי בי רב הוא מותר להורות.

הגיע לשכרותו של לוט [והוא השכור שעושה ואינו יודע מה יעשה] פטור מכל המצוות. ואינו יכול לברך שאר כל הברכות כולן. ואינו ראוי להצטרף למנין ולזימון. [ויש מחמירים שלא לצרף למנין גם שכור שאינו יכול לדבר לפני המלך].

השכור [אפילו הגיע לשכרותו של לוט] הוא כפיקח לכל דבריו, ולכל עונשין שבתורה דינו כמתכוון. ואם הזיק בעת שכרותו חייב גם בפורים¹⁶⁸.

פשוט וברור ששמחת פורים אינה דוחה ח"ו שום מצות עשה שבתורה, או לא תעשה שבתורה, ועאכו"כ – איסור חמור ביותר דלשון הרע והוצאת שם רע, ועאכו"כ – הרמת יד, ועאכו"כ הענין

166) רמ"א יו"ד סרמ"ב ס"ג. והוא לאו דאורייתא (סהמ"צ להרמב"ם מל"ת עג. חינוך מצוה קנב. ו"א שהוא באיסור עשה. ובשאר משקין – י"א שהוא דרבנן.

167) שו"ת תה"ד סמ"ב.

168) וגם במזיק מחמת שמחת פורים במקום שנהגו כן (ולא רק מחמת שכרות גרידא) – ראה מג"א סתרצ"ה סק"ז וסק"ח. ערוה"ש שם ס"י. משנ"ב סקי"ג. וראה א"ר סוס"י תרצו בשם השל"ה. וראה שיחת תענית אסתר תשד"מ בארוכה. ושם, שכ"ז רק לאחרי שהגיע ל"עד דלא ידע", ושגם בכגון דא, כשהגיע ל"עד דלא ידע" ע"פ הוראת התורה, אין ספק שחייב לבקש מחילה וסליחה וכפרה, והשאלה אינה אלא בנוגע לכמות התשלום, וסוג העונש בידי אדם וכו'.

דד' כיתות חשמ"ל (חנפנים, שקרנים, מספרי לשון הרע, ליצינים)¹⁶⁹.

הלכתא למשיחא¹⁷⁰: כל כהן הכשר לעבודה, אם שתה יין אסור לו להכנס מן המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד עבודתו פסולה וחייב מיתה בידי שמים. ומותר בין כל שהוא ואינו מזהר אלא על רביעית. ואף על רביעית אינו באזהרה אלא כששתאו דרך שכרות רביעית יין חי בבת אחת מיין שעברו עליו ארבעים יום. אבל אם הפסיק בה או שנתן לתוכו מעט מים פטור.

היה שכור משאר משקים המשכרים אסור להכנס למקדש [ולדעת המנחת חינוך¹⁷¹ בשאר משקים אין שיעור, וכל שמשתכר אסור בביאת מקדש]. ואם נכנס ועבד והוא שכור משאר משקים המשכרים הרי זה לוקה ועבודתו כשרה. וי"א שגם בשאר משקין המשכרים דינו כשותה יין ומחלל עבודה וחייב מיתה בידי שמים.

וכן אסור לכל אדם בין כהן בין ישראל להכנס למקדש כולו מתחילת עזרת ישראל ולפנים כשהוא שתוי יין או שיכור אע"פ שאינו באזהרה, שאין זה כבוד ומורא לבית הגדול והקדוש שיכנס בו מנול.

התקנה הידועה אודות ההגבלה בשתיית משקה שייכת גם בפורים.

ונשמרתם מאד לנפשותיכם: צריכת אלכוהול מופרזת עלולה לגרום להרעלה ואף לגרוע מכך, רחמנא-ליצלן. ישנה גם סכנה חמורה לנהוג תחת השפעת אלכוהול. על הורים להיות ערים לתופעת שתיית אלכוהול בקרב הצעירים ולהסביר להם את הסכנות הכרוכות בכך¹⁷².

הכנות לשבת

חייב אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה [בפרט שלבשו בגדי שבת ויום טוב היום, לכבוד חג הפורים].

לפני שבת ישטוף פניו מכתמי צבע שעליו (לכבוד פורים). שכח לשטוף לפני השבת, מותר לרוחצו בשבת באם הוא צבע לחוד ולא אותיות¹⁷³.

יש ליזהר שמחמת הטירדות בשמחת היום לא ישכח מההכנות לשבת, ושלא יבוא לידי חילול שבת ח"ו מתוך שכרות¹⁷⁴.

169) ראה שם בשיחה הנ"ל בארוכה.

170) ולהעיר שכהן היודע מאיזה משמר הוא ומאיזה בית אב הוא אסור לשתות יין אותו היום גם בזמן הזה. וראה לקוטי שיחות ח"ב ע' 618 שמכאן שבנין ביהמ"ק יכול להיות מיד, גם בפחות מכדי הילוך מיל.

171) מצוה קנב. וכ"מ דעת אדה"ז.

172) בנוגע לשתיית יין לצעירים – ראה קיצור שו"ע סל"ב סי"ח. וראה יבין שמועה להתשבץ מאמר חמץ בשם הרופאים. שבילי אמונה נ"ה ע' 114. ולהעיר שגם בנוגע לד' כוסות – י"א שאינו מעכב (ראה ח"י סוסי" תע"ב ובשעה"צ סק"ס. אבל ראה שו"ע אדה"ז שם סכ"ה).

173) ראה שו"ת באתרא דרב (כת"י) סי' יג"ד.

174) ובמכ"ש מזה שגם הסעודה עושים בשחרית מפני כבוד שבת. ובמנהגים טירנא הוסיף בטעם הדבר גם שלא לקלקל סעודת שבת. וכ"כ ביוסף אומץ (האן) סתתש"ד: מכל מקום צריך לחכם להיות עיניו בראשו לדקדק שלא ישתכר לגמרי וימלא בטנו יותר מדאי בהשכמה רק יבסם עצמו בבוקר ויראה שיתן חלק גם לסעודת שבת. וראה בשיחת מוצאי ט"ו בשבט תשל"ז (נעתק לעיל בתחילת הלוח) ע"ד הזהירות שהתעסקות במבצע פורים לא תגרום ח"ו לחשש דחילול שבת. ובשיחת שבת שו"פ תשל"ז (והועתק להלן בלוח, ביום השבת) שאף אם בע"ש

צדקה לפני שבת, כרגיל בכל שבוע (נוסף למצות מתנות לאביונים במשך היום).

בטעם שאין עושים עירוב תבשילין בפורים שחל בע"ש – ראה בהערה¹⁷⁵.

הדלקת נש"ק 5:25 (18 דקות לפני השקיעה).

נאנס ולא קרא מגילה מבעוד יום, יכול לקרוא גם אחרי שקיבל שבת, ללא ברכה. ואפילו אחרי כניסת השבת, קורא בין השמשות ללא ברכה (אבל לא אחרי צאת הכוכבים)¹⁷⁶.

ליל שבת קודש פרשת תצוה, ט"ו אדר, שושן פורים

אסור ליתן שום דבר במתנה לחבירו בשבת ויום טוב. ואף שמותר ליתן מיני מאכל ומשקה שלצורך היום, אין לשלוח מנות במוצאי פורים (במקום שמותר בהוצאה), מאותו טעם שאין שולחים מנות

מקום לחשש שלא יהא בגדר "עד דלא ידע" כדי שלא יחסר עי"ז מהכנות לשבת, אבל בשבת אין מקום לחשש. וראיתי באיזהו מקומן, שאצל כמה צדיקים ראו במוחש שאף שיין קשה פחד דקדושת השבת מפיגו.

[ולהעיר מהמובא בכ"מ (ראה שו"ת האלף לך שלמה שס"פ. ועוד) בטעם שבט"ו כשחל בשבת דוחים סעודת פורים עד אחרי השבת, לפי שבשבת ל"ש החובה לבסומי עד דלא ידע, כיון שצ"ל זכירת השבת, "לדעת כי אני ה' מקדשכם", שלא להסיח דעתו מקדושת השבת. (אבל בירושלמי ובפוסקים הוא מטעם אחר מלפוטא דקרא. אמנם בחמדת ארי' סתרפ"ח ס"ג סק"ג העמים כן בד' הירושלמי, עיי"ש). ובכ"מ כתבו להדיא שאין לבני הכרכים לקיים "עד דלא ידע" בט"ו, שלא יבוא מזה לידי חילול שבת – ראה חמדת ארי' שם. מטה ראובן סתרפ"ח ס"ו (מכתי – בקובץ ספונות חו' יט). ועוד. ויש להסמיק לזה מש"כ במנחת שבת ריש הל' שבת בשם תולדות יעקב יוסף (ר"פ קדושים), שראוי (ובס"פ בשלח כתב שאסור) לבל יסיח דעתו מקדושת ומורא השבת כל היום ק"ו מתפילין. ושם, שמהראוי והנכון גם לאנשים פשוטים כערכנו לזהר בכ"ז, כי החוש יעיד אשר בהיסח הדעת אפי' בשעה מועטת קל לבוא לידי חילול שבת ח"ו. ובשו"ת השביט ח"ה ס' קח כ' לחדש, שבשבת אין נוהג סעודת פורים, לפי ששואליו ודורשין בענינו של יום, ואא"פ לקבוע סעודה וכש"כ להשתכר ולישן בעידן בי מדרשא. אבל ראה בקדמות ספר הזהר לרד"ל ענף ה סק"ד (ע' צג – בהוצאת תשי"א) שמפרש בד' מגיד מישרים (פ' ויקהל) שבט"ו שחל בשבת עושים משתה ומשחה (כדעת מהרלב"ח, וגם לדעת הירושלמי שהסעודה באחד בשבת קצת משתה ומשחה ודאי נוהג בשבת), וכאו"א מותר לשתות יין כמה שירצה, אבל לו ביחוד הזהיר המגיד שלא ישתה יותר מי"ד כוסות במשך היום והלילה, יעו"ש. וראה להלן הע' 192.]

175) בשו"ת בנין שלמה ח"ב סמ"ח שבחול ל"ש תקנת ע"ת שיכול לקנות מאכלי שבת אחרי סעודתו, וכעיי"ז כתב בהתעוררות תשובה דלקמן. ויש שכתבו שכיון שקיבל משלו"מ ישאר לו לסעודת שבת – זכרון שמואל ע' קמז. ובהתעוררות תשובה ח"ב ס' קעד (וראה שם בהערת המהדיר בשם הכת"ס) שע"ת לא יועיל שלא ישכח כיון שקיים לבסומי עד דלא ידע. ובארחות חיים מספינקא בהגהות דברי ישראל בסוה"ס לסתרצה"ס א, שלא ישכח לברור מנה יפה לשבת, כיון שאוכל בשחרית משום כבוד שבת.

176) וראה פמ"ג סתרצ"ב במ"ז סק"ג. שו"ת התעוררות תשובה ס' תסג ובהגהות עקבי סופר שם. חשוקי חמד מגילה ע' סג"ד. רץ כצבי סכ"ט. ולא חשו לגזירה דרבה בכגון דא שקורא בין השמשות. וראה שו"ת הרי יהודה ח"א סמ"ד – לענין בני הכרכים. ולא זכר שר ד' הפמ"ג הנ"ל (אף שאין הנידונים דומים לגמרי).

ופשוט, שה"ה – וכש"כ – בנוגע למשלוח מנות, שהרי להלכה מותר ליתן מתנה בשבת מיני מאכל ומשקה שלצורך היום (וראה גם בין הדברים בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סכ"ב, אף שלכתחילה אין שולחים מנות בפורים דמוקפים שחל בשבת, כבהע' הבאה). וגם במתל"א, אף שה"ז שבות לקנות קנין שחמור משאר שבותים, הרי מותר ליתן מתנה לצורך מצוה (ואכ"מ בגוף הענין), וכש"כ בנדוד"ב במצוה מד"ק ומצוה עוברת. ועוד ועיקר, שיכול ליתן מאכל ומשקה שלצורך היום. וכן לענין סעודת פורים, במי שלא אכל במשך היום – ראה שו"ת בנין עולם ס"ז. מנח"א ח"א סל"ג.

בערים המוקפים בשבת¹⁷⁷.

מותר לטלטל המגילה בשבת זו כשאר כתבי הקודש¹⁷⁸.

אין ראוי להתחפש בשבת זו¹⁷⁹.

מובא בכמה שיחות¹⁸⁰ שבסיוס סעודת פורים היה הרמ"א מעורר אודות תפילת מעריב בזמנה ("שמנהג רמ"א ז"ל היה בכל פורים ללבוש פרצוף ולהתנכר עצמו בבגדים אחרים וצעק בכל בית אשר מעריב בזמנו¹⁸¹").

תפלות שבת כרגיל. בלכה דודי, אומרים "ברנה ובצהלה" כרגיל בכל שבת.

קריאת שמע של ערבית: מצוה מן המובחר לקרותה מיד בצאת הכוכבים. וזמנה עד חצי הלילה¹⁸² (12:08). ואם עבר ואיחר אפילו במזיד, רשאי לקרותה אחר כך, ואם קרא עד שלא עלה עמוד השחר (5:11 לחשבון 16.1 מעלות. ויש מקדימים) יצא ידי חובתו. ואם היה אנוס או שכור או חולה וכיוצא בו קורא לאחר עלות השחר קודם נץ החמה (6:32 לערך), ולא יאמר אז השכיבנו דלאחר עלות השחר אינו זמן שכיבה. אבל שאר הברכות, דהיינו שנים שלפני קריאת שמע וברכת אמת ואמונה עד השכיבנו אומר. [וכמובן, בקביעות שנה זו, יתפלל גם סדר קבלת שבת]. בנוגע לתפלה (שמונה עשרה), י"א שאם איחר מלהתפלל עד עלות השחר, יכול להתפלל עד נץ החמה¹⁸³.

יש ליזהר שלא לטעום לפני קידוש.

כשמאיזה סיבה אי אפשר להמתין עד אחרי מעריב, אפשר לקדש

177) הוצאה, עובדין דחול, מתנה, מוקצה, פריעת חוב, גזירה דרבה וכו' – ראה גם הנסמן בס' פורים משולש דבליצקי פ"ה הע' לו. וראה שו"ת באתרא דרב שם. ואף שיש מקום לבע"ד לחלוק ולחלק בין הדבקים, יש להחמיר ככפנים.

178) וגם למחמירים – היינו רק לבני הכרכים (וראה הנסמן בשו"ת הרי יהודה ח"א סמ"ג), או בפורים שחל במו"ש משום הכנה, וכן גם בקביעות הנ"ל מפלה"מ ואילך לפי שגזרו בטלטול כיון שזמן קריאה היא (ראה הנסמן אצלנו בלוח לפורים תשע"ז). אבל בקביעות שנה זו ולבני הפרזים אין חשש בדבר – ראה שו"ת שו"מ מהדורא תליתאה ח"ג סכ"ט.

179) ראה כע"ז בלקט יושר ע' 156, שאין ראוי להתקשט יותר משבת אחר, שמא יעשה קשר של קיימא או שמא יתפור תפירה. (אבל מדינא כמובן שאין איסור בדבר – פורים משולש (דבליצקי) פ"ד ס"י).

180) ראה שיחת פורים תשכ"ז. כ' כסלו, יו"ד שבט, י"א ניסן ול"ג בעומר תשל"ז. לקו"ש חל"ט ע' 282. [וראה שיחת פורים תשי"ט בסופה. לקו"ש חכ"ד ע' 381 ובשוה"ג. אג"ק חכ"ט ס"ע רנה].

181) ובלקוטי שיחות חל"ט שם נתבאר הדיוק ע"ד מעריב בזמנו דוקא.

182) גם תפלת שמונה עשרה יש להתפלל לכתחילה לפני חצות – ראה הנסמן אצלנו בשו"ת באתרא דרב (כת"י) סימן ב'רנח.

183) וראה שו"ע או"ח סרל"ה, משנ"ב וערוה"ש שם. והובאו בלקו"ש שם. וראה קצוה"ש סכ"ז סק"ג.

ולכאור' יש למצוא סימוכין להתפלל ערבית, כדעת הערוה"ש [אף שדעת כמה פוסקים שלא יתפלל ערבית – הן במשנ"ב, וכן בכה"ח (שם סקל"א). ועוד. וגם כ"מ מסתימת הלכה זו], דהנה, בשעה"צ סקמ"א הקשה מפיה"מ ברכות פ"ד מ"א: עד שתעלה השמש. ויתכן לומר שכוונתו לעלוה"ש. או שחזר בו בס' היד שכתב שם (בהל' תפלה פ"ג ה"ו): עד שיעלה עה"ש. ולהדיא שם (ה"ט) בטעה (דמייירי באנוס כדלעיל שם ה"ח) ולא התפלל עד שעלה השחר שמתפלל שחרית שתיים. וכפה"ג, כך הבין במשנ"ב שם. אבל בהשגת הראב"ד לבעה"מ ברכות ט, א בס' כתוב שם – כ' להדיא: "יקרא ויברך לפניו ולאחריה ויתפלל".

אחרי צאת הכוכבים לפני תפלת ערבית, אבל אין לאכול מזונות יותר מכביצה אלא אם כן ממנה שומר שלא ישכח ק"ש (ותפלה) של ערבית.

מי שאינו רוצה לשתות יין, יש לו לדחוק את עצמו בקידוש הלילה לשתות ממנו (ולא יקדש על הפת או על חמר מדינה), או ישמע מאחרים המקדשים על היין. כשגם זה אי אפשר, וגם אין באפשרות לשתות מיץ ענבים, יקדשו על הפת (ולא על חמר מדינה).

צריך לאכול במקום הקידוש לאלתר אחר הקידוש, שאין קידוש אלא במקום סעודה. ואם אכל כזית מחמשת המינים יוצא בזה ידי חובתו. ולעת הצורך יש לסמוך על דברי האומרים שאפילו שתה רביעית שלימה מכוס הקידוש (ולא רק רוב רביעית) יוצא בזה ידי קידוש במקום סעודה. ומכל מקום אם אפשר טוב שישתה עוד רביעית שלימה מלבד רוב רביעית שיוצא בזה ידי חובת קידוש כדי לצאת לדברי הכל.

אף שמצוה להמנע מלאכול שום דבר אחר קידוש קודם אכילת עיקר סעודת שבת דהיינו לחם שמברכים עליו המוציא, לפי שאם יאכל ממאכל אחר קודם אכילת הלחם לא יאכל הלחם לתיאבון, מותר לאכול תחילה מיני מזונות (אחרי שקידש על היין כדי שיהא קידוש במקום סעודה) ולאכול לחם לאחר זמן¹⁸⁴.

הרוצים לשתות מים אחרי קידוש קודם הסעודה יזהרו לשתות מים פחות מרביעית¹⁸⁵. ואם שתה רביעית מברך אחריו בורא נפשות.

כיון שאכל יותר מכביצה פת יצא ידי חובתו. וי"א שבכזית בלבד יצא ידי חובתו. ויש להחמיר לכתחילה כסברא הראשונה אם אפשר לו. וכשאי אפשר ואוכל רק כזית, יטול ידיו ללא ברכת על גטילת ידים. ואם יש קצת אונס שלא יוכל לסעוד בלילה, יכול לדחות הסעודה עד למחר, שיאכל ג' סעודות ביום¹⁸⁶, ובלבד שיקדש בלילה ויאכל מיד אחר הקידוש כזית מחמשת המינים או שישתה עוד רביעית יין, אבל אם אין שם אונס אין לעשות כן.

גם היום חייבים במשתה ושמחה קצת ואסור בהספד ותענית (אפילו

184) שנוסף לזה שאין למחות ביד המקילין (כיון שמן הדין אין חיוב גמור לאכול סעודת שבת לתיאבון), הרי מותר לכתחילה לאכול פת הבאה בכיסנין שנאכלת לתענוג ולמתיקה וגוררים את התיאבון וממשיכים הלב למאכל, וכן אם אינו רוצה לאכול עכשיו אלא לאחר זמן מותר לו לאכול דבר מועט אחר הקידוש (ראה בכ"ז בקו"א סרמ"ט סק"ג וסק"ד). ועוד ועיקר שלפי הגהת מהרי"ל עה"ג בשו"ע אדה"ז סי' קפח ס"י יוצא יד"ח סעודת שבת גם במיני מזונות.

185) לצאת מחשש ספק ברכה אחרונה – ראה שו"ע אדה"ז סער"ב סי"ג שכתב שיברך אחריו. אבל הוא במוסגר. וראה בא"ח ש"א נשא ס"ב. שו"ת רב פעלים ח"ב או"ח סמ"ז.

ואף שבסי' קעד ס"ו כתב אדה"ז להלכה שלדין שא"צ לברך על המשקין תוך הסעודה מברך ברכה אחרונה – אולי טעם הספק בשותה אחרי קידוש, כיון שהקידוש הוא מצרכי הסעודה ו"טפל לסעודה" ו"כאילו שתהו בתוך הסעודה", וא"כ כמו שברכת בפה"ג שעל הקידוש פוטרת המים מברכה ראשונה, מקום לומר שגם המים נפטרים מברכה אחרונה ע"י ברכת המזון שלאחר הסעודה, כיון שגם הם בגדר "כאילו שתהו בתוך הסעודה". וראה קובץ העו"ב הל' קידוש והבדלה (כולל צ"צ, ירושת"ו) ע' רעט בטעם ההכרעה לברך ברכה אחרונה.

186) וגם להמחמירים – מותר לעשות כן כשהוא באופן שאינו יכול לאכול, כגון שהי' לו סעודת מצוה בע"ש, או שקץ במזונו – תורת שבת סעד"ר סק"ג. וראה בכה"ח שם סקי"ז שע"פ הזהר צ"ל כל סעודה בזמנה דוקא.

כשחל בחול). אבל אין אומרים ועל הנסים.
 סוף זמן קידוש לבנה: כל ליל שבת, ט"ו אדר¹⁸⁷. כמובן, שאסור
 לטלטל הסידור בשבת במקום שאין עירוב.

בכמה שיחות קודש נזכר שיש לנצל את יום שושן פורים להשלים
 מה שהחסירו בימי הפורים.

יום שבת קודש פרשת תצוה, ט"ו אדר, שושן פורים

אין אומרים 'אב הרחמים' לפני מוסף.

אם שכח או עבר ולא קידש בלילה יש לו תשלומין למחר כל היום,
 ויאמר כל הקידוש של הלילה מלבד פרשת ויכולו.

התוועדות: בשנים שחל פורים בערב שבת (תשי"ד, תשל"ד, תשל"ז,
 תשמ"א) נערכה ההתוועדות דפורים בשבת שושן פורים¹⁸⁸. בשנת
 תשי"ד נטל כ"ק אד"ש ידיו לסעודה וחילק כוס של ברכה במוצ"ש
 אחרי תפלת ערבית.

בשנת תשמ"א באמצע ההתוועדות אמר: פורים בשנה זו האט אן
 ענין מיוחד וואס איז פארבונדן מיט ירושלים ווי גערעדט פאר פורים,
 וואס לכבודו פון ירושלים דארף מען מאכן נאך א התוועדות מיוחדת.
 אויב מ'וועט עס אבער מאכן נאך מנחה וועט ווערן א גאנצע שקו"ט
 פון טירחא דציבורא וכו', איז וויבאלד אז ס'איז שוין געווען איצטער
 א הפסקה, און ס'איז דא די עצה צו פורס מפה זיין על המזונות [כ"ק
 אדמו"ר שליט"א פרס מפה] וכיו"ב, מיט נאך כמה ענינים¹⁸⁹, ווערט
 דאס פאררעכנט ווי א צווייטע התוועדות.

בכמה שיחות קודש¹⁹⁰ נתבאר השייכות דשבת לשמחת פורים
 (בשבת שלאחרי פורים בכלל, ובפרט כשחל ט"ו אדר בשבת), שרק
 ע"י השבת אפשר להגיע לשמחת פורים, שבשבת ישנה ההכנה
 לפורים (ולאידך – גם מעלה לגבי פורים), ומה"ט נדחית סעודת פורים
 בערים המוקפות חומה בקביעות כזו ליום ראשון. ולאידך גיסא, מזה
 גופא שאין מערבין שמחה בשמחה, שמחת דשבת עם שמחת פורים,
 מוכח שדומים ושייכים זל"ז.

משיחת שושן פורים תשל"ז: ער ברענגט אין שאילתות, ועד"ז
 אין בה"ג, אז מר ברי' דרבינא פלעג פאסטן כל ימות השנה חוץ פון
 תרי יומי דעצרתא, די צוויי טעג פון שבועות, און חוץ פון תרי יומי
 דפוריין. וואס די הוספה אין דעם על המסופר בגמ' (פסחים סח, ב)
 איז אז ער זאגט תרי יומי דפוריין לשון רבים, דאס הייסט, סיי י"ד סיי

(187) ולכתחילה אין מקדישים בליל שבת אא"כ בנתאחר זמנו. וראה שו"ת באתרא דרב (כת"י)
 א'קכט.

(188) וראה אג"ק ח"ח ע' רמז (כ"ט אד"ר תשי"ד): כיון שהסעודה ע"פ שו"ע צריך שתעשה
 ביום ו', הנה בדעתי שתהי' ההתוועדות בסמיכות לה, היינו בש"ק בהמשך להקידוש. (וכן נק'
 שם ע' רצא: "בהתוועדות פורים"). ובר"ד יו"ד אד"ש תשי"ד נזכר שההתוועדות תתקיים בש"ק
 אחרי מנחה, ותימשך עד הלילה כדי שגם אלה שדרים במרחק קצת יוכלו להשתתף בהתוועדות.

(189) ולהעיר מכע"ז בשו"ת קול אליהו ח"ב סכ"ח (והביאו כה"ח סתרפ"ח סקמ"ו) בשם
 תיקון יששכר, לגבי בני הכרכים, שיעשו סעודה בפ"ע בשבת אי איכא שהות, ואם לא יאכלו
 מאכל נוסף לשם פורים. (ובתיקון יששכר בפנים (כט, א) – הוא בשינוי קצת).

(190) ראה גם שיחת ש"פ תשא תשי"ח. תשא תשכ"ח (ונת' בשיחות הנ"ל, שעפ"ז – כ"ה גם
 כשט"ז חל בשבת, עיי"ש).

ט"ו, און אויף ביידע זאגט ער אז דאס איז עדיף כיום שניתנה בו תורה . . . איז עד"ז מובן אויך בנדו"ד, אז אע"פ אז דער ענין וואס יום ט"ז (שושן פורים) האט דעם זעלבן חיוב פון משתה ושמחה ווי יום י"ד, ברענגט זיך ניט אין פוסקים מערניט אז "ירבה קצת בסעודה", אעפ"כ איז דאס אויך פארבונדן מיט הלכה למעשה. ווארום בנוגע דעם ענין פון איסור תענית והספד, איז דא דער איסור בשושן פורים אזוי ווי בפורים פאר אלע אידן; און בנוגע דעם חיוב פון משתה ושמחה – איז עכ"פ בנוגע צו יחידים, איז דא דער חיוב פון משתה ושמחה בשושן פורים אזוי ווי בפורים ממש. וואס מכהנ"ל מובן אז אויך ביום ט"ו, שושן פורים – איז שייך דער ענין פון משתה ושמחה אזוי ווי ביי פורים. דער ענין פון משלוח מנות און מתנות לאביונים, איז נאר אין דעם ערשטן טאג, אבער דער ענין פון משתה ושמחה, איז דא אין ביידע טעג. ובפרט בקביעות שנה זו וואס פורים איז חל בערב שבת, וואס דערפאר איז מען מקדים אז סעודת פורים זאל זיין אינדערפרי, מפני כבוד השבת – וויל דאך אבער שבת ניט לידן אז צוליב אים זאל מען ממעט זיין אין די שמחה פון פורים, וואס דערפאר איז דאך דער מנהג אז בשבת שושן פורים, מאכט מען א שמחה גדולה וואס דערפון איז מובן נאכמער אז בשושן פורים דארף זיין דער ענין פון משתה ושמחה אזוי ווי בפורים ממש¹⁹¹.

בהמשך ההתועדות נזכר: איך האב נעכטן גערעדט מיט א אידן, און אים געפרעגט ווי קומט דאס אז ער האלט ניט ביי "עד דלא ידע"? האט ער מיר געזאגט אז אזוי ווי פורים איז דאך בערב שבת, און מ'מאכט די סעודת פורים בבוקר כדי ס'זאל ניט שטערן צו די הכנות אויף שבת, במילא האט ער מורא צו זיין אין אן אופן פון "עד דלא ידע", ווייל ער האט מורא פון דעם שו"ע, טאמער וועט ער עפעס פארפעלן אין די הכנות צו שבת [וואס מ'דארף טאקע מאכן די סעודה בבוקר, ווארום אזוי שטייט אין שו"ע, מ'דארף אבער ניט מדייק זיין און קוקן אויפן זייגער צי ס'איז קודם חצות אדער לאחר חצות]. איז בנוגע צו ערב שבת, איז דא דער תירוץ אז ער האט מורא אז ס'וועט עפעס פעלן אין די הכנות צו שבת, במילא קען ער ניט זיין אין אן אופן פון "עד דלא ידע", אבער איצטער איז דאך שבת, וכאמור לעיל אז בשושן פורים איז אויך דא דער ענין פון משתה ושמחה אזוי ווי בפורים, קען מען דאך איצטער מקיים זיין דעם "עד דלא ידע" . . . איינער זאל זיך מוסר נפש זיין מקיים זיין דעם ענין פון "עד דלא ידע" און דערמיט מוציא זיין דעם גאנצן עולם¹⁹².

בן עיר שהיה בספינה או בדרך ולא היה בידו מגילה בי"ד, ואח"כ נזדמנה לו בט"ו, קורא אותה בט"ו ובלא ברכה. אבל בקביעות שנה זו שחל בשבת, אין לו לקרוא ואפילו ללא ברכה¹⁹³.

תזכורת: מרוב הטרדות בהשלמה לשמחת פורים, להיזהר שלא

191) ראה בהמשך ההתועדות שם ההוראה מיוחדת משושן פורים שחל בשבת פרשת תצוה. 192) ולענין "לבסומי" בשבת בכלל – כבר העירו משבת סז, ב. וראה שו"ע אדה"ז סרצ"ב ס"ג. וראה לעיל הע' 172.

193) משום גזירה דרבה – כ"כ בספר יהושע פסקים וכתבים או"ח סרכ"ו. וי"א שאסור גם בטלטול בכגון דא. ובכ"מ שקו"ט לענין קטן בן כרך שהגדיל בט"ו, וכן לענין בן כרך שנאנס ולא קרא בי"ד. וראה הנסמן בשו"ת הרי יהודה או"ח ח"א סמ"ג. ואף שאין הנידונים דומים (שי"ל גזירה דרבה שייכת רק כשפורים חל בשבת), למעשה אין לקרוא גם בזה.

לשכוח מלהתפלל מנחה. (דיני שתוי ושכור בעת התפלה, נתפרטו בלוח לעיל, בפורים).

תזכורת: לא לשכוח להשלים שיעורים היומיים, ובפרט – השיעורים השונים לכל נפש, שיעורי חומש, תהלים, ותניא, ושיעור רמב"ם.

מנחה: דרשו חכמים (על פסוק ישיחו בי יושבי שער ונגינות שותי שכר וכתוב אחריו ואני תפלתי וגו') אמר דור לפני הקב"ה רבש"ע אין אומה זו כשאר אומות העולם אומות העולם כשהם שותים ומשתכרים הולכין ופוחזין ואנו לא כן אלא אע"פ ששתינו ואני תפלתי וגו' ולכך הנהיגו לומר ואני תפלתי קודם קריאת התורה בשבת מנחה שקורין בשביל יושבי קרנות כדי להודות ליוצרנו שלא שם חלקנו כהם שהם פוחזין כל היום ואנו אף היושבי קרנות שבנו מתאספים לשמוע תורה.
אין אומרים 'צדקתך' במנחה.

הלכתא למשיחא: כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם וישראל במעמדם כולם מבטלים עבודתם בבית המקדש, ובאים לשמוע מקרא מגילה. בזמן הגלות, כשחל בשבת בני כרכים מקדימין וקוראין המגילה בערב שבת, שהוא יום ארבעה עשר. בנוגע לקריאת המגילה בקביעות זו לעתיד לבוא – ראה בהערה¹⁹⁴.

הלכתא למשיחא: עתידה ירושלים להיות מגעת עד דמשק¹⁹⁵. וצ"ע בזמן קריאת המגילה בירושלים דלעתיד. ואף שחלק זה אינו מוקף חומה מימות יהושע בן נון¹⁹⁶ – מ"מ מקום לקרוא בט"ו מדין סמוך ונראה (כיון שלא יהי' שבעים אמה ושייריים פנוי ביניהם, "מרוב אדם"¹⁹⁷)¹⁹⁸. בנוגע לקריאת המגילה בקביעות זו לעתיד לבוא – ראה בקטע הקודם.

מוצאי שבת קודש בשעה 6:26.

יום ראשון, ט"ז אדר פורים משולש בערים המוקפות חומה

בכ"מ נתבאר המעלה דשיתסר (ושיבסר) באדר הסמוכים לימי הפורים, ועד שישנה קס"ד לקרוא מגילה אז (וקס"ד בתורה הוא ג"כ תורה), והיינו שהשייכות בדרך שלילה, ולכן אח"כ גם אינו

194) והנה, בכ"מ שלעת"ל תבטל גזירה דרבה (ראה אצלנו בלוח לר"ה ש"ז לענין תק"ש, ובלוח לסוכות לענין ד' מינים. ואכ"מ). וכן אם הטעם משום שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה, ואם ד"ז שייך לעת"ל. אבל בטורי אבן מגילה ה, א שלהטעם דר"י שעניניהם נשואות וכו' שמכלחילה תיקנו חובת קריאת המגילה בחול כשחל בשבת. ובלקו"ש שכ"ה גם לדעת רבה, שמצות קריאת המגילה נקבעה אחרי גזירה דרבה – ראה לקו"ש ח"ז ע' 50. חי"ז ע' 69 הע' 25. ח"מ (שזכינו וי"ל ז"ע) ע' 196 הע' 25. ובאמת, כבר כ"כ בצל"ח מגילה ד, ב בחידושי נכד המחבר. ויל"ע בכ"ז.

195) ספרי דברים א. פירש"י זכר' ט, א. אבל ראה פירש"י שם יד, ח.

196) ורק לעתיד דינו כמוקף חומה – ראה מהרש"א מגילה ו, ב. ולהעיר מסד"ה מגילה נקראת תשל"ט בנוגע לקריאת המגילה לעת"ל בירושלים המוקפת "חומת אש" דירושלים.

197) זכר' ב, ח.

198) וראה בשו"ת בני ציון ח"ג קונט' שלום ירושלים. ולהעיר מתורת חיים בשלח (שמ, א).

עובר ב"ולא יעבור" או "בל תוסיף". ועד שכשחל ט"ו בשבת עושים המוקפים סעודתם בט"ז (נוסף לזה שט"ז באדר הוא יו"ט במגילת תענית שהתחילו לבנות חומת ירושלים) – ראה הנסמן בהערה¹⁹⁹.

במכתב כללי לקראת פורים תשמ"א²⁰⁰: "כשחג הפורים חל ביום ששי הרי בירושלים עיר הקודש נמשך חג הפורים, לגבי כמה וכמה ענינים, ביום הראשון שלאחריו: סעודת פורים, בשמחת פורים, משלוח מנות וכו'. **מיד** בראשית תקופת הגלות, עם חורבן בית המקדש הראשון, קיבלו בני ישראל על עצמם שלא לשכוח את ירושלים, לזכור אותה, ולהעלותה על ראש כל שמחה, כפי שאומר דוד נעים זמירות ישראל, בספר התהלים. לפיכך היה מן הראוי והנכון וטוב מאד שיהודים בכל מקום יוסיפו ביום ראשון²⁰¹. . . ענינים רבים של שמחה: בדברי תורה (שהם הרי משמחי לב), לשמח יהודים מתוך אהבת ישראל, ואם מתאים ונחוץ – על ידי משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים, ובמיוחד על ידי כנסים לחיזוק היהדות מתוך "ירושלים" יראה שלימה (את ה') . . . ועל ידי כל האמור להתאחד עוד יותר עם ירושלים, שאליה אנו מפנים את פנינו מדי יום בכל תפלה: "והתפללו אל ה' דרך העיר אשר בחרת", אותה בחר הקב"ה והנחילה לכל אחד מישראל ולכל ישראל – לנצח, נחלת עולם".

בשיחת ש"פ תשא, ט"ז אדר תשכ"ח נתבאר בנוגע לשמחת פורים בט"ז אדר²⁰², שכאשר יש ענין של שמחה אצל חלק מבני, אלו שדרים בערים מוקפות חומה, הרי זה צריך לפעול שמחה אצל כל בני, גם אצל אלו שדרים בערי הפרזים, שהרי ישנה מצות עשה מן התורה "ואהבת לרעך כמוך", שלכן צריך לשמוח בשמחת רעהו כמו בשמחתו, וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר, שההוכחה הטובה ביותר לקיום מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא כאשר רואים שמצטער בצערו של חברו ושמח בשמחתו, ועד שהשמחה שלו גדולה יותר משמחת חברו.

יש להרבות קצת בסעודה²⁰³. ולכן, אף שמותר להתענות תענית חלום (ויארציטי), לא יתענה תענית רשות²⁰⁴.
אומרים תחנון כרגיל²⁰⁵.

199 (ראה לקו"ש ח"א ע' 324 ד"ה מחרת יום הפורים. חכ"א ע' 197 הע' 11. סה"ש תנש"א ח"א ע' 374 הע' 113. שיחת ש"פ תשא תשכ"ד. ש"פ צו תשכ"ה. ש"פ תשא תשכ"ח. תשא תשמ"ב. תשא תשמ"ה).

200 (אגרות מלך ע' רמג ואילך. נדפס באידיש בלקו"ש חכ"א ע' 490 ואילך).

201 (במכתב שם: "יום ראשון פרשת שמיני", שהיא פרשת השבוע בקביעות שנת כתיבת המכתב – תשמ"א).

202 (ושם, אפילו בשנים שט"ו אדר לא חל ביום השבת).

203 (כמ"ש הרמ"א שמרבים בסעודה בט"ו. וא"כ כשחל בשבת, יש לעשות סעודה ביום ראשון – כ"כ בנימוקי או"ח סתרפ"ח סק"ב (ע"פ שו"ת עולת שמואל (קוידר) סי' קי שהפרזים עושים סעודת שו"פ כבני הכרכים). ושם שאינו יוצא יד"ח במוצ"ש. וראה פורים משולש פ"ז ס"א. אבל יש שנהגו במוצ"ש – ראה מעגל טוב (הוצאת ירות"ו, תשי"ט) ע' כב. משנת יעקב ח"ג ע' סז. מקראי קודש פורים פנ"ג. דיני ומנהגי פורים משולש (שטערנבוך) סי"ד. ודעביד כמר עביד. 204 (פורים משולש (דבליצקי) פ"ז ס"א).

205 (וכן מוכח בכה"ח סתרפ"ח סקמ"ז (וש"ג) שרק בירושלים א"א תחנון, אבל בשאר עיירות גם באהקת"ו אומרים. והב"ג גם באורח נאמן סי' קלא סקל"א. ובפרי האדמה תפלה פ"ג, שהובא בכה"ח שם, הביא שאפי' בירושלים גופא נסתפקו אם לדלג תחנון (בשחרית). והבו דלא לוסף עלה. וראה גם מבית לוי גל' טו. וכן נוהגים אנ"ש גם באה"ק בערי הפרזים, לומר תחנון (למרות המנהג אצל כמה באה"ק (ויש שנהגו כן גם בחו"ל) שלא לומר משום כבודה והשתתפות בשמחתה של ירושלים. ולהעיר מחולין מט, ב: "אינהו מיכל אכלי ולדידן מיסתם נמי לא סתים".

הלכתא למשיחא: בחמשה עשר באדר כשחל בחול בית דין מוציאין שלוחים לתקן את הדרכים ואת הרחובות (בשביל עולי רגלים או דרכים לערי מקלט) ואת מקוואות המים. ונפנין בית דין לצרכי הרבים ולחפש ולבדוק על צרכי הצבור ועל עניני הקדשות. ויוצאין שלוחי בית דין ומסבבין לבדוק על הכלאים²⁰⁶. ובו ישבו השולחנים בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם מחצית השקל יקבלו ממנו²⁰⁷. [ולהעיר מס' מעשה רוקח²⁰⁸ שלעת"ל יתנו כל אחד **שקל שלם**]. בקביעות שנה זו, כל הנ"ל נדחה למחרתו, היום, ט"ז אדר.

בנוגע להקרבת קרבנות צבור מתרומה חדשה כש"מהרה יבנה המקדש", בביאת משיח תיכף ומיד ממש, אף שלא הספיקו בשנה זו לגבות מחצית השקל מכל ישראל – ראה בהערה²⁰⁹.

בשיחת ש"מ ניסן תשי"ז²¹⁰ נאמר: "אף שבנוגע לקריאת המגילה אמרו שאינה נקראת אלא עד ט"ו²¹¹, אבל הציווי "מרבם בשמחה" נוגע לכל ימי החודש וכלשון רז"ל²¹² משנכנס אדר מרבם בשמחה. וכמש"נ: והחודש אשר נהפך להם²¹³. ואם כן הוא הרי בכל יום ויום מימי חודש אדר צריך להרבות בשמחה, שמחה יתירה על השמחה שבימים הקודמים. (כי כאשר השמחה היא אותה המדה שבימים הקודמים, בלי הוספה וריבוי, אינה שלימות השמחה כיון שנתיישנה . . והרי אמרו משנכנס אדר מרבם בשמחה, שמכניסת חודש אדר צריך להרבות בשמחה בכל יום). ונמצא שביום ט"ו לחודש אדר צריך להרבות גם על השמחה שבפורים עצמו, ביום ט"ז – שמחה גדולה יותר וכו', עד שביום האחרון שבחודש אדר צריכה להיות שמחה מופלגה ביותר²¹⁴".

ובשיחת ש"פ ויק"פ, פרה, ה'תשל"א נתבאר עוד יותר, שדוקא בהשמחה שלאחרי פורים, בחלקו השני של החודש, ישנה מעלת הגאולה, "מיסמך גאולה לגאולה", שמגאולת פורים, גאולה באופן ד"אכתי עבדי אחשוורוש אנן", מגיעים לגאולת פסח, גאולה שלימה, ובאופן שאין אחריה גלות, בגאולה האמיתית והשלימה.

ובפרט שמרבם בסעודה בערי הפרוות ג"כ. וכ"כ בטעם מנהגם בפורים משולש שם. וראה גם הנסמן בנט"ג (הל' פורים המשולש פכ"ה הערה ו), ושם גם בשם כ"ק אד"ש. ואין שמועה זו נאה ומבוססת. ואולי הכוונה רק לכללות הענין שיש להשתתף בשמחת בני ירושלים, וכבמכתב הנ"ל, וכן בשיחת שושן פורים תשל"ז, הובא לעיל, להשתתף בשמחת יחידים שבט"ו יש להם חיוב משתה ושמחה כפורים ממש. ולהעיר, שגם בעל פורים המשולש (דבליצקי) חזר בו ממש"כ בספרו זה השולחן וכתב שם פ"ז ס"א בהע' ה לומר תחנון, עיי"ש. וגם בהוספות ומילואים שכתב לאחמ"כ וחזר בו שוב, כתב כן רק בנוגע לערי ישראל באה"ק ולא בחו"ל).

206 משנה – שקלים פ"א מ"א ובפי' הרע"ב שם. רמב"ם הלכות סוטה פ"ד ה"א. רוצח פ"ח ה"ו. ערכין פ"ח ה"א. כלאים פ"ב ה"ג. וראה לקו"ש חי"ז ע' 228 ואילך. וראה בשו"ת בנין שלמה סנ"ה מדוע עשו כן דוקא בפורים דמוקפים. אבל לשון הרמב"ם (ערכין שם) ל"מ כן. וראה גם ערוה"ש העתיד ה' ערכין סמ"ט ס"ב. ועייג"כ הגהות הרש"ש ריש שקלים. הגרא"מ הורוויץ מו"ק ו, א.

207 רמב"ם שקלים פ"א ה"ט, ע"פ שקלים שם מ"ג.

208 ריש מס' שקלים (וכ"ה בכמה ספרי דרוש). ולהעיר ממדרש הגדול נשא ו.

209 ראה לקו"ש חט"ז ע' 393 הע' 90. שיחת י"ג ניסן תשל"ח. ליל ד' דחגה"ס תנש"א – התוועדיות תנש"א ח"א ע' 118.

210 לקו"ש ח"ד ע' 1274.

211 מגילה ב, א.

212 תענית כט, א.

213 אסתר ט, כב.

214 וראה גם ספר השיחות תשנ"ב ע' 391. ועוד.

מילואים

מילואים א (הערה 109):

אחת, כיון שהתנה שיהא לב' עניים, ואף בלא התנה כאילו התנה דמי, שדעתו לקיים המצוה באופן המועיל, וכדק"ל"ן הכי בכמה דוכתי. ועוד שכל הנותנים שותפים בכל המעות (ראה רמ"א חו"מ סרצ"ב ס"י. שו"ת רעק"א סכ"ג).

איברא, שראינו למי שעלה ונסתפק, במזכה לגבאי צדקה והגבאי לא החליט עדיין למי יחלק, או כמה יחלק, אם יש לדון מדין ברירה, את"ל דמת"ל"א הן מד"ק, וכדאורייתא דמיא ואין ברירה מדאורייתא. וגם מה שהם שותפים לא מהני, שאין ברירה בשותפין. ולפענ"ד שהיא חומרא רחוקה מן הדעת, ולית מאן דחש לה, ומעולם לא ראינו מי שמפקפק בדבר. ופשט המנהג מאז ומקדם בקהילות ישראל לחלק לגבאי צדקה ולקערות צדקה שתח"י הגבאים - ראה בכל הנסמן לעיל. ונוסף לכל הסברות שהארכנו בהם בשו"ת באתרא דרב פורים שם (לענין דין חזקה שע"ש אם יש להחמיר במשלומ"מ ומת"ל"א כשל תורה. וראה לענין יש ברירה בעין אליהו מגילה ז, א. וראה עורה שחר (לאנדא) מערכת צ' ערך צדקה, ונוסף גם הוא מה שכתבנו לעיל דהכא שאני שהתנה, ותנאי מהני גם בדאורייתא (ראה עירובין לז, א. שו"ת תשב"ץ ח"א סי' קלח. ובכס"מ פסוהמ"ק פ"ח ה"ח שגם בלא התנה כהתנה. וכ"ה במאירי עירובין שם) - עוד איכא בגוה, שלבאי בתולה בדעת אחרים אמרינן יש ברירה, והכא תולה בדעת הגבאי. ועוד ועיקר, ראה בנתה"מ חו"מ סש"א סק"ח (לענין צדקה) שכיון שבדי הגבאי לחלק כפי רצונו אמרינן ברירה שלהם נתרצה תיכף, דבממון אמרינן ברירה. ופשט שאין טעם וסברא לחלק בין צדקה למת"ל"א בד"ז.

והנה, לכמה דעות, בנותן לאפוטרופוס לחלק כרצונו לא זכו עניים שאין ברירה בדאורייתא, ואף משבאו ליד גבאי יכול לשנות (ראה שו"ת מהר"ט ח"א סכ"ב. ועוד). אבל, נוסף לזה שהרבה חולקים, עוד זאת, דמת"ל"א עדיף מצדקה דעלמא (נוסף לזה שהוא מדרבנן), שהרי רצונו לקיים המצוה באופן המועיל. ועוד ועיקר, דשאני התם שהעניים אינם מבוררים עדיין, והפריש מעות לצדקה ליתומות אשר יראו בעיני פלוני ופלוני, אבל כאן שמות העניים מבוררים כבר אצל הגבאי. וראה גם שו"ת אחיעזר ח"ג סל"ד שכתב לחלק שבנותן לצדקה סתם עדיף, שבכל גווי ה"ז צדקה, ורק שאופן החלוקה תלוי באפוטרופוס, עיי"ש. ועוד שגם לדידהו בנותן לגבאי עדיף, שהגבאי אדם מבורר, וידו כיד עניים (ראה מחנ"א צדקה ס"ב). ובשו"ת חת"ס ח"ו סכ"ז כתב לצדד, שלענין עירו הרגילים או לעניי א"י ה"ז כעניים מבוררים. וגם בל"ז, באומר תנו מנה לעניים חייב ליתן לעניי אותה העיר, וממילא שייך לכל עניי העיר כבר. וכ"כ בשערי תורה לעו כלל טז פרט ז (ועיי"ש מש"כ לחלק באופן שלא יגיע לכ"א מהעניים פרוטה).

מילואים ב (הערה 113):

אמנם, בשו"ת התעוררות תשובה ח"ג סת"צ דל"מ לזכות לעני ע"י אחר, וצריך ליתן לעניים בעצמם, או שיעג להם ביומו. וכ"כ בשו"ת פני

ויש נוהגים גם בזה ע"י שליח (ראה להלן לענין משלו"מ. וש"נ) - ראה מק"ח סוסי' תרצד (שמצוה בשלוחו יותר מבו). שו"ת זכרון יהודה (גרינוואלד) ח"ב סי' רל. א"א מבוטשאטש סתרצ"ה ס"ג. הגהות עובר אורח סתרצ"ד ס"א. שם סתרצ"ה ס"ד. שו"ת שואל ונשאל ח"א סכ"ד. וכ"מ ביסושי"ה ש"ב פ"ו שנהגו ע"י שליח. וראה שו"ת מהר"י אסאד סר"ז דל"א מצוה בו יותר מבשלוחו.

ובכ"מ מצינו שהכינו קערות מיוחדות לאביונים - ראה ביוסף אומץ (מנהגי פד"מ) סתת"פ"ז. נהג כצאן יוסף (לנכדו) מנהגי תענית אסתר ס"ג. מנהגים דק"ק וורמיישא סר"ז. ועוד. וראה סה"ש תשמ"ט ח"א סע"ע 335 ע"ד תכלית הזהירות בכבודם של עניים (בנוגע לנתינה "ברוב עם") ע"י הנתינה לגבאי צדקה או לקופת צדקה. וראה גם לקו"ש ח"ד ע' 1286. (וראה גם שואל ונשאל שם). ובשעה"כ דרושי פורים (וכ"ה בפע"ח שער הפורים פ"ו. משנת חסידים מס' אדר פ"ח מ"א), שגבאי צדקה דפורים הוא בחי' יסוד אבא (אבל בכל השנה בחי' יסוד ז"א). וראה גם שיחת ש"פ זכור תשד"מ.

[ומה שאין חוששים לברר אם עשה השליח שליחותו - ראה להלן הע' 137 (וש"נ לשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סי' כ) לענין משלו"מ. ובמת"ל"א עדיף טפי מכמה טעמים, ומהם: שכבר בא לידי גבאי צדקה שהוא כיד עניים. ועוד, שבד"כ הגבאים מבקשים מעצמם, וכשהשליח פתח מעצמו עדיף, כמשנת"ש שם. ובפרט כשהבטיח השליח וסומך המשלח עליו - עיי"ש אצלנו. ועוד, שועד הצדקה כב"ד שחזקה שעושים שליחותם, והה"נ בשלוחי ב"ד - ראה תומים סי"א סק"ט. אבל ראה שו"ת אפיקי ים ח"ב ס"ז בהגה].

אבל לאידך, ראה בשלחן גבוה סתרצ"ד סק"ג שהמנהג ליתן לעניים מיד ליד בלי גבאי באמצע. וכ"ה בטור ברקת סתרצ"ד סק"ג ע"ד הסוד. וכ"כ בשו"ת דבר אליהו ס"ט בדא"פ שהמצוה שתהא דרך חיבה ורעות ובאופן של מתנה, ועדיף בעצמו או ע"י שליח שכמותו, ולא ע"י גבאי בתורת צדקה. (ולהעיר מגלוני הש"ס שבת י, ב, שר"ל שכיון שהוא בגדר מתנה צ"ל בידיעת המקבל, שהנותן מתנה צריך להודיעו. וכבר כתבו להקשות עליו. ואיהו נמי כתב שהוא מחודש). וראה גם שו"ת בית ישראל הורוויץ ספ"ט, דלגבי מת"ל"א משלוח לאו דוקא, שלפעמים מתבייש העני יותר ע"י שליח. וראה שו"ת לב אברהם סס"ה.

ובנתינה לקופות צדקה - א"צ ליתן לב' קופות, והעיקר שיעג לב' עניים, וכדמוכח גם ממג"א סתרצ"ב סק"ג. וכן מוכח ממה שהביאו בספרי מנהגים הנ"ל. ואפי' אם לא יגיע מכספו שיעור פרוטה לב' עניים (לפי שהגיע הכל לעני א', או שכל עני קיבל מכספו פחות משיעור לפי שנתחלק לריבוי עניים), וגם בנתן רק מטבע

מוצאים עניים לחלק), מוכח שבמתל"א דעלמא לא מהני לעכב לעצמו. [והנה, ד"א א"צ לפני, שהכוונה שמעכב המעות אצלו, ויתנם לעניים שבעיר אחרת, או ישלחם לשם (וכ"כ בסידור יעב"ץ. חיי"א כלל קנה סכ"ח. קיצור שו"ע סי' קמב ס"ג. ערוה"ש שם), ולא שלוקחם לעצמו. ולחנם נתקשה בזה בשולחן גבוה סוסי' תרצד. ובכ"מ הגי' "לעכב מעות פורים לעצמן" (ולא "לעצמו"), וא"ש טפ"ן].

אבל בביהגרא לשו"ע שם, ובפי' דמשק אליעזר וברכת אליהו לשם, מוכח שפי' שהכוונה לומר שבעיבוב ממון אצלו יצא כבר יד"ח מתל"א. ובברכ"י שם שצ"ל הפרשה עכ"פ (אף של' השו"ע "לעכב לעצמו" מורה שגם אינו מפרשי), ומשמע מדבריו, שבהפרשה בעלמא כבר יצא. וכ"כ בדעתו, וגם למעשה, בשו"ת חלקת השדה ס"ד ואילך. וכ"ה גם בזכ"ל א"ח אות פ. וכ"כ בפשיטות בשו"ת ויען יצחק (אשכנזי) סכ"א (נדפס בשם "קצת מכתבי מוהר"ר דוד אברהם ח", אנוקנא תרצ"ב) שיצא בזה יד"ח. וכן הבין בשו"ת הרד"ד א"ח ח"א סמ"ה ד"ה עוד אפ"ל (ושם שאמירתו לצדקה כמסירה לעניים). ובפי"ל סתרצ"ד סק"ב כתב שהפרשה גופה חשיבא מצוה. ולא נתברר אם ר"ל שיצא בזה. ומשמעות דבריו, שלפחות יפריש ויקיים מצות הפרשה. וראה אהלים למהר"ל דיסקין סתרצ"ד ס"ד מה שנסתפק בכונת השו"ע.

[ולהעיר שכן בכל נודר לצדקה שבאין עניים מצויים חייב להפריש עכ"פ (רמב"ם מתנ"ע פ"ח ה"א. שו"ע י"ד סרנ"ז ס"ג. וראה פי"ל שם שהסמך לד"ז. ואף שבראשון לציון לשו"ע שם ובמנ"ח מ' תקעה ר"ל שהוא רק לעצה טובה, בר"ן ר"ה ד, א מוכח שעובר בבל תאחר. וכ"ה בב"י שם. וכ"כ כמה אחרונים בדעת הרמב"ם), שעיי"ז כנס לרשות צדקה, או דחל עלה שם צדקה (ראה שו"ת דברי יחזקאל ס"ג. ח' ר"ח הלוי מכירה פכ"ב הי"ז. ועוד). ובכ"מ, שגם הפרשת צדקה מצוה היא (ראה ט"ז י"ד שם סק"ג. שו"ת אבני"ז א"ח סש"מ"ג סק"ג ואילך. שבה"ל ח"ב סי' ככו. רבבות אפרים ח"ב א"ח סי' קעז. וש"נ. וראה גם סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 475)].

מילואים ג (הערה 117):

והיינו נוסף לחובת מתל"א, ויתירה מזו, אפי' לגוים במקום שנהגו בכך (אף שאין יוצאים בזה יד"ח מתל"א, שהרי לא נתן לאבינו, וגם לא לישראל). וכ"מ בל' המחבר בשו"ע שהעתיק ד"ז בפ"ע (בסתרצ"ד בס"ג. וחובת מתל"א שם בס"א). וכן מוכח בלבוש סתרצ"ד ס"ג. וראה גם ברכ"י סתרצ"ד סק"ג (שמשום כל הפושט מצוה לתת יותר מב' מתנות). וכ"ה שם סתרצ"ה סק"ט.

אלא שבכ"מ משמע שבדין מתל"א גופא נתחדש שיוצאים יד"ח בנתינה לכל הפושט יד (והיינו שהוא לקולא, ולא לחומרא להוסיף על מתל"א) ראה בריטב"א ב"מ עח, ב שנגעו בה מדין שמחה ולא משום צדקה. ריטב"א מגילה ז, ב. וכ"ה בכ"מ

מבין סרל"ד. וכן הוכיח בס' תקון משה (פאלאק) ח"ב הל' פורים (צג, ב), והביאו בהגהות עקבי סופר שם, ממה שבשו"ע סתרצ"ד ס"ד ל"כ לעשות כן במקום שאין עניים. וכ"כ השואל בשו"ת שיח יצחק שעט"ט בשם הגאון מפאקש. אבל בשו"ת מהר"י אסאד סר"ז נקט לדבר הפשוט שאפשר לזכות לעני. וכ"כ הלכה בשו"ת שיח יצחק שם. וכ"כ שם בשם הידיעות שלמה. וכ"ה בחמדת אר"י ספ"ח, הביאו בשיח יצחק שם. ובאופן המבואר בפנים, ל"ל דמהני גם החולקים. וצ"ל שבשו"ע מיידי באופן שלא מצא מי שיזכה עבור העני. ועו"ל, דמירי שאינו מכיר בעני מסויים לזכות עבור, דלכא"ו לא מהני לזכות עבור עניים דכולי עלמא. או", דאה"נ שצריך לזכות ע"י אחר, וקושטא קאמרו שיעכב בינתיים המעות אצלו עד שיימצא עני. וראה בשו"ת דברי פנחס (צימעטבוים) סל"ח שיישב ע"פ מש"כ לחדש שבפורים א"צ זיכוי ע"י אחר, ויכול לזכות ע"י עצמו. והוא מחודש. ומחודשתא, דקמ"ל שאצ"ל דוקא לעניי אותה העיר, שכיון שאין עניים בעירו, יתנם לעניי עיר אחרת (וראה גם ערוה"ש סתרצ"ה ס"ז). וכנראה כן הבין גם השואל שם. וגם במשנ"ב סתרצ"ד סק"ג מוכח שהבין שאין הכוונה כפשוטה שיכול לעכב המעות אצלו, שא"כ לא יצא יד"ח מתל"א, עיי"ש.

ובאמת, ממקומו מוכרע, ובהקדם, שבכמה ראשונים (מורכי מגילה סתשע"ז, שממנו הביא ד"ז בב"י. וכן בתשב"ץ קטן סי' קעב. כלבו סמ"ה. מהר"ל מנהגים הל' פורים ס"ג וס"ו. מנהגים להר"א קלויזנר מנהגי פורים ספ"ב ס"י) נמצא כזה: "במקום שאין מנין, ונתקשו בזה טובא (ראה א"ר סתרצ"ד סק"ה שבדאי אי"ז טה"ד. ברכ"י שם בשו"ב סק"א. ועוד), מאי שיאטי' דמנין כהא. ובשו"ת דברי פנחס שם פי' לנכון (ועיי"ש שקלס' הגאון מהרש"ם, ונמצא הוא בשו"ת מהרש"ם ח"ד סוסי' קכט, ושם שכ"ה גם להגי' "עניים"), עפמש"כ בכלבו סי' קטז, שחרם הקדמונים שבמקום שיש מנין קבוע בעיר חייב לפרוע מעות פורים לחלק לבני העיר. וכ"כ מדעתו המהדיר למנהגי מהרא"ק שם ע"פ שו"ת מהר"ם ב"ב דפוס פראג סי' קנג. ומינה, שעיקר הענין שאינו חייב ליתן לעניי עירו דוקא.

ויתירה מזו, שבראשונים הנ"ל (ובכ"מ) מוכח שהדין שיכול לעכב המעות אצלו וליתנם אח"כ מיידי רק במעות פורים ולא במתל"א (ראה להלן הע' 117 – נדפס במילואים (ג)), והביאו ד"ז בידח עם מחה"ש (ושאר מגביות שנהגו בה). ומדויק גם שינוי הל' בשו"ע "מעות פורים". וכ"ה גם לפי' בתרא שבמשנ"ב שם דמירי במה שרגיל ליתן כל שנה (והיינו מטעם שחייב כבר לעניים, ראה גם שד"ח מערכת פורים סק"ו). ועפ"ז מובן גם מה שא"צ לזכות ע"י אחר. וא"ש גם מה שבהשקפה ראשונה צ"ב, שלכא"ו ליכא בזה שום קיום מצות מתל"א, ומה תועלת יש בעיבוב המעות לעצמו – שבאמת לא איירו כלל מדיני מתל"א. וגם לפי' קמא (שגבו הגבאים ואין

סעודת פורים הוא נותן. ומשמע שבמגבת פורים (עכ"פ) אינו מוכרח שתהא לסעודת פורים. ויל"ד. ועיקר הענין מוכח גם מזה שמגבת פורים ומעות פורים הובא בכ"מ בראשונים כענין בפ"ע (ולפעמים ביחד עם מחה"ש וכדומה). וכן מוכח גם מזה שיש שנהגו ליתן מעות פורים לחזן (ראה שו"ת משאת בנימין סנ"ד. מג"א סתרצ"ד סק"ב). וראה בכל הנ"ל שו"ת דבר אליהו ס"ט ד"ה וכן. צפע"נ מגילה פ"ב הי"ד והט"ז. בית זבול ח"ג סוסי' יח. ערוה"ש סתרצ"ד ס"ה (אבל ראה שם ס"א וס"ז). לב אברהם ח"א סס"ה. ובארוכה - בס' דבש מסלע (שיף) סכ"א. (וראה גם לעיל הע' 113 - נדפס במילואים (ב). וראה בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סכ"ב בסופו).

ומודגש בל' הכלבו סמ"ה שמעיקרא כתב: ואחר צאתם מבית הכנסת שחרית מחלקין מעות פורים ונותנין לכל מי שירצה לקבל ואין מדקדקין בדבר והכל להרבות השמחה. ואח"כ כתב כענין בפ"ע ע"ד חובת משלו"מ ומתל"א. עיי"ש. ועוד, שברייטב"א גופא בב"מ ובמגילה שם משמע דתרווייהו איתנהו בה, ובלשונו בב"מ שם: "שאיין יום זה מדין צדקה בלבד" ועד"ז במגילה שם: "שאיין נתינה זו מדין צדקה גרידתא". ובסגנון אחר, שעכ"פ הוא כעין משלו"מ להרבות שמחה ורעות - ראה ל' הריטב"א שם. ולהעיר מל' הכלבו שם דכילי למשלו"מ ומתל"א כחדא (אלא שכנ"ל דין כל הפושט נז' שם לפנ"ז בפ"ע), ובלשונו: "משלחין מנות איש לרעהו ואל העשיר שולח שני מנות ואל העני מנה אחת". ועד"ז הוא בר"ן מגילה ג, ב (בדפי הרי"ף). ולכאן י"ל, שהריטב"א לשיטתו אזיל, שברייטב"א מגילה ז, א גרס "קיימת בנו רבינו ומתל"א" (ודלא כג' רש"י ועוד), אף דמיירי בעשיר. אבל אינו, שעיקר כוונתו שדומה עליו כאילו נתן לאביון (וכל' פיר"ח שם: נתינת אביונים נתת לי), ולא שבאמת קיים המצוה בנתינתו לעשיר.

כן להעיר שבל' הרמב"ן ב"מ שם משמע קצת, שכוונתו שבדין כל הפושט נחחדש ששולח גם לעניים שאינם ראויים, והיינו בנ"א שאינם מהוגנים, ולא ששולח גם לאלו שאינם עניים. וכ"כ הב"ח סתרצ"ד בדעת רש"י. והכי נמי איכא לפרושי בשאר דוכתי שכתבו כע"ז.

ולאידך, בכ"מ שצ"ל דוקא לאביונים ולא עניים, וכ"ה בכמה שיחות קודש - ראה בהנסמן לעיל הע' 115. ועכ"פ, ודאי שצ"ל לעניים ולא לעשירים. אבל להעיר מנמוק"י ב"ק ספ"ק, שבאינו יודע בו שאינו הגון יש לו שכו. אבל ראה יד רמ"ה ב"ב ט, ב - ס' קיט. ועוד.

ובאחרונים (הנ"ל, וחלקם נסמנו גם לקמן) מצינו הוכחות לכאן ולכאן. ומקום אתנו לומר, שגם במקומות שכתבו (או שכ"ה משמעות הל') שע"ז מקיימים מצות קיום מתל"א, היינו שגם אחרי שקיים עיקר המצוה ליתן לאביונים דוקא, י"ב ג"כ קיום מצוה להרבות ליתן. או"י, בסגנון אחר קצת, שיל"פ ששניהם אמת, הן לקולא שיצא בזה יד"ח, והן לחומרא שימשיך ויתן לכל הפושט גם אחרי הנתינה לשני אביונים. ועוד להעיר, שפשטות הל'

בראשונים. (והאריכו בזה בכ"מ. וראה גם שיחת פורים תשל"א. לקו"ש חט"ז ע' 365 ואילך. ח"מ ע' 185 ואילך). וכ"מ קצת בפ"י ר"א כהן צדק מגילה ט, כב וברוקח ובפ"י הר"ש אוזידא, שנרמז בתיבת "לאביונים" שבמגילה שחסרה וי"ו.

ואכתי איכא לפרושי בריטב"א ודעמי, דלא קאי התם כלל אמצות מתל"א, ומגבת פורים לפורים (וכן מעות פורים) הו"ע בפ"ע שנהגו בה (ודלא כמיוחסים לריטב"א ב"מ שם. וכן הבין בשו"ת חקרי לב יו"ד קה. ברכ"י שם בשו"ב סק"א. וכ"מ בשו"ת מהר"ש הלוי או"ח סי"ח. ועוד), שגבו מעות והגבאים קנו מזה עגלים לעניים (ובמגן גבורים ב"מ שם שניתן גם למי שיש לו מה להתפרנס אבל אין לו במה לשמוח בבשר ויין).

וכ"מ גם מל' הגמ' 'דלמא התם נמי דאדעתא דפורים הוא דיהיב ליי', דעדיפא הול"ל שניתן לקיים מצותן וקפדי בהכי (וכמ"ש בחקרי לב שם, ועד"ז משמע בשו"ת מהר"ש הלוי. וכ"ה בפמ"ג סתרצ"ד ב"מ"א סק"א. שו"ת מהרא"י מזינקוויץ ב"מ שם). וראה בשטמ"ק בשם הראב"ד ש"לא נתנו אלא לשמחת פורים לקיים מהם שמחה ומשתה וי"ט". וכ"כ כע"ז בתורת חיים ב"מ שם. וכן גם בשו"ת חות יאיר סרל"ז, שרוצה שהעני יקיים מצות סעודת פורים וליתעביד מצוה בממוני'. וכ"ה לכל הפי' והטעמים שכתבו האחרונים לחלק בין מגבת פורים להשוכר חמור להוליכה בהר, דל"א התם דרק אדעתא דהכי יהיב לה. וגם בל' הריטב"א שם "כיון דמצות היום היא קפידא רבה איכא לנותנים", איכא לפרושי שכוונתו כנ"ל שניתן בכדי שהמקבל יוכל לקיים מצות היום, תדע שלא הזכיר כלל ע"ד חובת מתל"א. וכן גם בצפע"נ ערכין פ"ו הכ"ז שמחוייב ליתן - היינו מצד מגבת פורים ולא חובת מתל"א. (ואף דאיכא לדחויי ולמימר דהני רבנן סברי שאין מצות מתל"א תלו' בהספקת סעודת פורים, ומצד מתל"א כשלעצמה אין קפידא אם יוציא העני המעות לד"א, ולהכי לא נז' כן בטעמא דמילתא שהוא משום קפידא דמצוה - אכתי איכא לאוכוחי, דמגבת פורים אינה מכלל מצות מתל"א, שהרי במגבת פורים הרי איכא קפידא שתהא לסעודת פורים).

ואכן בכ"מ שנו' "מעות פורים" או "מגבת פורים" טרח רש"י להדגיש בפירושו, שהכוונה לחלק לעניים לסעודת פורים, ולא הזכיר כלל ע"ד מתל"א - ראה פירש"י ב"מ שם ד"ה מגבת. ע"ז יז, ב ד"ה מעות וד"ה נחלפו (אבל ראה תוס' שם). וכ"ה בכ"מ בראשונים. לאידך, בכ"מ שנו' מתל"א לא הזכיר רש"י כלל עד"ז. וכן מוכח בשו"ת תרוה"ד סי' קיא שדייק מל' הרמב"ם דשאני משלו"מ ממתל"א, שצ"ל מאכל ומשתה לפי שהוא בשביל סעודת פורים. (אמנם מצינו שכמה אחרונים נקטו שגם מתל"א בכלל הן לצורך סעודת פורים, וכ"מ קצת בכמה ראשונים - ראה בנמוק"י, ר"ן ורבינו יהונתן מגילה ז, א. וכ"ה להדיא בנמוק"י מגילה ב, א ד"ה הואיל. אבל יל"ד). וכן נראה להוכיח ממש"כ בחי' הר"ן ובנמוק"י ב"מ שם, דמסתמא כל הנותן ע"ד

דבריהם שחייב לשלוח לב' וגו' אנשים. ויתכן דסברי רבנן להתיר גם ביותר מזה. ואף שאסור לשלוח מיני תפנוקים, אף שג"ז בכלל המצוה – טובא יש לחלק.

ומש"כ בשלה"ג מר"ק פ"ג (יז, ב דפי הר"ף בשם ריא"ז) (ונדפס בפסקי ריא"ז מר"ק פ"ג ה"ו ס"ב) שגם אחר שבעה ישלח בצינעא לא' מקרובי או מן העניים (והובא בד"מ י"ד סוס"י תא. עולת שבת סתרצ"ו סק"ד. כנה"ג סוס"י תרצו בהגה"ט) – היינו לדעתו שפטור לגמרי ממשלו"מ תוך שבעה. ותו, דקצת משמעות בדבריו (אף שיל"ד בקל) דקאי אשלפניו, ור"ל שכשפורים חל תוך שבעה שולח רק אחרי פורים וכהשלמה למה שהחסי בפורים. והוא מחודש. (וכע"ז במג"א סתרצ"ו סק"א בשם ס"ח סתשי"ג שלשנה הבאה ישלח מנות, דאי כפשוטו מאי קמ"ל. אבל בס"ח שלפניו בזה"ל לשנה הבאה לא יניח מלשלוח. ובהגהות לבושי שרד למג"א ופמ"ג בא"א שם (ועוד) פי' בדבריו שהוא משום יום שמת בו אביו או אמו).

ואעיקרא דמילתא צ"ע היסוד להחמיר שלא לשלוח יותר מהחיוב, שהרי לא מצינו בשום מקום בראשונים וכן בטושו"ע ונו"כ להדיא שיש איסור לאבל לשלוח מנות אחרי שבעה, שהרי האיסור משום ש"ש, ואחר ז' שואל בשלום אחרים. (ומש"כ בב"ח י"ד סשפ"ט שבשאר ימות השנה אין האבל שולח מנות, איכא לפרושי גם בהכי דמייירי תוך שבעה). וכן נקט בפשיטות בשו"ת מגידות שם. אלא שסותרו עצמו למש"כ בפמ"ג הני"ל לענין יא"צ, שהתירו לו לשלוח אף שיש לו דין יב"ח. ואולי הא גופא ר"ל שאין טעם לאיסור.

וגם בשלה"ג שכתב לשלוח אפי' אחר שבעה בצינעא לקרובי או לעניים, יתכן דמייירי תוך שלשים, ואין לנו להוכיח לאסור איסור גם תוך יב"ח. וכן בשו"ת מגידות שם יצא לחלק בין שבעה ושלשים, אף שלא נתברר כל צרכו, שהרי גם תוך ל' מותר לשאול בשלום אחרים. ובדוחק י"ל, שכיון ששילוח מנות אין לך ש"ש גדולה מזו (כל' שו"ת מהר"ל סל"א) אסרו גם אחר ז', אף שבש"ש גרידא הותר. (וכעין, ולא ממש, מש"כ הפוסקים באיסור משלו"מ לאבל, אף שבשבת לא נהגו לאסור ש"ש, ובכלל מקילים בש"ש בימינו, שכ"ז רק בש"ש שבימינו שאינה בגדר ש"ש כבימהם, משא"כ משלו"מ דחמירא טפי). וי"ל שמשלו"מ חמור טפי שגורם התקרבות ביניהם, וה"ז כעין שאלת אחרים בשלומו. ואולי הטעם משום שמחה ולא מדיון ש"ש (וראה לקו"ש ח"א ע' 338 ד"ה יומי). ואיך שיהי', בפוסקים ל"כ אלא לאסור דבר של שמחה ותפנוקים, ולא במתנה גרידא שאין לזה שום מקור.

ועכ"פ, בהיות וסתימת הפוסקים משמע שמותר ללא הגבלה, מדשתקו בדבר הרגיל ושכיח טובא, וקויל"ן בכללי הפוסקים שאין להמציא חילוק מחודש בדבר הרגיל, דהו"ל לאשמועינן בהדיא, הבו דלא לוסף עלה להחמיר נגד המפורש בראשונים שמותר לשלוח לפחות לב' וגו' אנשים ואפי' תוך ז'.

"כל הפושט" מוכיח שלרובי נמי קאתי, ליתן לכל הפושט, שאם רק להקל הוא, הו"ל "אין מדקדקין בדבר והפושט יד נותנין לו" וכדומה. ואף שאין למדין הלכה מאגדה, בדרך רמז ילה"ע, שבספרי דרוש מצינו בפ' הדברים, שאין הגבלה בדבר, וכאו"א יכול לבקש בפורים מהקב"ה, ונותנים לו מלמעלה, והיינו, דלטפויי קאתי שמלמעלה נותנים לכולם, יתן יחזור ויתן".

וראה דרשות חת"ס ז' אדר תקצ"ד ד"ה בירושלמי. שו"ת חתן סופר סע"ב. בית שערים סש"פ. אבן ישראל על משנ"ב סתרצ"ד. שבות יצחק פורים פ"ח. להורות נתן ח"ג סל"ז סק"ה. ועוד. וראה שיחת פורים תשל"א. פורים תשל"ב. ולמעשה, לכו"ע מתל"א צ"ל דוקא באביונים מישראל, אף שבדין "כל הפושט" גם גוים בכלל. (וכבר הקשו להפ' שזהו לקולא, את"ל שבאמת אינו עני איך יוצא יד"ח. אבל בפשטות כל הפושט קאי אגבאי צדקה, והנותן עשה כדבעי. וכ"ה בצפע"נ שם. וראה מחשבות חרוץ ס"ו – באו"א). ונפק"מ גם בשנה זו שפורים חל בע"ש, אם מוקפים מקיימים דין כל הפושט בי"ד (מדין מתל"א) או בט"ז (מדין שמחה).

מילואים ד (הערה 129):

בשו"ת מגידות סוס"י נח מפורש שתוך יב"ח מותר לשלוח לכל אדם אף יותר מן החיוב. אמנם, בשו"ת נחלת שבעה ס"ז: רק לאחד ולשנים כדי לקיים המצוה. וכ"כ בהר אב"ל דיני אבלות (לח, א). אבל אינהו מייירי תוך שבעה (או שלשים – ראה בהערות המהדיר לשו"ת מגידות בביאור דבריו במש"כ לחלק בין שבעה ושלשים. וראה עוד מזה לקמן). ובכ"מ הביאו בשמם שלא להרבות לשלוח תוך יב"ח, ולא דקו. אבל בבא"ח ש"א תצוה ס"ח כתב מדנפשי' לשלוח רק לאדם אחד. וכמדומה שלא מצינו כן בפוסקים שלפניו. ויתר על כן, שאפי' תוך ז', מצינו בתשובות מיימוניות (שבסו"ס שופטים) סט"ז בשם מהר"ם שחייב לשלוח לשנים או לשלשה מרעיו. וכ"ה בס' הפרנס סרס"ט. מנהגי מהר"א קלויזנר ספ"ב ס"ב. מהר"ל פורים ס"ז. וכ"כ בלקט יושר ע' 157 בשם רבו בעל תה"ד. וי"ל, שכיון שמצוה להרבות במשלו"מ התיירו לו ב' וגו' אנשים שזהו בכלל הריבוי, ותו לא. וראה גם בשו"ת באתרא דרב פורים ח"א סוס"י. וי"ל, בסגנון אחר, שעיקר מצות משלו"מ להרבות רעות, ורק שיוצא יד"ח גם בשולח לאחד. או", שמותר לשלוח כפי רגילותו, ולשנים ושלשה ה"ז עדיין בכלל הרגילות. [כן יל"ע במש"כ לשלוח למרעיו, האם דיוקא אתי לאשמועינן, שלא לשלוח לאחרים, או שיגרא דלישנא הוא. ואת"ל הכי, אולי הטעם הוא שלא להרבות בשמחה, ור"ל שרק לרעיו שרגיל בכגון דא מותר. אמנם, כל' שלה"ג דלקמן 'לקרובי או מן העניים" קשה להעמיס כן. ומשמע יותר דאיפכא קאמרי, לשנות מהרגיל (ראה גם לעיל הע' 126), לפי שבאחרים שאינם אחוזת מרעהו מוסיף שמחה על שמחתו].

ובאמת לא נתפרש בדבריהם כלל שאסור להרבות יותר מזה, ואדרבה – עיקר הרצאת